۱۱ ۱۲

واریلیق

مجله ماهانه فرهنگی فارسی وترکی
آیلیق تورکجه و فارسجا فرهنگی نشریه

اوچونجو ایل‌صایی ۱۲۹۱۱ (آردیجیل صایی ۳۴۹۳۳)
سال سوم شماره ۱۲۹۱۱ (شماره مسلسل ۳۴۹۳۳)

بهمن‌واسفند ۱۳۶۰
(شماره امتیاز ۷۵۳۸)
این مجله بهیچ حزب وگروهی بستگی ندارد

VARLIQ

Monthly
PERSIAN AND TURKISH JOURNAL
3rd Year No.11,12 (Serial No. 33,34
feb , Mars 1982

Address: Mossadegh Ave. Bidi Str. No. 17
Tehran, Iran

قیمت ۲۰ ریال

بسم‌الله الرحمن الرحیم

ایچینده کیلر

(فهرست)

۱ـ آدلاریمیز(۲) : دوکتور حمید نطقی ۳
۲ـ آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتی (۱۰) : دوکتور جواد هیئت ۱۰
۳ـ تصوف‌وادبیات (۲) : پرفسور ع . بیگدلی. ۲۷
۴ـ حضرت علی (ع) نین اؤگودلری : چ . هیئت. ۳۲
۵ـ اوشودوم ها اوشودوم : دوکتور مهدی مجتهدی. ۳۳
۶ـ کؤنول دردی : حامد ـ اؤن سؤز (دوکتور جواد هیئت) ۳۹
۷ـ نصیرباکوئی دن بیر مخمس : دوکتور جواد هیئت ۴۶
۸ـ بوزچیچگی : سهند . ۴۹
۹ـ گنجه یول لاریندا : ساهر. ۵۱
۱۰ـ هانی: دوکتور حمید نطقی ۵۲
۱۱ـ اوزوم داننان چکیر: سؤنمز ۵۳
۱۲ـ ایسته مز : دوکتورمحمد تقی زهتابی ۵۵
۱۳ـ محمد هادی یه : فکرت صادق ۵۶
۱۴ـ یولداش سنی کیم‌آپاردی : قاسم جهانی (باکی) ۵۷
۱۵ـ مزه‌لی احوالات : ع . منظوری خامنه‌ای ۶۴
۱۶ـ عبدالله شائقین ۱۰۰ ـ اینجی ایل‌دؤنومو: پرفسورعباس زمانوف‌ـساوالان ۶۵
۱۷ـ واقف دن یئنی تاپینتی لاروتئلیم‌خان دان واقف شعرلرینه نظیره‌لر. علی‌کمالی ۶۸
۱۸ـ حاجی شیخ علی‌اصغر لیل‌آبادی : صمد سرداری‌نیا. ۷۷

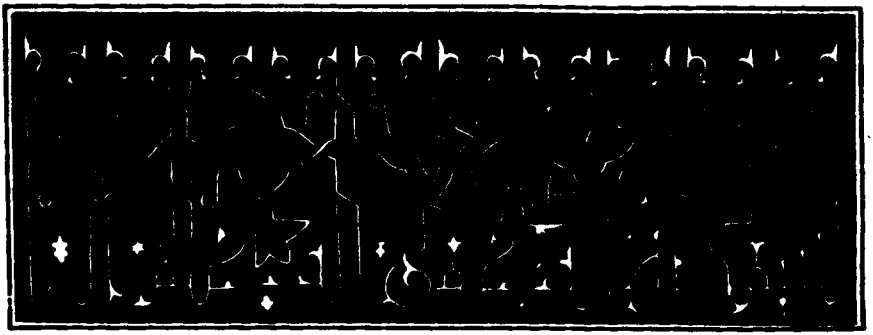

وارلیق

آیلیق تورکجه و فارسجا فرهنگی نشریه
مجله ماهانه فرهنگی فارسی و ترکی

اوچونجی ایل – صایی ۱۱ و ۱۲ – بهمن و اسفند ۱۳۶۰

دیل ومدنیت مسئله‌لری

دوکتور حمید نطقی

آدلاریمیز (۲)

(هفته‌گونلری نین آدلاری – آیلار – نسبتی‌گؤسته رن(ی) – بیرسیا هه تجربه‌سی)

بو یازیمیزدا ،آدلارلا غیرمستقیم اولاراق مناسبتی‌اولان بیرنئچه موضوعو قوردالایاجاغیق(اوستونو آچاجاغیق).

۱ – هفته‌گونلری نین آدلاری :

جمعه ،شنبه وچهارشنبه (چرشنبه تلفظ شکلی‌ایله)تقریبا هرکسجه قبول ائدیلمیش آدلاردیر. فارسجا "یکشنبه "دئییلن گون ایسه ،بعضی یئرلرده "سوت‌گونو"آدیله تانیلیر ،وبعضاده اونا "شنبه‌صاباحی"دئین لرده واردیر. "دوشنبه "گونو" دوزگونو" وبعضاده "هفته‌اوچو" آدلانیر. اوبیرگونلرایسه ترتیب‌له چهارشنبه (چرشنبه)آخشامی،چارشنبه ،جمعه‌آخشامی،جمعه و ،شنبه آدلانیر. شنبه‌یه "جمعه‌صاباحی" دئین لرده وار.

ادبی یازی دیلیمیزده ،هفته‌گونلری بوترتیبله‌آدلانیر :

یازی دیلیمیزده	مختلف لهجه‌لرده	فارسجا	عربجه
شنبه	جمعه صاباحی	شنبه	السبت
"بازار"یاخود :			
"بازارگونو"	سوت‌گونو	یکشنبه	الاحد
بازار ائرته‌سی	دوزگونو- هفته‌اوچو	دوشنبه	الاثنین
چهارشنبه‌آخشامی	چرشنبه‌آخشامی	سه‌شنبه	الثلاثا
چهارشنبه	چهارشنبه	چهارشنبه	الاربعا
جمعه‌آخشامی	جمعه‌آخشامی	پنجشنبه	الخمیس
جمعه	جمعه	جمعه	الجمعه

بیلدیگینیزکیمی" شنبه " سؤزو،اصلا سامی دیللرینده‌کی" سبت "کلمه‌سیندن آلینمادیر .

۲ ـ آی آدلاری :

آی آدلارینا گلینجه ،قمری آیلار ، اکثرا اؤز آدلاری ایله وبعضاده ،اختصاری علامتلرله‌گؤسته‌ریلر :

محرم ـ اسکی دفترو سندلرده (م) رمزی ایله‌گؤسته‌ریلیردی

صفر ـ (ص)

ربیع الاول ـ (ر)

ربیع‌الاخر ـ (را)

جمادی الاول ـ (جا)

جمادی الثانی ـ (ج)

رجب ـ (ب)

شعبان ـ (ش)

رمضان ـ (ن)

شوال ـ (ل)

ذوالقعده ـ (ذا)

ذوالحجه ـ (ذ)

برجلر ایسه بئله‌آدلانیرلار :

حمل ـ قوزو ، یاخود : قوچ

ثور ـ بوزوو، ویاخود: بوغا
جوزا ـ اکیزلر
سرطان ـ خرچنگ، وداها دوغروسو: یئنگه‌چ
اسد ـ شیر، داها دوغروسو: آصلان
سنبله ـ باشاق
میزان ـ ترەزی (ترازو)
عقرب ـ عقرب
قوس ـ یای ،(کمان معناسینا)
جدی ـ داغ کئچی‌سی، داها دوغروسو: اوغلاق
دلو ـ دولچا
حوت ـ بالیق
فرنگی تقویم آدلارینا گلینجه ،بیزیم یازیلاردا بؤیوک اختلاف واردیر.
شمال آذربایجان دا آی لارین آدلاری روسجا اوزره ایشله‌دیلیر:
یان وار ـ فئورال ـ مارت ـ آپرئل ـ مای ـ ای یون ـ ای یول ـ آوقوست
سئنتیابر ـ اوکتیابر ـ نویابر ـ دئکابر .
فارسجادا ایسه ،اسکیدن اکثرا فرانسیزجه ترجیح اتدیلیردی :
ژانویه ـ فوریه ـ مارس ـ اوریل ـ مه ـ ژوئن ـ ژوئیه ـ اوت ـ سپتامبر
اکتبر ـ نوامبر ـ دسامبر.
صون زمانلاردا انگلیزجه تلفظ شکللری ده اقتشدیلیردی، لاکن اسلام‌دنیاسیندا
اسکی‌دن بری بوآدلارین یئرینه " رومی" آی آدلاری ایشله‌دیلیردی . بوآدلاردان
بعضی‌سی ادبیاتیمیزدا یئرلشمیش (حزیران ،تموز وسایره‌کیمی)، بعضی‌سی ایسه
خلقین گوندەلیک دانیشماسینا بئله‌گیریبدیر (نیسان یاغیشی ،بعضا "نیسان"
تلفوظ‌ایله) . بعضی آیلارین آدلاری چوخ تانینمیش دگیلدیر ،بیر ـ ایکی ـ
سینده‌ده اختلاف واردیر. داها یاخشی‌سی ،اسلام دونیاسیندا ایشلتمه‌شکللرینه
ان مشهورلارینا بیر گؤز گزدیره‌ک :
ابونصر فراهی نین مشهور اثری " نصاب‌الصبیان" دا (هجری: ۷ نجی عصرده)
بئله‌بیر منظومه واردیر:

بدان ای گل که‌رویت‌چون بهاراست * "هزج" بحر روان وآبداراست
مفاعیلن مفاعیلن فعولن * شهور روم این هشت‌وچهاراست
دوتشرین و دوکانون وپس‌آنگه * شباط وآذر ونیسان ،ایاراست
حزیران وتموز و آب و ایلول * نگهدارش‌که ازمن یادگاراست

زمانیمیزدا ،بو آیلارین اسلام دونیاسیندا ، اوروپا آیلاری ایله‌تطبیق و استعمال صورتلری نین نئجه اولدوغونو آشاغیداکی‌فهرست گؤسته‌ریر :
بیرینجی ستون اوروپا آیلاری نین عرب‌لرطرفیندن استعمال صورتینی ، ایکینجی ستون یئنه‌عربلرین بواصطلاحا " رومی" آیلارین تسمیه شکلی، اوچونجو ستون تورکیه تورکلری نین ایشلتدیکلری آی آدلارینی‌گؤسته‌ریر :

ینایر	کانون الثانی	اوجاق
فبرایر	شباط	شباط
مارس	آذار	مارت
اپریل	نیسان	نیسان
مایو	ایار	مایيس
یونیو	حزیران	حزیران
یولیو	تموز	تموز
آغسطس	آب	آغوسطوس
سبتمبر	ایلول	ایلول
اوکتوبر	تشرین الاول	اکیم
نوفمبر	تشرین الثانی	قاسیم
دیسیمبر	کانون الاول	آرالیق

ایلین کانون الثانی (ایکینجی کانون) لا باشلانماسی و(کانون الاول) ایله قورتارماسی نین سببینی بیرآز صونرا ایضاح‌ائده‌جه‌ییک .
بوآی لاردان بیزیم ایشلتمه‌میز اوچون مشترک وتاریخی آدلاردا هئچ بیراختلاف یوخدور : شباط ، نیسان ، حزیران، تموز ،ایلول آیلارینی اولدوغوکیمی ایشله‌ده‌بیله‌ریک . ایکینجی کانون، بیرینجی تشرین، ایکی نجی تشرین ،و بیزینجی کانون دا نسبی‌اولاراق عمومی‌دیر وقبول ائدیله بیلیر. قالان اوچ آیین حقینده‌مباحثه وتحقیق لازم‌دیر. بیزمارت ،مایيس (یاخود مای) وآغوسطوس‌آدلارینی موقت‌اولاراق، (قطعی‌بیرقراره‌گلینجه‌یه‌دک) ایشله‌ده‌جه‌ییک .
رومی آیلارین موسم‌لره‌گؤره بؤلونمه‌سی‌ایسه ،تبریزلی ادیب‌العلمانین نقل ائتدیگی‌بیرمنظومه‌ده بئله‌گتیریلمیشدیر :

دوتشرین است وایلول ای برادر * سه‌ماه پائیزی الله اکبر
دوکانون وشباط ای دوست میدان * سه‌ماهی‌راکه‌هست اندرزمستان

سه ماهی راکه آن اندربهاراست * چو آذار وچونیسان و ایار است
حزیران و تموز و آب می دان * بتابستان ترا ای شاه خوبان
منظومه ، حسابسیز اولاراق ،ایلول دان باشلاما میشدیر ،حقیقت ده ،"رومی" ایل ،ایلول آیندان باشلار و بوناگؤره مسیحی ایلین ایلک گونونون ایکینجی کانونا دوشمه سی ده آنجاق تاریخی بیرتصادف دور. بونا رغما اسلام مدنیتی باخیمیندان چوخ دقته ده گر بیرنکته وار:

" هجرت نبوی نین تاریخی حقینده متعدد فکرلروواردیر. ان زیاده شایع اولان فکره گؤره هجرت ۲۰ ایلول(سپتامبر) ۶۲۲ ده واقع اولموشدور."
(اسلام آنسیقلوپئدیسی ،جلد ۵ صحیفه ۴۷۷)

دئمک ، رومی ایلین باشلانماسی ایله ،اسلام دونیاسی نین تاریخ مبدائی قبول ائدیلن واقعه نین ۲۰ گون قدرفرقی واردیر. لاکن رسما ایل ۱۵ تموز وداها دوغروسو ۱۶ تموز ۶۲۲ دن باشلادی ،بونون ایضاحینی دا یئنه اسلام آنسیقلوپئدیسیندن اوخویاق :

"بیرینجی هجرت ایلی محرم آیی نین ایلک گونونون هانسی گون اولدوغو مسئله سی هنوز قطعی اولاراق بللی دگیلدیر ... اون بئش تموز ۶۲۲ تاریخی نین اسلامی تقویمین ایلک گونونو گؤستردیگی (اورتادادیر) ... آسترونومی یه عاید سبب لردن دولایی صونرادان بیرمقدار محظورلار دوغموشدور ، بو محظورلاری برطرف ائتمک اوزره فوق العاده اولاراق بیرعلاوه گون تثبیت ائدیله جک یئرده بوتاریخ باشلانغیجی ۱۶ تموزا نقل ائدیلمیشدیر." (جلد ۱۱ صحیفه ۷۷۸).

دئمک :" هجری تاریخین باشلانغیجی، هجرتین واقع اولدوغو گون دگیل، هجرت ایلی نین محرم آیی نین بیرینجی گونودور" یعنی: جمعه ۱۶ تموز ۶۲۲. ایندی ۱۹۸۲ اولدوغونا گؤره اوتاریخدن ۱۳۶۰- ایلکئچیر ،و بوسطرلرین یازیلدیغی تاریخده بوتقویمه گؤره بئله قید ائدیله بیلر: شباط ۱۳۶۰ هجری شمسی."

بوبحثین صونوندا ،ایشلتمه گینی مناسب گؤردوگوموز" رومی" آی لارین صورتینی بیرفهرست حالینده تکرار ائلیریک :

بیرینجی کانون(ژانویه) ،شباط (فئوریه) ،مارت (مارس) ،نئیسان (آوریل) مایيس / مای (مئی) ،خزیران(ژوآن) ،تموز (ژوای یه) ،آغوسطوس (اوت) ،ائیلول (سئپتامبر) ،بیرینجی تشرین (اوکتوبر) ،ایکینجی تشرین (نووامبر) ،بیرینجی کانون (دئسامبر).

۳ ـ نسبتی گؤسته‌رن (ی)

صوی آدلاری نین بیرچوخو نسبت گؤسته‌رن (ی)ایله تماملانما قدادیر. بونو ،دیلیمیزده‌نه‌جوره قارشیلاماق اولار؟ آختاریشلاردان‌بیرنئچه حل یولو تاپیلیر ،مثلا:

۱ ـ تخصیص ،مخصوصلوک نسبتی اوچون(ـ لیک) مورفئمیندن فایدالانماق امکانی‌واردیر: سنه = ایل ،سنه‌وی = ایللیک ، سفری = یوللوق ، ـ ساواشلیق ، عادی = آشاغیلیق کیمی .

۲ ـ منشاء وریشه‌یه نسبتی گؤسترمک اوچون (ـ دن) مورفئمیندن فایدالانماقلا : صمیمی = اوره‌کدن ، فطری = دوغوشدان ،طبیعی= قدرتدن کیمی .

۳ ـ بنزه‌رلیک گؤسترمک اوچون (ـ سی)یاخود (ـ ایسی) مورفئمیندن فایدالانماقلا: خشب = اودون ،خشبی = اودونسو، یاخوداودونوسو کیمی .

۴ ـ یئر ـ یورت ، صاحبلیک ،وصفی‌لیک نسبتی اوچون(ـ لی) مورفئم‌ـ یندن فایدالانماقلا: ایرانی = ایرانلی ، دموی = قانلی، ...کیمی .

۵ ـ دیل ، رفتار وسایره‌نی گؤسته‌رن نسبت اوچون(ـ جه)مورفئمیندن فایدالانارق : عربی= عربجه ،انسانی = انسانجا ،کیفی= کئیفیجه ...کیمی.

۶ ـ ایش ،عادت ،وربطی‌گؤسته‌رن ،نسبیت گؤسترمک اوچون (ـ چی) مورفئمیندن فایدالانارق : تنبوری = تنبوره‌چی،مادی = ماده‌چی ،خیالی= خیالچی،سیاسی= سیاستچی ،...کیمی.

۷ ـ مضاف الیه اولان غیرمعین اسملری گؤسترمک اوچون بومثاللره‌قیاس حرکت ائتمک ممکن دور: الاهی موهبه = آلله‌وئرگیسی، رسمی‌دایره = دولت دایره‌سی، نقدی جزا = پول جزاسی، بحری قوتلر= دنیزقوتلری ،هوائی سفرلر= هواسفرلری ، اجرائی قدرت = اجراقدرتی، اقلیمی شرائط = اقلیم‌شرطلری ، لسانی‌تحقیقات = دیل‌آختاریشلاری ،شمسی‌ایل = گونش‌ایلی وطنی‌خدمت = وطن خدمتی ... کیمی.

۸ ـ صفت‌نوعوندان ماده‌آدلاری دا بومثاللره قیاس ائدیله‌بیلر: شیشه‌ای اشیاء = شیشه‌اشیاء ، بلوری قاب = بلورقاب ،لاهوری شال = لاهورشال ،مرجانی‌آدا (جزیره)= مرجان آدا ، فولادی زره = پولادزره ، آهنی یاآهنین چکمه = دمیرچکمه ...کیمی .

۹ ـ صفت‌نوعوندان یئر وطرف‌آدلاری دابومثاللره‌قیاس ائدیله‌بیلر:

فوقانی طبقه = اوست مرتبه ، اصلی‌خط = آنا یول ،جنوبی‌آمریکا = جنوب آمریکا داخلی‌بازار= ایچ بازار ،مرکزی آسیا = اورتا آسیا ،نهائی‌نظر= صون گؤروش یا خود :صون نظر ، . . .کیمی.

۱۰ ــ فعل دن مشتق اولموش باشقا صفتلر : فراری = قاچاق ،تدریجی = گئده‌ری ، وسطی= اورتالاما ، . . . قیاس اوزره دوزه‌له‌بیلر.

بو یوللاردان باشقا بیرده (یاش) دان(یاشیل) ، (گؤز)دن (گؤزه‌ل)وسایره دوزه‌لدیگی‌کیمی،قیاسا ،سؤزلرین صونونا (ــ ل)آرتیرا راق مسئله‌نی‌کؤکده‌ن حل ائتمک ایسته‌ینلرده واردیر : اؤز ــ اؤزه‌ل ، دوغا("قورا /غوره وزنینده یعنی :طبیعت ــ دوغال = طبیعی) قبیلیندن .

خلاصه ،ایسته‌ینلر ، نسبتی‌گؤسته‌رن(ــ ی) لی‌فامیل آدلارینی،بیرچوخ‌حالدا بو (ــ ی) نین عوضینه "اوغلو" سؤزونو کؤکه (ریشه‌یه)آرتیرما قلا مسئله‌لرینی حل ائده‌بیلرلر : حسینی = حسین اوغلو ، محمودی = محمود اوغلو ، کیمی. قالانلاردا ، یوخاریدا گؤسته‌ریلن یوللاردان گئده‌رک آدلارینی دیلیمیزین قایدالارینا گؤره‌عیارلایا بیلرلر.

هانی نین قالانی :

آیاغیمدا دمیردن چاریق
آشدیم داغ دره دوز . . .
هانی گؤزلری پاریلدایان
ساری تئللری‌یئللرده پریشان
یئره ــ گؤیه صیغیشمایان
گولن ، آتیلان ، اوینایان
شئیطان
اوشاق ؟
منیم اوشاقلیغیم . . .

تهران ــ اسفند ۱۳۶۰

ایضاحلار : سارای = قصر/ دورمادان = متصل،دایم/اورمان = جنگل، مئشه اورپرمک = توکلرین بیز ــ بیزاولماسی / دؤنمک = دولانماق/

دوکتورجواد هیئت

آذربایجان شفاهی‌خلق ادبیاتی

( )

عاشق علی‌عسگر (علسگر) : عاشق علی‌عسگر ،تخمینا ۱۸۲۱ده ایندیکی‌ارمنستانین "باسارکئچر" ماحالی‌نین" آغ کیلیسه" (کلیسا)کندینده‌آنادان اولموشدور. آتاسی‌علیمحمد"کلبه‌جر"ماحالی‌مئشه‌لریندن اودون داشییار ،یادا ،کورک ،شانا قاییریب‌ساتارمیش . علیمحمدسوادسیز اولدوغوحالدا ،شاعرلیک طبعی‌واریمیش . معیشت وضعی‌یاخشی اولمادیغی ایچون علی‌عسگری ۱۳– ۱۴ یاشلاریندا ، کربلائی قربانا نوکروگئرمیشدیر . بیرمدت صونرا ،علی‌عسگریله‌کربلائی قربانین قیزی صحنه‌بانی‌آراسیندا محبت یارانیر ،و قربان قیزینی‌علی‌عسگره‌وئرمک ایسته‌ییر . لاکن قیزین عمی‌سی‌محرم بوایشه‌مانع اولور ، وصحنه‌بانینی‌زورلا اؤزاوغلو مصطفی‌یاآلیر .

علی‌عسگرکیچیک یاشدا شعردئمگه وسازچالماغاباشلاییر . اوناگؤره‌ده‌آتاسی اونو عاشق علی‌نین‌یانینا شاگرد وئریر . علی‌عسگر عاشق علی‌نین یانیندا عاشق شعری نین اساس نمونه‌لرینی، عاشقلیق صنعتینی وسازچالیب اوخوماغی‌اؤگرنیر و اونونلا مجلسلرده‌اشتراک ائدیر . روایتلره‌گؤره بیرگون بیرمجلسده‌استادیله شاگردی آراسیندا دئییشمه‌اولور . بوبارەده ،همت‌علیزاده بئله‌یازیر :

"عاشق علی‌عسگر اوستادی عاشق علی‌ایله‌توی ،نشان مجلسلرینه‌گئدەنده بعضا اونون دئدیکلرینه‌قولاق آسماز ،اؤزشعرلرینی اوخویارمیش . علی‌عسگرین بو حرکتی اوستادی نین خوشونا گلمزمیش ،بوحرکتی‌ترک ائتمک اوچون اونانصیحتلر ائده‌رمیش . بیرگون گئنه‌بیرتوی مجلسینده‌اوستاد– شاگرد آراسیندا سؤز اولور . عاشق علی‌نین سؤزوعلی‌عسگره ده‌گیر ،علی‌عسگر آجیقلانیر . اوستادی‌ایله دئییشمه‌گی قرارآلیر . مجلس ایکی‌طرفه‌آیریلیر . بیرطرف عاشق علی‌نی، اوبیری طرف عاشق علی‌عسگری مدافعه‌ائدیر . استاد– شاگرد ،بیر– بیریله دئییشیر ، آرالاریندان چوخ حربه‌لر ،استادنامه‌لر ،دیوانی‌لر ،تجنیسلر و دوداق دگمزلر گلیب‌گئچیر . نهایت علی‌عسگر بداهتا مشهور ،واینندی یه‌قدەر هئچ بیرعاشق طرفیندن قاباغی سؤیلنمه‌میش "آیاغا– یاغا" ردیفلی‌تجنیسینی سؤیله‌ییر . عاشق علی، عاشق علی‌عسگرم‌جواب وئره‌بیلمیر ،مجلسی بوراخیب‌گئدیر . بوحادثه– دن صونرا ،علی‌عسگر استادیندان آیریلیر ،اؤزو مستقل بیرصنعتکار اولاراق ، عاشقلیغا باشلاییر . علی‌عسگر ،استادینی باغلاماسی‌نتیجه‌سینده گنیش‌کوتله

آراسیندا داها بؤیوک شهرت قازانیر. اونون یانینا یاخین ـ اوزاق یئرـ لردن شاگردلرگلیر" (۱) کتابین صون نشریندهایسه همین احوالات آشاغیداکی کیمی یازیلیر: "عاشق علیعسگری تامیئتیریب حاضرلادیقدان صونرا ،بیرتوی مجلسینده اونونلا دئییشیر ،ائل ایچینده حرمتینیقالدیریب شهرتلندیرمک مقصدیله مغلوب اولموش بیرعاشق کیمی اؤزسازینیدا اوناتحویل وئرمک ایستهییر. علیعسگرایسه اونون بوخیرخواه حرکتینه راضیلاشمایاراق :

بیرشاگردکی استادیناکمباخا اونون گؤزلرینهآغ دامار ـ دامار
تجنیسینی دئییر" (۲)

عاشق علیعسگرسئوگیلیسی صحنه بانیدان زورلا آیریلاندان صونرا ۴۰یاشینا قدهرسوبای قالمیش ،صونرا کلبهجر منطقهسینین" یانشاق" کندینده یاشایان کلبهزئینالین باجیسیآناخانملا ائولنمیش وصمیمی بیرعائله قورموشدور. لاکن بیرصیرا قوشمالاریندان دا بللیاولدوغوکیمیایلک عشقینیاونودمامشدیر.

عاشق علیعسگر ،آذربایجانین بیرچوخ محالینا ،داغستانا سفرائدیب ، اورالاردا مجلسلر ادارهائدیر وعاشقلارلا دؤشه ـ دؤشه گلیروهمیشه دهغلبه چالیر

علیعسگر ،شفاهیخلق یارادیجیلیغینین صایسیز نمونهلرینی وعاشقلارین داستان وقوشمالارینیازبرله میش و ۷۲ دن آرتیق آذربایجان عاشق هاوالارینی سازدا چالار، واوخویارمیش (۳)

۱۹ـ ۱۹۱۸ داارمنی ـ مسلمان قیزغینینیدا ، گؤیجهنین وار ـ یوخوتالانمیش وخلق باشقایئرلره کؤچمگه مجبورا ولموشدور. بوصیرادا ،علیعسگرده عائلهسینی گؤتوروب یانشاق کندینهکؤچموشدور.

علیعسگر، اوجابویلو ،بدنجهساغلام وچوخ گوجلو بیرآدامایدی . دئییلنه گؤره بیرمدت ترتره کؤچوب اورادا یاشامیش لاکن شوروی حاکمیتیندن صونرا آغ کیلیسهیه قاییتمیش وعمرونون صون ایللرینیاورادا یاشامیشدیر. بو ایللرده خستهلیگی وقوجالیغیاوزوندن آرتیق عاشقلیق ائدهبیلمهمیشدیر. عاشق علیعسگر ۱۹۲۶ داتقریبا ۱۰۶ یاشیندا وفات ائتمیشدیر. قبری آغکلیسه دهدیر. عاشق علیعسگردن زنگین بیرادبی میراث قالمیشدیر. ایندیهقدهر اونون ۵۰۰۰ مصراعایاخین شعری توپلانمیشدیر. بونونلابئله شاعرین بیرچوخ شعرلری ایتیب باتمیشدیر. قالانلاردا ،خلق عاشقلارینین دیلیندن توپلانمشدیر.

۱ـ عاشق علیعسگر ۱۹۳۷. ۲ـ عاشق علیعسگر .هـ ـ علیزاده ۱۹۶۳
۳ـ آذربایجان شفاهیخلق ادبیاتی . بابایف ، افندیف

شعرلرینندن گؤرونورکی او ،بیرائل صنعتکاری،ائل مصلحت چی‌سی‌و آغ ساققالی اولموشدور. او ،حقیقی‌خلق عاشقی‌اولموش وخلق دردینی‌چکیب وکدروسئوینجینه اورتاق(شریک) اولموشدور. اونون فکرینه‌گؤره خلق عاشقی‌بئله‌اولمالیدیر:

خلقه‌حقیقتدن مطلب آندیرا شیطانی اؤلدوره نفسین یاندیرا
ائل ایچینده‌پاک اوتورا ،پاک دورا دالیسینجا خوش‌صدالی گره‌ک دیر

عاشق علی‌عسگر، ظلم‌واستثماری گؤروب ،شکایتینی زمانه وفلک دن ائتمیشدیر:

مخنث‌زمانه بیمروت فلک شامی‌صبحه، صبحی شاما چکیرسن
لحظه‌ده‌آچیرسان مین جوره‌کلک گاهدان اگیب ،گاه‌نظاما چکیرسن

علی‌عسگرین فکرینه‌گؤره اونون زامانیندا دوغرولوق ،انسانلیق وغیرت و دوستلوق قالمایيب ،دنیا ،نامردلردنیاسی اولموشدور. اونون حتی لیریک شعرلرینده کدر،کوسگونلوک و تک لیکدن فریادواردیر. شعرلرینده "قول علی عسگر" ،"علی‌عسگرتک بینوا" ،"یازیق علی‌عسگر" ،"خسته‌گؤنلوم" وبوکیمی‌یانیقلی سؤزلروجمله‌لری چوخ‌ایشلنمیشدیر. لاکن بونکته‌یه دقت ائتمک لازم‌دیرکی،اونون غم- غصه‌سی‌وچکدیگی‌اضطراب یالنیز اؤز غصه‌سی‌دگیل داها چوخ خلقی‌نین کدری وغصه‌سی‌دیر:

علی‌عسگر عصیانین چیخیبدی ساندان اؤلدورسن زنبورو ،ال چکمزشاندان
هرجائی‌دان ،مختشدن ،نادان دان نه‌سؤز قالدی صنعتکارا دگمه‌میش.

بیرصیرا شعرلرینده بیگ وخانلارین ظلمونو ،چارحکومتی‌نین اؤزباشینالیغینی وحاکم ولوطولارین خلقی سویوب تحقیرائتدیکلرینی‌بیان ائتمیشدیر:

آی حضرات‌گلین سیزه سؤیله‌یم بودنیانین خیانتی چیخیبدیر
انصافلاردا آزدیر، مروتلرگوده‌ک قاضی‌لارین ماضاراتی چیخیبدیر (۱)
قوچولار،قولدورلار قاطارتاخیرلار فاغیر- فقرایان - یان باخیرلار
کیمی ایسته‌سه‌لر، ووروب بیخیرلار بئش‌آتانین (۲)چاتا - چاتا چیخیبدیر
پریستاو، (۳)ناچالنیک(۴)گلنده‌کنده اوبانی اویماغی وورورلار بنده
خراج اوسته چوخو دوشدو کمنده قامچیدا بئللی‌نین قاتی چیخیبدیر

۱۹- نجی عصرده‌آذربایجان گندلری دفعه‌لرله چاریزمین مستملکه‌چیلیک سیاستینه ،آغیر وثرگی‌لره (۵) وخانلارین ظلمونه‌قارشی‌عصیان ائتمیشلر. آدی گوزل یارعلی، دلی‌علی، وقاچاق نبی بئله‌گندلی‌عصیانلاری نین رهبرلری اولموشلار. عاشق علی‌عسگر ،دلی‌علی‌نین قهرمانلیغیندان الهام‌آلیب اونا بیرنئچه شعر سویله‌میشدیر:

۱- مضراتی ۲-ینج‌تیر ۳- نایب ،کدخدا ۴- رئیس ۵- مالیات

نامردلر الیندن چکیرلر حاشـــا ناموسلو ایگیدسن سنی یوز یاشا
تفنگین گوله‌سی ایشله‌ییرداشـــا تک قایتاریر یوز دشمنی دلی‌علی

عاشق علی‌عسگر اخلاقی‌ـ نصیحت آمیز شعرلرده سؤیله‌میشدیر. اونون استادنامه لرینده نصیحت ودنیانین وفاسیزلیغیندان عبرت آمیز سؤزلر وافاده لرواردر. منم ـ منم دئیه‌ن سلیمان هانی ؟ اونون دابیرزامان واردی آدـ سانی علی‌عسگر سؤزلرین یولدان چیخانی قایتارار حق یولا، دوزانسان ائیلر

علی‌عسگرین شعرلرینده‌داها چوخ دوستلوق ،خیرخواهلیق ،الی‌آچیقلیق ، عهده وفاکیمی گؤزه‌ل انسانی‌صنعتلرتبلیغ ائدیلمیش وپیسلیک ،نامردلیک ،خیانت حریصلیک واوغورلوق تنقید ائدیلمیشدیر :

ایگید اودور ناموسونو آتماسین دوست اولونبا دوستا یالان ساتماسین
بیرباش کی‌ایلغارا قوربان گئتمه‌سین اونوبیر قارپیزا دگیشمک اولار

عاشق علی‌عسگرده ،صمدوورغون کیمی‌انسان ،وطن وطبیعت ووورغونودور. شاعر داغلار ،دوزلر ،چشمه وبولاقلار، رنگارنگ چیچکلرولاله یاماجلاردان الهام آلیب جوشا گلمیشدیر :

باهارفصلی یازآیلاری گلنبـــده سوسنلی، سنبللو، لاله‌لی، داغلاز
یوخسولو ،اربابی، شاهی،گدانی توتماز بیرـ بیریندن آرالی‌داغلار

خسته اوچون تپه‌سینده‌قار اولور هرجور چیچک آچیر، لاله‌زار اولور
چشمه‌سیندن آب حیات جار اولور داغیدیر محنتی ،ملالی داغـــلار

ائل گؤزه‌للرینی تعریف ائده‌رکن اونلارین سیماسیندا آذربایجان قادینلاری‌نین ظاهری ومعنوی گؤزه‌للیکلرینی ترسیم ائتمیشدیر :

علی‌عسگرم دوغرو یولدان آزمارام هرجایی گؤزه‌له تعریف یـــازمـــارام
یوز ایل کئچسه الیم‌سندن اوزمه‌رم چکسه‌لردیلیمدن دارا ، بیگستان .

ویا :علی‌عسگرقربانده‌ی آی بویو،مینه ـ اینجیدن مرجاندان دوزوب گؤیسونه
ترسا اوزون گؤرسه‌تئزگلردینـــه ـ عالم‌گؤرسه گئده‌ر سازآلی گوللو .

ویا :آخشام ـ صاباح‌چشمه‌سینین باشیندا ـ بیلیرسن مینئچه‌جانلار دولانیـــر
بلوربوخاق،لاله‌یاناق آی قابـــــاق ـ شاهمار زولفو پریشانلاردولانیـــر .

گؤردوم گؤزه‌للیگی‌بیزی دیندیریر قاش اوینادیر ،خسته‌گؤنلوم گولدورور
عشوه‌ونازیله آدام اؤلـــدورور غمزه‌سینده‌ناحق قانـــلار دولانیـــر

علی‌عسگر ،تمیزوصاف محبتین عاشقی‌دیر ودنیادا بوتون سئوه‌ن وسئویلن لریر بیرـ بیرینه‌قووشماسینی آرزولاییر :

فلک ،مردین ایشین سالما مشکله اهل دلی یئتیر سن اهل دله
بلبلو گوله یاز ،گولو بلبله غنچه نین اوستونده خاراوینا ماسین

عاشق علی‌عسگر توی وشنلیک ییغینجاقلاری ،یایلاقلار وچشمه لربا شینا علاقه ساخلامیش وبداهتا شعردئمک قابلیتی اولدوغوا وچون بیرچوخ شعرلرینی بئله یئرلرده سؤیله میشدیر :

گئتمه گؤزلریمدن آی شکرخانم گؤنلوم چوخ مایلدی او قلم قاشا
اوتور مجلسیمده سن منیم جانیم من سازچالیم سن ائتگیلن تاماشا

گؤنلوم قارانقوش تک اوچوب قوینونا ـ گزیرهریاماجی هریالی ـ یایلاق
روحوم تزه له نیر مست اولوراوره‌ک ـ گؤره نده بوچاغی بوحالی یایلاق

چیخارتسین گؤینک دن علی‌عسگرسازی ـ گئنه جوشه گلسین عشقین آوازی
تعریفله سین بوآل یاشیللی یازی ـ اونوتمابو، بؤیوک کاماليیایلاق

ویا :

چرشنبه گونونده چشمه باشیندا گؤزوم بیرآلاگؤز خانیمادوشدو
آتدی مژگانا وخون کئچدی سینه‌م دن جادو غمزه لری قانیمادوشدو

او ،حتی‌مزاری نین داچشمه باشیندا قازیلماسینی ایسته میشدیر :

علی‌عسگرم یاندیم عشق آتشیندا ـ گؤزوم قالدی کیرپیکینده ،قاشیندا
قازدیر مزاریمی چشمه باشیندا ـ سال سینه‌م اوستوندن یول ،اینجیمه‌رم

عاشق علی‌عسگر، اؤز زامانیندا بیرچوخ عاشقلر یئتیرمیشدیر. بوباره‌ده بیرشعرینده بئله سؤیله میشدیر :

آدیم علی‌عسگردیر مرد و مردانا ـ اون ایکی‌شاگردیم ایشلر هریانا
تولکوسن اصلانلا گیرمه میدانا ـ داناسان ،سورتونوب کل دن دانیشما

او، اؤزوندن صونراگلن عاشقلر اوزه‌رینده ده قوتلی تأثیربوراخمیشدیر. بیرچوخ گؤرکملی‌عاشقلاریمیز اونانظیره یازمیشلار. اونون یارادیجیلیغیندان یازیلی ادبیاتیمیزین نماینده‌لری ده فایدالانمیشلار.

ملاجمعه : ملاجمعه آذربایجانین مشهورعاشقلاریندان اولوب ،زنگین ادبی ارثی‌قویوب گئتمیشدیر. اوغلوحسنه یازدیغی‌بیرشعرینده ۱۸۵۴ ده آنادان اولدوغو آنلاشیلیر. باشقابیرشعرینده آدی نین" سلیمان" اولدوغوبللی‌اولور ایلک تحصیلینی‌شکی‌محالی‌نین آشاغی گؤینوک کندینده حاجی‌ابراهیم‌افندی نین مدرسه‌سینده آلمیش ،و اورادا عربجه ـ فارسجانی مکمل اؤگره نمیشدیر. ملاجمعه مالالا اولمایيب ،لاکن سوادلی وعالم اولدوغوا وچون اونا " ملا" دئمیشلر.

ملاجمعه آذربایجان یازیلی،وخلق ادبیاتینی یاخشی اؤگره‌نمیش وشعرده چوخ استعداد گؤسترمیشدیر.

آتاسی اکینچی اولدوغو اوچون اونو، اکینچیلیگه تشویق اقتمیش، اودا، بوتون عمر بویو حیاتینی بوایشدن قازانمیشدیر.

او،زنگین حیات تجربه‌صاحبی،استعدادلی‌ائل عاشقی اولموشدور. اونون اثرلری نین مهم‌حصه‌سینی"همت علیزاده" توپلامیش و"عاشقلار" کتابیندا چاپ اقتمیشدیر. ۱۹۶۶ دا،پاشا افندیف اونون شعرلرینی‌بیرمقدمه ایله برابر،باکی‌دانشرا قتمیشدیر (۱) شعرلرینندن ده‌آنلاشیلدیغی‌کیمی ملاجمعه اینجه‌ذوقلی وقدرتلی افاده‌یه‌صاحب، لیریک بیرشاعردیر. او، تمیز انسانی‌محبت،وعشقه‌قیمت وثریر. اونون ان چوخ‌سئودیگی‌گؤزل بیرهمدم‌دیر ملاجمعه دوستلوغا،قوناقجیلیغا،الی‌آچیقلیغا وعالیجنابلیغا قیمت وثریر.اونون ادبی‌ارثی‌ایچریسینده،هجولر مهم‌یئرتوتور. او، ظالم واستثمارچی‌مالک و آل ـ وثرچیلری وفیریلداقچی روحانی‌نمالری هجو اقتمیشدیر.

ملاجمعه‌نین حیات،جامعه وانسانلارحقینده سؤیله‌دیگی شعرلری‌اونون دنیاگؤروشونو آیدین شکیلده‌گؤسته‌ریر. شاعرهمیشه‌حقسیزلیگی،وارلی ـ یوخسول،گوجلو ـ ضعیف مسئله‌لرینی‌خلق جبهه‌سیندن دموکراتیک بیر گؤروشله‌تحلیل اقتمگه‌چالیشمیشدیر. او،دردلی گؤرونور،لاکن دردی‌شخصی دگیل،ائل وخلق دردی دیر.او، اؤزباشینا لیقدان و دره‌بیگلیکدن‌شکایت ائدیر.اونا گؤره‌دنیادا عقله،کمالا،علمه قیمت وثره‌ن یوخدور ودنیا قولو گوجلو ونامردلرین دنیاسی‌دیر. اونون اجتماعی‌موضوعلاردا شعرلری‌چوخدور

آذربایجان قوچاقلاریندان،خلق قهرمانی جواد اوغلونا شعرقوشموشدور جواد اوغلوخلق طرفیندن چوخ‌سئویلن ایگیدلردن اولموش ودفعه‌لرله چار آدا ملاریله ووروشموشدور.

آغالار گوش توتون	من سیزه آلانی دئییم
صیدتک گؤیده‌گزه‌ن	بیرنئچه‌اوغلانی دئییم
محمدجواد اوغلو	ایگیدلرین خانی‌دئییم
رستم‌زال مختاری	احمداصلانی دئییم
ایسته‌رم اسکندره	ذوالفقارثانی دئییم

---

۱ ـ ملاجمعه. شعرلر. آذربایجان ادبیات نشریاتی. باکی ۱۹۶۶پاشا لفندیف

شعرلرینده " اسمی‌پنهان" آدی چوخ‌گئچه‌ر. بئله‌نظره‌گلیرکی‌گنجلیگینده مدرسه‌صاحبی‌نین قیزینا وورولور لاکن عشقینه‌موفق اولمور و زامان گئچدیکجه بوسئوگی ملاجمعه‌نین حیات ایده‌آلی‌وآرزوسوکیمی اولور.

ملاجمعه عاشق یارادیجیلیغی‌نین بوتون شکیللرینده‌اثریازمیشدیر. هله‌لیک اونون ایکی‌داستانی‌معلومدور: "صیادوسیالی"و"ملاجمعه‌وعاشق کؤپلو ایکینجی‌داستان و ۸۰ قوشما الده‌دیر وملاجمعه‌ایله‌عاشق کؤپلونون دئییشمه‌لرینندن عبارتدیر. بوداستاندا کی‌باغلاما لارین بیرقسمی،عباس وگولگز، واله‌وزرنگار وباشقا داستانلاریمیزدا اولان دینی موضوعلارا عاید دئییشمه‌لری خاطرلادیر.

ملاجمعه ۱۹۲۰ ده‌قیزیل اوردو آذربایجانا هجوم ائتدیگی زامان ،نوخا ایله زاقاتالا یولوندا کی‌چارپیشمادا اؤلموشدور.

بورادا ،مختلف شعرلرینندن نمونه‌لر درج اقدیریک :

گرایلی‌لارینداں :

۱ ـ جیران :

ساللانیبن بولاق اوسته — گلیر بالا گؤزه‌جیران
سیغیللانیب زولفلرینی — توکموشدور گول اوزه‌جیران

گل ائله‌مه بئله‌نازی — دانیش‌گیلن خوش آوازی
گتیرالله تئللی سازی — صحبت ائله بیزه‌جیران

بلبل اوخور گول باغیندا — سیرا قدیر صولو صاغیندا
جمعه بو دردلی چاغیندا — قربان اولسون سیزه جیران

۲ ـ دلبر

عشق اهلی‌نین قارشیسینا — صیغا للانیب چیخان دلبر
مارال کیمی اووچوسونا — چئوریلیبن باخان دلبر

من سنی گؤردوم بایاغی(۱) — سن اول جانیمین دایاغی
آچیلیبن گول صایاغی — مشگ و عنبر قوخان دلبر

عاشقینی یوخ ائله‌ییب — یاددان آشنا چوخ ائله‌ییب
کیرپیکلرین اوخ ائله‌ییب — باغریمیزا چاخان دلبر

---

۱ ـ اؤته‌ری

مختصر سؤزون تعیینی قوینونا گیره‌ن سؤیونو
ملاجمعه‌نین اؤوونی دورد بوجاقدان بیخان دلبر

تجنیس :

فرهادکیمی جان وسرده‌ن کئچمیشم کرم‌کیمی‌آلیشارام ، یانارام
بیرمیوه‌یم ،قدیرسیزه دوشموشم یاهئیوایام‌یاآلمایام ،یانارام

الف ـ بیدن من‌آختاران بوصاتدی دوست‌پشماندی دوشمانلارابوصاتدی
سرت‌حیواندیم‌جلولاییب بوصاتدی یاپلنگم ،یااصلانام ،یانره‌م .

دوقوز آی دولانیب قارـ قیشادوشدو هجرانیم‌آرتدیقجاقارقی‌ایشه دوشدو
یقین ملاجمعه قارقیشادوشدو اسم‌پنهان مندن سرت‌دی یانارام

قوشمالاریندان :

عاشق اولان جور وجفایادؤزسون جگرینی قارا داشدان ائیله‌سین
دنیا نعمتیندن الینی اوزسون اؤزون تمیز چوره‌ک‌آشدان ائیله‌سین

بیلمک ایسته‌ینلر عاشق رسمینی قالاسین اودلارا گرک جسمینی
درس‌آلاندا آلسین جانان اسمینی سئودا ایله‌قلم‌قاشدان ائیله‌سین

ملاجمعه دریاکیمی دولماسا ساراليبن هئیواکیمی سولماسا
بیرگؤزه‌لده انصاف مروت اولماسا تانری اونو تئزجه باشدان ائیله‌سین

قارداش سیزله‌هانسی‌دیلده‌دانیشیم یئتمیش ایکی‌ملت‌دیلی وارمنده
تؤکولسه‌غرق ائله‌رعالمی یاشیم جوشغونجا چایلارین سئلی‌وارمنده

عارف مجلسینده‌کئچیب اوتوررام جهان مثالینا مثال یئتیررم
گؤیتک گورولده‌رم‌یاغیب باتیررام کولکله قار یاغیش‌دولو وارمنده

جمعه‌یم چوخ گیزلی‌سرلر آچارام زمستاندا دایانمارام قاچارام
ییغمیشام‌دولتی بؤیوک تجارام هارونلا ، قارونون مالی وارمنده

دیوانی‌لریندن :

اسمی پنهان بیرجه‌گئجه یانیندا قالیم سنین

قوللوغوندا ساخلا منی آغرینی‌آلیم سنین
گل‌آند ایچیم بوهجرانا والله دؤزه‌بیلمیره‌م
اجازه‌وئر قولوم‌آچیب بوینونا دولوم سنین

پروانه‌یم گئجه‌ـ گوندوز آتشینه یانمیشام
درد چکمکدن یورولموشام رنگیم‌هانی سولموشام
دونن یئرده یالوارمیشام بو سؤزلره قالمیشام
توت‌قولومدان ،کس‌باشیمی قربانون اولوم‌سنین

آیلا گونو سیاه‌ائیلر بوباشیمن دومانی
قاش‌گؤزونو اوینادیبن عشقه صالیرسان منی
نه‌چون بئله آغلادیرسان مسکین ملاجمعه‌نی
آی انصافسیز ،دوشمورمو هئچ یادینا اؤلوم‌سنین

مخمسلرینندن :

یار سنین هلال قاشین — کمان دگیلمی ، بس‌نه‌دیر
اوخ کیمی کیرپیکلرین — پیکان دگیلمی، بس‌نه‌دیر
لاله‌تک گول یاناغین — تابان دگیلمی ،بس‌نه‌دیر
سوزولن او گؤزلرین — مستان دگیلمی ،بس‌نه‌دیر
اینجی‌تک اودیشلرین — مرجان دگیلمی‌بس‌نه‌دیر

یانیرام آتشینه — اودون منه چوخ گوجائیلر
سریمه سئودا صالیب — بوباشیمی‌چوخ گیج ائیلر
عشقینه دوشن بنده — اؤلمه‌سه‌ده تئز قوجالار
یار بیرانصاف ائدیب — قولتوغونا آل گئجه‌لر
خسته‌یه بیر جوت‌نارین — درمان دگیلمی بس‌نه‌دیر

. . . . . .

یازیغام آی سئودیگیم — آتمااوزاغا داشیمی
آغلادیب لیل ونهار — توکدورمه‌سن گؤز یاشیمی
یوز جور بهانه‌ایله — ترسه سالما ایشیمی
یابیتیر مرادیمی — یاییخدیریب‌کس‌باشیمی
یولوندا ملاجمعه — قربان دگیلمی ،بس‌نه‌دیر

منابع : ۱ـ عاشق‌علی‌عسگر .بیرینجی‌جلد .م .ج .طهماسب .باکی‌علم‌نشریاتی۱۹۷۲
۲ـ آذربایجان شفاهی‌خلق ادبیاتی. بابایف ، افندیف . باکی ۱۹۷۰

عاشق عالی :عاشق عالی‌ویا علی‌میرزه اوغلو ۱۸۰۰ ایلینده "گؤیجه محالی"نین "چیچکلی"کندینده‌آنادان اولموشدور. عاشق علی‌اساسا استادنامه‌لری ایله مشهوراولموش ،اونون قوشما ،گرایلی، مخمس ،دیوانی وسایره‌شکلنده‌قوشدوغو شعرلرده وطن سئوگیسی ،انسان پرورلیک موتیولری ،محبت وگؤزه‌ل لیگین ترنمو اساس یئرتوتور. او ،یئنی‌سازهاوالاری یاراتمیش وآذربایجانین بؤیوک عاشق شاعری علی‌عسگرین استادی اولموشدور. عاشق علی۱۹۱۱ ده ،اؤز کندینده‌وفات ائتمیشدیر.

عاشق بستی :بستی کربلائی‌بایرامعلی‌قیزی آذربایجانین قیمتلی قادین عاشقلاریندانديدير. سووئت حاکمیتیندن اول سؤیله‌دیگی شعرلرینده‌زمانه‌ده‌ن شکایت ائدیب حقسیزلیک وظلمه‌قارشی چیخمیشدیر (تاپیلماز ،آجی‌روزگار ،آبیگ و زده‌دگمه‌میش وسایره). سووئت حاکمیتیندن صونرا یئنی‌قورولوشو استقبال ائتمیش وقادینلاری اجتماعی‌حیاتا چاغیرمیشدیر (غیرت وسایره)

عاشق بلال : بلال مصطفی‌اوغلومیکائیلوف دا ،سووئت حاکمیتیندن قاباق سؤیله‌دیگی‌شعرلرینده‌اجتماعی‌عدالتسیزلیگی‌واستثمارچیلاری تنقیدائتمشدیر. (پریستاو ،اوچهفته‌نی‌گؤرهن کوخا ،ملادائی،گؤرمه‌یبروسایره).

سووئت دؤورونده‌سوسیالیست حیاتینی‌ترنم‌ائده‌ن شعرلر قوشموشدور. (لنین ،نریمان ،کولخوز ،شورا ،ضربه‌چی،دؤوراندیر ،وسایره). عاشق بلالبیر نئچه‌عاشق هاواسی یاراتمیشدیر.

عاشق آواک : عاشق آواک آزاریان ۱۸۷۷ ده‌شامخور ناحیه‌سی‌نین چاردا خلی کندینده آنادان اولموش وترکی،ارمنی،گرجی، روس وفارس دیللرینده‌شعرلر قوشموشدور. سووئت دؤورو ،شعرلرینده‌یئنی‌حیاتی‌و شوروی وطنپرورلیگینی وخلقلر دوستلوغونو ترنم‌ائتمیشدیر (اوکتوبرون ایگیرمی‌ایلی،آذربایجان ، مسکووا ،ضربه‌چیلر ،قولاق آسین ،اوستوموزه‌دشمن گلیروسایره)

عاشق آواکدان سوای بیرچوخ‌ارمنی‌عاشقلری آذربایجان وقفقازمنطقه‌سیندؤ آذری تورکجه‌سیله‌شعرلرقوشوب‌خلق آراسیندا عاشقلیق ائتمیشلر. رحمتلی پروفسور دمیرچی‌زاده (معاصرآذربایجان دیلی)آدلی‌کتابی‌نین مقدمه‌سینده بئله‌یازیر :"صون زامانلاردا ،آپاریلمیش تدقیقات نتیجه‌سینده‌معلوم اولموش کی، ۱۸– ۱۶ نجی‌عصرلرده‌یاشایب یاراتمیش ۳۵ ارمنی‌عاشقی آذربایجانجا قوشمالار دوزه‌لدیب ائل آراسیندا اوخوموشلار" .

عاشق میرزه : میرزه احمداوغلو یا ایراموف ۱۸۸۸ ده توروزناحیه‌سینین "جلودارلی" کندینده‌آنادان اولموش‌دور .شعرلرینده موهومات ،گریلیک ، وطفیلی‌لیگی‌تنقیدائتمیش (بیتدیلی‌بساطی، تنبل وسایره) .سووئت حاکمیتی زامانیندا سووئت انقلابی‌ویئنی‌حیاتی‌آلقیشلامیشدیر .(عاشق دیلینده‌ن ، لنین ،وطنیم ،ائل گولور ،قیزیل اردو ،قرمزی پایتخت ،قول چکک وسایره) عاشق میرزه‌آذربایجان یازیچیلارا تفاقی‌نین عضوی اولموش‌و ۱۹۵۴ ده ، اؤز وطنینده‌وفات ائتمیشدیر .

عاشق موسی : ۱۷۹۵ ده گؤیجه‌محالی‌نین قاراقویونلو کندینده آنادان اولموش‌و ۱۸۴۰ دا همین کنده‌وفات ائتمیشدیر . اونون حیات ویارادیجیلغی حقینده‌بیلیگیمیز آزدیر ."تقللی‌ساز" قوشماسیندا وسایرشعرلرینده‌ریاکارلاری افشاء ائتمیشدیر . لیریک شعرلریندن(گوله ـ گوله ،دلیر ،ایندی ،اولماز ، و آهکلیک وسایره)شعرلرینی ذکرائده‌بیله‌ریک .

عاشق اسد : عاشق اسدرضایف ۱۸۷۵ ده‌گؤیجه‌محالی‌نین بؤیوک قاراقویون کندینده (ایندیکی‌ارمنستانین عزیزلی‌کندی) آنادان اولموش‌و ۱۹۵۰ ده‌توروز دا وفات ائتمیشدیر . عاشق اسد علی‌عسگرین شاگردلریندن‌دیر . هم عاشقانه‌شعرلری‌واردیر (بوگؤزه‌ل ،ایندی ،گؤزله‌مه ،ارمنی قیزی وسایره) ، هم‌ده انقلابی‌ویئنی‌حیاتی‌ترنم‌ائده‌ن شعرلرقوشموشدور . (بؤیوک اوکتوبر ،لنین، آذربایجان ،تزه‌دونیا ،بیزیمدیر ،یاشاسین ،مسکووادا ،وسایره) عاشق اسد آذربایجان یازیچیلارا تفاقی‌نین عضوی اولموش‌وشرف‌نشانی آلمیشدیر .

عاشق اسلام : اسلام‌قارا اوغلو یوسف‌اوف ۱۸۹۳ ده‌ایندیکی ارمنستانین واردینس‌ناحیه‌سی‌نین نریمانلی کندینده آنادان اولموش‌و ۱۹۶۸ ده‌کیروف‌ـ آباد دا وفات ائتمیشدیر . عاشق اسلامین سوسیالیزم قوروجولوغو ترنم‌ائدن اوکتوبر ،یاشا ـ یاشاآذربایجان ،بیزیم‌دؤوران ،قیزیل اردو ،مینگه چئویر ، صلح نغمه‌سی، قمرجان وسایره ماهنیلاری مشهوردور . او ،ایلک‌دفعه‌آذربایجان دا عاشق کوروسونو (دسته‌جمعی‌اوخوماق) یارا تمیشدیر (کیروف‌آباد ۱۹۳۷) . عاشق اسلام‌آذربایجان یازیچلار اتفاقی‌نین عضوی اولموشدور .

عاشق حسین بوزالقانلی : حسین جعفراوغلو قلی‌اوف ۱۸۶۰ دا آنادان اولوب و ۱۹۴۱ ده‌وفات ائتمیشدیر . او ،کیچیک یاشلاریندان یارادیجیلیغا باشلامیش ، وعاشق صنعتینی‌مکمل اؤگره‌نمیشدیر . اونون بیراستادکیمی یئتیشمه‌سی‌ده

عاشق حسین شمکیرلی‌وعاشق علی‌عسگرین تأثیری اولموشدور .سوفت حاکمیتندن قاباق گرایلی،قوشما ،مخمس ،گؤزه‌ل لمه ،استادنامه ،تجنیس ،دوداق دگمز ، وسایره‌شعرلری قوشموشدور . سووفت دؤورو شعرلرینده (اوکتوبربایرامی ، سووفتلرآذربایجانی،مسکووا ،بوگون ،گؤزه‌لدیر ، باخین ،گؤردوم‌وسایره) انقلابی‌ویئنی‌حیاتی‌ترنم‌اتمیشدیر . شعرلرندن :چکمه‌سین ،اولماز ،یاخشی‌آد شیرین ـ شیرین ،بادیمادوشدو ،یئزیدی کیمی‌شعرلری صنعتکارلیق باخیمی ـ یندان داها یئتگین دیر .اونون "قاچاق ـ تانری وئردی" آدلی‌داستانی واردیر . عاشق حسین بوزالقانلی‌آذربایجان یازیچیلارا تفاقی‌نین عضوی اولموشدور .

عاشق شمشیر : عاشق شمشیرقوربان اوغلوقوجایف ۱۸۹۳ ده کلبه‌جرین دمیرچی‌دام کندینده‌آنادان اولموشدور . عاشق شمشیرعمرونون بؤیوک بیر حصه‌سینی‌آنا یوردوندا کئچیرمیش‌لاکن آذربایجانین هرییرینده مشهورا ولموش

عاشق شمشیرین شعرلرینده‌طبیعت‌گؤزه‌للیگی ،محبت ،و وطنه‌باغلیلیق ، ان مهم‌موضوعلاری تشکیل‌ائدیر . او ،خلقین حیاتی‌واجتماعی‌مسئله‌لری ایله یاخیندان علاقه‌دار دیر ،وخلقی‌بیرچرا غا بنزه‌دیر ودئییرکی،بلبل گول‌باشینا دولاندیغی‌کیمی‌گره‌ک انسان دا "اقل باشینا دولانسین"

بلبل قونار گول باشینا — من دولانیم اقل باشینا
گؤروم اولسون کول باشینا — تک باشینی قورویانین

اویما بو دنیا مالینا — شمشیر ،گووه‌ن اقبالینا
بوجهاندا خوش حالینا — اؤزبختیندن یاریانین

او ،حتی‌سووفت حکومتی‌حاکمیتیندن قاباق شعرلرینده‌اجتماعی‌حقسیزلیک ده‌ن هکایت‌اتمیشدیر (گلیبدیر ،ظلمکار ،اولماسا ،اوزومه‌و ...)آدلی شعرلرینده اولدوغوکیمی) .

عاشق شمشیر۸۷ ایل سوره‌ن عمرونده‌هرزامان غیرتلی‌بیرمردکیمی‌یاشامش مردلری مدحاتدیب ،دوغرولوقدان آیریلان ومسلکینی‌پولاساتان نامردلری قامچیلامیشدیر :

ماپاسینا حرام قاتمایان انسان — کسالت‌یوخوسو یاتمایان انسان
مسلکینی پولاساتمایان انسان — اقلین نظرییندن هئچ‌دوشه‌بیلمز

قارشیاداغ‌چیخسا باجارآشاسان — یئروارکی‌سوساسان،یئروازجوشاسان
شمشیر،سن نه‌قدر عؤموریاشاسان — داهاپیس‌گونلردن سؤز دوشه‌بیلمز

نامردسنین قوللوغوندا قول اولار اؤزایشی دوزه‌لیب بیته‌نه‌کیمی
قوی سئللرآپارسین نانجیب‌لری باخ دالینجاگؤزدن ایته‌نه‌کیمی

عاشق شمشیر آذربایجان یازیچیلارا تفاقی‌نین عضوی اولموش و ۱۹۷۳ ده امکدار اینجه‌صنعت خادمی‌عنوانینی آلمیش دیر. یئنی‌حیاتی،تمیزمحبتی، آنا یوردونون طبیعی‌گؤزه‌للیکلرینی‌ترنم‌ائده‌ن قوشما ،مخمس ،تجنیس ،استاد نامه ،دیوانی و...شعرلری‌و اوچ داستانی‌واردیر. ۱۹۸۰ دا وفات ائتمیش و اؤلوموندن بئش‌گون قاباق آشاغیداکی‌شعری یازیب ،خالاسی اوغلونا گؤنده‌رمیشدیر:

سلامت قالین :

سخالی،ثروتلی،آرانلی، داغلی * مهربان ائللریم سلامت قالین
اوبالاردا ،خوش‌گذران کئچیردیم * آیلاریم ،ایللریم سلامت قالین

سجده ائدیم‌بومقدس‌تورپاغی * حسنونو بزه‌یین ظفربایراغی
گلیرسمالاردان ماهنی سوراغی * شیدا بولبوللریم سلامت قالین

داریخیرام کاش اولایدی یانیمدا * حسینیم ،توفیقیم ،بختیاریم‌دا
سازچالماغا هوس‌یوخدو جانیمدا * تیتره‌یین اللریم سلامت قالین

ده‌وه کؤچورآی زلیمخان گؤزله‌مه * سیزیلدایب ممداصلان گؤزله‌مه
چاغلایان، گورلایان داستان گؤزلمه * قورویوب سئللریم سلامت قالین

خیالیمدا قارا باغوار،گنجه‌وار * قلبی کؤوره‌ک ،اوره‌کلری اینجه‌وار
سینه‌م اوسته اجل‌آدلی‌پنجه وار * آی شیرین دیللریم سلامت قالین

کسیره‌م‌یوخداها مطلب موراز دان * واخت‌سالماسین بوقورغونو طرازدان
مغان ایچیرشیرین کوردن،آرازدان * بزه‌نن میللریم سلامت قالین

اوزوملو ،بوغدالی،پامبیقلی‌اؤلکه‌م * آدی تاریخلره‌یازیلان قطعه‌م
جیرانلی‌دوزلریم ،طرلانلی‌ذیروه‌م * سوفالی گوللریم سلامت قالین

اویاندان شاه‌داغی،قوشقار ،لنکران * اوره‌گیم باکی‌دی،قلبیم‌نخجوان
سن جانلی‌تاریخیم‌قدیم قوبستان * یازیلی چؤللریم سلامت قالین

شاعرلرا وردوسو ،عاشقلاردسدی * سیزیازین یارادین دئمه‌یین بسدی
شمشیرین باغینا بیرطوفان ایسدی * سولوخدو گوللریم سلامت قالین

قوجالیق دردینه گرفتارام مـــن * دئمه خالا اوغلو، البت قوجالمیـــر
قوجالماق قانونو پوزولا بیلمز * انساندا خاصیت ،عادت قوجالمیر

صون اولاراق عاشق شمشیرین اؤز آنا یوردو" کلبه جر"و"تاختادوز"ه (۱) عایدیازدیغی شعرلریندن بیر ینی درج ائدیریک :

قاراخاچی دهلی داغی آغ بزه نیرناهارچاغسی
بچه بالی ،ساری یاغی بولدو واری کلبه جرین

بنؤوشه سی ،داغ لاله سی سوده بنزه ز شلاله سی
سانکی شربت پیاله سی بولاقلاری کلبه جریـــن

یازین ،یایین اوغلان وقتی جان درمانی بوزبولاقدی
تاختادوزدو ،خاچبولاقدی ان گؤزه لی یایلاقلارین

چیچگینده سیزلار آری شمشیر ،وصفین سؤیله باری
یاغیش یاغار، اولارجاری آخار سئلی یایلاقلارین

عاشق شمشیرین اثرلری ،قوشمالاری ۱۹۷۱ ده وسئچیلمیش اثرلری ده ۱۹۷۳ ده باکیدا چاپ اولموشدور.

عاشق پناه پناه اوف : عاشق پناه عصریمیزین گؤرکملی عاشقلاریندا ندیر. او ،مغاندا آنادان اولموش ،لاکن شعرلری وسازی وآوازیله شمالی آذربایجانیر هرطرفینده مشهورا ولموشدور. خصوصیله آبشرون جماعتیا ونون وورغونوایدی او ،چوخ خوش خلق وخوشقلیق بیرآدامایدی و، اؤزونو سئودیرمک یولونـــو باجاریردی . تأسفکی وقتسیز اجل اونو ائلیندن تئز آییردی . بوگـــون اونون گؤزه ل سسیایله اوخودوغو نواروصفحه لری واردیر. آیریجا چـــاپ اولونموش کتابلاردا شعری یادگارقالمیش لاکن بیرکتابلیق دا چـــاپ اولونمامیش شعرلری واردیر. بوشعرلریندن بیرنئچه نمونه درج ائدیریک :

۱ ــ آلقیش

گئنه آچدی قاپیمیزی شـــادخبـــر * بوطنطنه ،بوخوش سوراغا آلقیش
باخیشلاردا ،اولدوز اولدوشفقلـــر * قلبیمیزده یانان چراغا آلقیش

ایگیدلرین بوشهرتی،بوشـــانی * گؤرون نئجه حیران قویوب دونیانی
ال بیرایشین دوست امگین نشانی * پولادچکیج، گوموش اوراغا آلقیش

۱ ــ یئر آدی دیر.

سازدگیلدیر ،اوره‌گیمدیر دیللەنن * مرادیمدیر ،ایستگیمدیر گوللەنن
باشیمیزین اوزه‌رینده یئللەنن * گونش رنگلی قیزیل بایراغا آلقیش

آنالارین ،باجیلارین ال لری * بورویوبدور بوللوغا بو چؤل لری
"عاشق پناه "تبریک ائله ائل لری * بو نوؤوروغا ،بو طمطراغا آلقیش

۲ ـ اوغول

سن الفتله ،محبت له * دوغولموسان قوشا اوغول
چیچک چیچک آرزولارین * توخونماسین داشا اوغول

بوش دولانیب ،بئکارگزمه * صداقتلی دوستدان کوسمه
نامردیله‌چوره‌ک کسمه * بیرگون ووراراشا اوغول

هرالوان داش دگیل آلماز * هرپاریلتی قیزیل اولماز
اگیلمک له باش اوجالماز * ناموس ایله یاشا اوغول

سؤزلریمی ساخلا یاددا * معنی آختار بوحیات دا
اونوتماکی یاخشی آتا * ایسته‌مزکی چاشنا اوغول

عهدیم‌بودور :ایلدن ایله * آدین دوشسون دیلدن دیله
پناه سازی آلیب الله * عشقین ایله جوشا اوغول

۳ ـ گؤره‌سن

اوره‌گی دوز ،عملی دوز اولانی * سئوینن گؤره‌سن ، گؤلن گؤره‌سن
آختاران ،اؤگره‌نن دنیا انسانی * سرلر عالمین بیلن گؤره‌سن

سئویره‌م‌تورپاغی مدح ائده‌نلری * ال چاتماز گؤیلری فتح ائده‌نلری
دردینی درین ده گیزله‌ده‌نلری * سئوینجی قارداش تک بؤلن گؤره‌سن

اونودوب حیاتی،اونودوب عاری * "منم ،منم"دئییب های سالانلاری
غیرتسیزگون سوروب" اوجالانلاری" * مین جانی‌اولسادا ، اؤلن گؤره‌سن

بلبل دن سس آلدیم‌گوللردن نفس * پناهام ،توکنمز کؤنلومده هوس
خلقین اوره‌گینده‌یاشایان اؤلمز * دونیایا تزه‌دن گلن گؤره‌سن

عاشق قشم

: عاشق قشم‌جعفری معاصرعاشق شاعرلریمیزدندیر. او، شبسترین "کندرود" کندینده آنادان اولموش وایندی ده‌اورادا یاشایير. عاشق قشم‌شعرلرینده‌استبداد وظلمه‌قارشی اعتراض ائتمیش وخلقینین

ترجمانی اولموشدور.

عاشق قشمین ترجمهٔ حالی داها الیمیزه چاتمایيب ،یالنیز ۱۳۵۸ ده آقای داورطرفیندن عاشق قشمین "ائل منی آتماز" آدلی شعرلرمجموعه سی نشر ائدیلمیشدیر. بیز ،بومجموعه دن عاشق قشمین بعضی شعرلرینی نمونه اوچون درج ائدیریک :

چاره سئودیگیم

مجنون اولان گئده ر لیلی دالینجا * تئللرین دارایيب یانا سئودیگیم
فرهاد ،داغی ده لدی شیرین یولوندا * طبیب سن ،دردیمه چارا سئودیگیم

ائل کؤچنده دوشر بولاق باشینا * قیز ـ گلینلر وسمه یاخار قاشینا
هرکس دردین دئیه ر اؤز سرداشینا * وورولموشام بیرجوت خالا سئودیگیم

بلبل چهچه ووراr ،قونار چمنه * محبت اوخونو ، ووردون سینه مه
قیرخ بئش ایلدیروقت وئرمیسن قشمه * طبیب سن دردیمه چارا سئودیگیم!

زندانا دوشدوم

یارب نئیله میشدیم حق درگاهیندا * خسته اولوب مدام جهانا دوشدوم
یازیلدی نامه لریم اؤلکه به اؤلکه * دولاشدیم دیللرده دستانا دوشدوم

جان قربان ائیلردیم گؤرن دوستوما * استبداد الی گیردی جان قصدیمه
یئنیجه گلیردی طبیب اوستومه * قدم گئری باسدی ،درمانا دوشدوم

جانیم ،باشیم اولسون یولوندا فدا * جوان ایکن فلک یاندیردین اودا
نئیله میشدیم مگر ای بار ـ خدا * گرفتارائیله دین زندانا دوشدوم

قشمم عمرومی وئرمیشم بادا * قازاندیغیم قسمت اولوبدور یادا
شاد خرامان سیر ائده ردیم دریادا * گمیم شکست اولوب عمانا دوشدوم

نئجه اولدی گئتدی

چوخ چکدیم دونیانین آه ـ زارینی * هئچ گونوز گؤرمه دیم ،گئجه اولدی گئتدی
بیغیرت نه بیلیر مردین قدرینی * هرکس منم دئدی کؤچ اولدی گئتدی

من دئیردیم فوجالما زدیم دنیادا * یارادانیم بلکه یئته امدادا
سؤزلریمی بیرگون سالارلار یادا * گونئی لی قشم دی نئجه اولدی گئتدی

گونئی (۱)

آغیر مجلسلرون سوردوم کئچیردیم * اوتوزبئش ایل اولدوم غمخوارین گونئی
مردینن اوتوردوم مردینن دوردوم * هئچ واقت پوزولماسین مؤورا قین گونئی

یئتمیش ایکی کنددی گونئی محالی * منی تانییری بوتون اهالی
هئچ اینانما یارالاریم صاحالی * واردی غیرتین همده عارین گونئی

نئجه اولدی سنده کی او، نوجوانلار * آلیجی قوش کیمی گؤزه ل طرلانلار
بیر- بیرگئتدی قدیربیلن انسانلار * آلمادان هئیوادان همنارین گونئی

اوستوندن گئده جک قارا دومانلار * منی اونوتمایار او قهرمانلار
سؤزوم تحویل آلارقانان انسانلار * قئشم اوره گیم یارالی گونئی

عاشق حسین جوان : حسین میکائیل اوغلوعلی اوف ۱۹۱۶ دا ایران آذربایجا- نی نین "اوتو" کندینده آنادان اولموش و ۱۹۴۵ ده آذربایجان دموکرات فرقه- سی نین عضوی اولموش و پیشه وری حکومتی سقوط ائتدیکی زامان شمالی آذربایجانا گئتمیشدیر. شعرلرینده جنوبی آذربایجاندا کئچن مبارزه نی وسوسیالیست انقلابینی ترنم ائتمیشدیر. ستارخان، مسکووا سفری، وکلبه جر آدلی داستانلاری واردیر.

عاشق حسین شمکیرلی حسین قربان اوغلو ۱۸۱۱ ده آنادان اولموش و ۱۸۹۱ ده وفات ائتمیشدیر. قوشدوغو استادنامه، مخمس، قاطار وسایره شعرلرینده محبتی تربیت گؤزه للیکلرینی ترنم ائتمیشدیر. بیرصیرا شعرلرینده بیگ لر و مرتجع ماللالاری تنقید ائتمیشدیر. اونون "حسین وریحان" و "حسین وکشیش قیزی" آدلی داستانلاری مشهوردور.

منابع :

۳ - ملاجمعه، شعرلر، آذربایجان نشریاتی، باکی ۱۹۶۶ پ - افندیف
۴ - آذربایجان انسیکلوپدیاسی، بیرینجی جلد، عاشیقلار
۵ - عاشق شمشیر. (طرلان قوجالسا داگئنه طرلاندیر). الیاس تاپدیق
آذربایجان ژورنالی صایی : ۴، ۱۹۷۸ باکی

۱ - شاعرین وطنی

یاخین و، اورتا شرق اسلامیندا تصوف : اسلامین ظهور وباشلانقیجدؤورو متعصب وقاتی‌دیندار لیق دؤورو اولموشدور. ایلکین مسلمانلارحضرت محمد (ص)ین شخصی‌صحابه‌لری اولوب، اوحضرتله غزوه‌لرده (دؤیوشلرده) اشتراک ائدیب، مکه، مدینه مسجدلرینده پیغمبرین بویروقلارینی دینله‌میش، اونون مصاحبلری اولدوقلارینا گؤره اونلارا صحابه (هم‌صحبت)آدی وئریلمیشدیر.

صحابه‌لردن بیرقدرصونرا اسلام‌قبول ائدیب‌گلن دسته‌یه تابعین (آردیجیللار، تابع‌لر) آدی وئریلمیش دیر. دئمه‌لی پیغمبر (ص)دن صونرا گلن ۴ خلیفه (چاریار)معاصرلرینه زهاد (زاهدلر)یا عباد (عابدلر)لقبی وئریلمیشدیر وبونلاربو آدیله اسلام‌تاریخینده تانینمیشلار.

یوخاریداکی دسته‌لره داخل اولانلار وعمومیتله ایلکین مسلمانلارا ولدوقجا ساده، تواضعکار، وعادی انسانلار وتمیزایمانلی ومقدس مؤمنلرا ولوب، چوخوسودا امک وپئشه‌ایله مشغول اولاراق، همی‌ده دینی‌مراسم‌واخلاقی وظیفه‌لرینی وقتلی وقتینده یئرینه یئتیرمکله برابر یئری گلنده دینی‌مجاهدلر اولاراق جهادلاردا، یا دینی‌دؤیوشلرده صون درجه‌فداکارلیقلا اشتراک ائده‌رمیش‌لر و بؤیوک - بؤیوک غلبه‌لره‌ده‌نایل اولورموشلار...

بونلاری دینی‌اعتقادلارینا اساسا داشماخوف ورجاء (قورخو وامید)مسئله‌لری دوشوندورموش، جهنم‌اودو واوراداکی‌عذاب‌قورخوسو اونلاری بوسبوتون گناهدان وپیس ایشلردن چکیندیریب، بهشت و اوراداکی الوان نعمتلردن بهره‌لنیب بارینماق شوقو وامیدی اونلاری روحلاندیریب متمادیاً حقه، حقیقته، دوزلوگه وعبادت ائتمگه و خیرایشلرگؤروب ثواب ائله‌مگه سوق ائتدیرمیش ویؤنلتمیشدی.

بوزهد، تقوی، خوف، رجاء، بهشت، جهنم، جزاء واجرمسئله‌لری اسلامیتده ایلکین تصوفون رشیمینی (ریشه‌سینی) قویوب، باشلانقیجی حساب ائدیل - میشدیر. آنجاق مسئله‌بئله‌ده‌قالمامیشدی. بوساده، عملی، و اؤز دؤورو - اوچون مقبول، عادی ونورمال اولان مراسم‌وآئینلرتدریجاوگئت - گئده اؤزاصیل ماهیتینی‌دگیشمیش، هم‌ظاهر، همی‌ده باطنینی‌دگیشمیش وعوض ائتمشدی

ساده لیکدن مرکب لیگه ،وعادی لیکدن غلیظ لیگه طرف سمت وجهت وئرمشدی.

الله غضبیندن قورخو ،جهنم آتشیندن دهشت ،بهشت نعمتلری وموهبتلری نین اشتیاقی تدریجا اونلاری بیرنوع ترک دنیا لیغا ،گوشه نشین لیگه ، عزلته ،بیربوجاغا سیغینیب ،حیات واونون بوتون گؤزه للیکلرینی بوراخیب ترک ائتمگه ،قاتی زهدوپرهیزگارلیغا سوق ائدیب ،حتی بومسئله ده افراطا یووارلانیب بیرپاراسی اعتدال حدینی آشمیشلار ،نتیجه ده ابوذرغفاری حذیفه بن یمان ،اویس بن قرنی،ضهیب وباشقالاری کیمی ایلکین ریاضته قاپانیب ودنیایا آرخاچئویره نلر وترک دنیا لیغا قاتلاشانلار اورتایا چیخمیشلار. اونلارین بوایشلرینی بگنمهییب ،اگری باخانلاردا آز اولما میشدیر. بئله لیکله ده محض بو دؤورون اسلام عالمینده ایلک متصوفلر آراسیندا ایکی تیره لیک تؤره نیب ،بوزاماندان بری شریعت ایله طریقت ، فلسفه ایله علم وعرفان آراسیندا ضدیتلر یارانیب میدانا چیخمیشدیر .گئت ـ گده بواختلافلار کسگینلشیب ،مباحثه ،مناقشه ،منازعه ومبارزه لرشکلی آلیب ،ایش اویئره گلیب چیخمیشدیرکه ،دین وشریعت خادملری ،صوفی و عارفلرین قاتی دشمنی اولوب اونلارین قتلینی واجب بیلمیشلر. اونلارین داورانیشلارینی اصل اسلام دینی ومذهبیندن خارج حساب ائتمیشلر .دوغرودا ندا بیز بیلیریک که ،اسلام دینی اؤز اُمّتینی اعتدالا ،اورتا وضعیتده اولماغا ـ چاغیرمیشدیر. او ،ایسته میشدیرکه ،مسلمانلارهم بودنیانین نعمتلرینندن بهره لنه یب همیده اودنیانی اونوتماسینلار. قرآن دا (۱) بوفکری افاده ائده ن بیزنئچه آیه وارديير ،اوجمله دن " وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الآخِرَةَ وَلاَتَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلاَتَبْغِ الْفَسَادَ فِي الأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لاَيُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ" (۲) (آخرت اؤینین حقینده آللهین بویوردوقلارینی ایزله ،دنیادان دا اؤزنصیبینی اونوتما ،یاخشیلیق ائله نئجه که الله سنه یاخشیلیق ائله ییب ،یئراوزه رینده فسادا مئیل ائتمه چونکه الله فساد تؤره دنلری سئومیر). بوحقده قرآنین دیگربیرآیه سینه دقت یئتیره ک :
"قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ(۳)
(دئگینه ن که آللهین اؤز بنده لری اوچون یاراتدیغی زینتلری کیم اونلارا حرام ائدیبدیر. روزی نین لذتلرینی کیم حرام ائده بیلر. بوتون آسایش او آداملار اوچوندورکه ،دنیادا اولدوقلاری حالدا قیامت گونونده ایمان گتیریبلر.)

آنجاق بوتون آسمانی دینلر کیمی اسلام دا اساس بودنیانی یوخ، آخرتی گؤتورموش، بئش گونلوک و فانی بودنیانی اؤتهری، ثباتسیز و اعتبارسیز تانیتدیریب، ابدی، دائمی و اعتبارلی اودنیانی اساس توتوب، حقیقی سعادتی اودنیایه حواله ائتمیشدیر. بونونلا یاناشی، یئنه ده قرآن کریم ده بودنیانین نعمت و گؤزه للیکلریندن دوزگون بهره لنمگی و هرجور لذت لردن مباح ویارارلی فایدالانماغی دا دؤنه ـ دؤنه و آچیقدان آچیغا تاپشیریب سفارش ائتمیشدیر. بوآیه یه دقت یئتیره ک: "اِعْلَمُوْا اَنَّمَا الْحَیٰوةُ الدُّنْیا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِیْنَةٌ وَتَفاخُرٌ بَیْنَکُمْ وَتَکاثُرٌ فِی الْاَمْوالِ وَ الْاَوْلادِ کَمَثَلِ غَیْثٍ اَعْجَبَ الْکُفّارَ نَباتُهُ ثُمَّ یَهِیجُ فَتَرٰیهُ مُصْفَرّاً ثُمَّ یَکُونُ حُطاماً وَفِی الْاٰخِرَةِ عَذابٌ شَدِیدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوانٌ وَمَا الْحَیٰوةُ الدُّنْیا اِلّا مَتاعُ الْغُرُورِ (۴)
(بیلین که دنیانین دیریلیگی (یاشایشی) اگلنمکدیر، گولمک دیر، زینت دیر، اؤز آرانیزدا بیر ـ بیرینه فخرائدیب اؤیونمکدیر. مالین و اولادین چوخالتماسیدیر. بو، او یاغیشا بنزه رکه، اونون گؤیه رتیلری بیرزامان منکرلری حیران ائدیر. آنجاق بیرمدت دن صونرا، اونلاردا سارالار، صولار، هئچ اولار، صونرادا اودونا، و کوله چئورلر. آنجاق بیلمه لیسینیزکه، دنیانین متاعی آلدادماقدان و غره لندیرمه دن باشقا بیرشئی دگیلدیر.)
گؤرورسونوزکه، قرآن آیه لری نئجه ده انسانلاری تامترک دنیالیغا، انزوا یا عطالته، دگیل، همیده دنیوی لیگه، فعالیته، چالیشماغا، یارادیب تؤره تمگه وبوتون دنیانعمتلریندن حلال صورتده بهره له نیب بارینماغا دعوت ائدیرو یول گؤسته ریر. بودورکه مترقی صوفیلروحقیقی شریعت خادملری قرآن مجیدین بوکیمی قطعی وحیاتی گؤسته ریشلرینه استنادا همیشه انسانلاری دوزگون فعالیته، بودنیادا چالیشقانلیقلا مادی نعمتلریارادیب بهره وئره نولماغا، آخرتی ده اونوتماماغا دعوت ائدیرلر. اصیل عرفان صاحبلری اؤز عرفانی فکرلرینی قرآن آیه لرینه استنادائتمکله ثبوت ائتمگه جهد گؤسته ریرلر، وتصوف وعرفانین یگانه منشائینی الهی بویوروقدا گؤروب گؤسته ریرلر. آخی قرآندا خالق ایله مخلوق آراسیندا کی مناسبتلرحقینده، بیرصیرا آیه لرو بویوروقلار واردیر. اوجمله دن: "فَاِذا سَوَّیْتُهُ وَنَفَخْتُ فِیهِ مِنْ رُوحِی فَقَعُوا لَهُ سٰاجِدِینَ (۵). (اونلاری یارادانداا اؤز ـ روحومدان اونلارا اوفوردوم، هامی اونلارا سجده ائدین). یاخود بوآیه یه دقت یئتیره ک: "وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسانَ وَنَعْلَمُ ما تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَیْهِ

مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ(۶). (بیز انسانی‌یا راتدیق ،اونون نفسی‌نین وسوسه و خیاللارینداندا خبردا ریق ، بیز اونلارا بویونلاری نین دامارلاریندان دا یاخینیق.) ائله‌جه‌ده قرآندا وحدت وجودچولارین دقتینی‌جلب ائدیب ، مدعالارینا اویغون گلیب سسله‌شن آیه‌لروا زدیرکه اونلارا تصوف وپانته‌ایسم مسئله‌سی‌نین اؤگره‌نیلمه‌سینده استنادگاه‌دیرلار. اوجمله‌دن : "اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ اَلْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ اَلزُّجَاجَةُ كَاَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ* نُورٌ عَلٰى نُورٍ يَهْدِي اللّٰهُ لِنُورِهٖ مَنْ يَشَاءُ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ(۷). (الله ،یئرین و گؤیون نورودور. او ،بیرفانوس کیمی‌دیرکه ،ایچریسینده‌چراغ قویولموشدور. بوچراغ ایسه بیرآینانین(شیشه)ایچریسینده‌دیرکه ،او آینا ،اؤزوده ایشیقلی‌بیراولدوزو کیمی‌دیر. مبارک زیتون آغاجی‌کیمی‌آلیشیر ،نه‌طلوع ائدیر ،نه‌ده غروب (نورو ،همیشه‌لیکدیر) بیریاغ اونو ایشیقلاتمیر. اونا ،اود گرک اولماً او نور، اؤزوده نوردور. الله‌ایسه اؤز نورو ایله‌ایسته‌دیگینی ائدیر. الله بونلاری خلقه‌مثال وورور. الله‌هرشئیه‌عالم‌دیر)

تصوفون مترقی‌قولو اولان وحدت وجود طرفدارلارینا گؤره‌انسانلار ، رنگیندن ،دیلیندن ،اینا میندان،منشائیندن ،عرقیندن وسایره‌دن آسیلی اولمایاراق برابردیر. عینی حقوقلودور. محترم‌دیر.حدود وحقوقلاری توخونولمازدیر. هامی‌انساندیر وقارداشدیر. همین فکروملاحظه‌لرحقنده قرآن دا داها دولغون و درین معنالی‌بیرنئچه‌آیه‌وا ردیرکه ،عارفلرواصل صوفیلر ودین خادملری اونلاردان ،یئری گلنده‌استفاده‌ائدیب ،انسانلارا دوز یولا هدایت ائتمیشلر ،اوجمله‌دن :"اِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارٰى وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ(۸)." (حقیقتا ده ایمان گتیرن آداملار هدایت اولونوبلار. نصاری وصابئیلر "ستاره‌پرست‌لر"ده‌آللها ایمان گتیریب قیامت گونونه اینانماقلاری ایله‌یاخشی‌ایش گؤرموشلر. اونلارین داجری آللهین عهده‌سینه‌دیر. اونلاردا قورخو یوخدور)

قرآنین دیگربیرآیه‌سیده انسانلارین بیر- بیرلری نین کمکچیسی اولدوقلارینی‌تأکیدله بیلدیریر. آیه‌بئله‌دیر :". وَلَوْلَا دَفْعُ اللّٰهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللّٰهِ كَثِيرًا

* اضافه اولونمالی‌دیر : (نوٌرعلیٰ)

وَلَيَنْصُرَنَّ اللّٰهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللّٰهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ (۹). (الله انسانلاری بیر- بیر لرینه دایاق اثله مه سه ایدی ،اوندا ،سؤزسوز که ،صومعه لر ،کلیسالار ،نماز- گاهلار ،ومسجدلر اوچورولاردی ،هانسیکه ،اورالاردا آللهین آدی ذکر اولونور البته آلله اوآداماکمک اثده رکه ،اودا کمک اثده ندیر . دوغرودان اندا آلله قوتلی وعزیزدیر .)

یوخاریداکی فکری افاده اثتمکده حضرت محمد (ص) ین غدیرخطبه سینده سؤیله دیگی کلامی نه قدرجانلی ،عموم بشری ،بوتون مکان ،زمان ونسللری احاطه اثده ن بوتون مسلک ،آئین ، دوشونجه وگؤروشلری تأمین اثده ن کلاملار کلامی دیر .قرآن کریمین تعلیمی محصولو ،اوندان دوغوب تؤره نن بیرجواهردیر بودورحضرت محمد (ص)ین مثلسیز وجهانشمول کلامی: "لافَضْلَ عَرَبِيّ عَلىٰ أَعْجَمِيّ وَلاأَعْجَمِيّ عَلىٰعَرَبِيّ وَلاأَبْيَضُ عَلىٰ أَسْوَدَوَلاأَحْمَرُعَلىٰ أَصْفَرَ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَاللّٰهِ أَتْقيٰكُمْ" (عربین عجمه "غیرعرب" ویا عجمین عربه ویاخود آغین قارا یا ، وقرمزی تین ساری یا اوستونلوگو یوخدور . آلله یانیندا داها پرهیزگار اولان داها عزیزدیر) .

بیز ،گله جک صحیفه لرده مترقی صوفیلرین، آغیرشرائط ده نئجه اؤزمخالف لری قارشی لارینداپو ،یول گؤسته ریجی آیه لردن استفاده اثتدیکلرینی ایضاح اثده جه یک . آردی وار

---

۱ ــ قرآن دا ۱۱۴ سوره ۶۲۳۶ آیه ۷۷۷۰۱ کلمه و ۳۲۴۳۹۰ حرف واردیر .

۲ ــ قرآن ،سوره ٔ قصص آیه ٔ ۷۶

۳ ــ " " الاعراف ، آیه ٔ ۳۱

۴ ــ " " الحدید ، " ۱۹ و ۲۰

۵ ــ " " الحجر ، " ۲۸

۶ ــ " " (ق) ، " ۱۵

۷ ــ " " النور ، " ۳۴

۸ ــ " " البقره ، " ۶۱

۹ ــ " " الحج ، " ۳۹

حضرت علی(ع)نین اؤگودلری

اَلْجَاهِلُ لایَعْرِفُ تَقْصیرَهُ وَلایَقْبَلُ مِنَ النّاصِحِ لَهُ

جاهل تقصیرینی بیلمز و اؤگوده قولاق آسماز

رُبَّ صَدیقٍ یُؤتی مِنْ جَهْلِهِ لامِنْ نیَّتِهِ

بعضی دوستلار، ایسته‌مه‌دن ، جهل لریندن ضرر یئتیره‌رلر

رُبَّ جاهِلٍ نَجا بِهِ جَهْلُهُ

بعضا جاهل آدامی ، جهلی قورتارار

اَلْمَرْءُ عَدُوٌّ لِما جَهِلَ

آدام بیلمه‌دیگینه دشمن اولار

اَلْعِلْمُ یُنْجیکَ ،اَلْجَهْلُ یُرْدیکَ .

بیلیک سنی قورتارار، وجهل سنی باتیرار

اَلْعالِمُ یَنْظُرُ بِقَلْبِهِ وَخاطِرِهِ ،اَلْجاهِلُ یَنْظُرُ بِعَیْنِهِ وَناظِرِهِ

بیلیک لی ، بصیرت گؤزوایله گؤره‌ر، جاهل ظاهری گؤزیله باخار

اَلْعاقِلُ یَطْلُبُ الْکَمالَ ،اَلْجاهِلُ یَطْلُبُ الْمالَ

عقللی کمال ایسته‌ر، جاهل مال .

اَلْعالِمُ حَیٌّ وَاِنْ کانَ مَیِّتاً ،اَلْجاهِلُ مَیِّتٌ وَاِنْ کانَ حَیّاً

بیلیک لی اؤلسه‌ده دیری صایيلار، جاهل دیریلیگینده ده اؤلو.

مَنْ لَمْ یَعْرِفِ الْخَیْرَ مِنَ الشَّرِّ فَهُوَ مِنَ الْبَهائِمِ

یاخشیلیغی یاماندان سئچمه‌ین حیواندیر.

شَرُّ النّاسِ مَنْ کافیٰ عَلَی الْجَمیلِ بِالْقَبیحِ وَخَیْرُ النّاسِ مَنْ کافیٰ عَلَی الْقَبیحِ بِالْجَمیلِ .

آداملارین ان پیسی یاخشیلیغا یاماتلیق ائده‌ن، و ان یاخشیسی یاماتلیغا ،یاخشیلیق ائده‌ندیر

اَلْمُحْسِنُ حَیٌّ وَاِنْ نُقِلَ اِلیٰ مَنازِلِ الْاَمْواتِ

یاخشیلیق ائله‌ین اؤلولر دیارینا گئتمیش اولسادا دیری دیر.

بِالْبِرِّ یُسْتَعْبَدُ الْحُرُّ

یاخشیلیقلا، ایگیت قول اولار

اِذا صَنَعْتَ مَعْرُوفاً فَاسْتُرْهُ ، اِذا صُنِعَ اِلَیْکَ مَعْرُوفٌ فَانْشُرْهُ

یاخشیلیق ائده‌رسن اؤرت ، سنه یاخشیلیق اولورسا ، یای !

جواد ـ هیئت

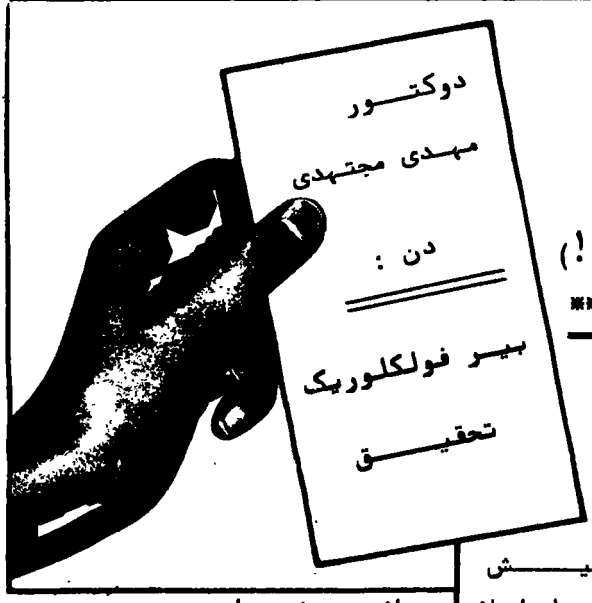

(اوشودوم ها اوشودوم !)

****

اوشاق وقتی تبریزده قیش فصلینده حکمت مدرسه سینده یولداشلاریمیزلابوشعرلری اوخوردوق :

اوشودوم ها اوشودوم داغدان آلما داشیدیم
صونرا قار گوللهسی اوینا ماغا باشلاردوق .

او زامان آقا میرزا حسن ناظم عصبانی اولوب دئیه ردی :سیزایندی سوادلی آدامسیز معنی سیز سؤزلر نییه اوخورسوز ،بلکه معنالی شعرلر اوخویون .اگر فارسی ایستیرسیزبوسرودی اوخویون :

ای برادران نبود به مملکت * چاره عیان جز کسب معرفت

اگر تورکی ایستیرسیز بوسرودی اوخویون :

کسب ائده ریک مدرسه ده علم ومعرفت * علمدن اؤتری ائده ریک ذوقیله همت

ناظمین سؤزلری فایداسیزایدی .صاباح گینه اوشودوم ها اوشودوم اوخویوب قار گوللهسی اوینا ردیق .

***

اوتوز ایلدن صونرا آقام و مولام ایله چارمنا رمحله سینده اوشاقلاری گؤردوک اوشودوم ها اوشودوم اوخوردولار .آقام بئله بویوردی :

"بو سؤزلرین عرفانی اصلی وار ایللر بویی خانقاه لاردا صوفی لر بوسؤزلری ذکر عنوانینده اوخویوبلار قرن لردن صونرا مرور زمانیله مسخ اولوب معناسینی ایتیریب هتل ــ متل شکلینده اوشاقلارین آغزینه دوشوبدور . "

عرض ائله‌دیم توضیح بویورون .بویوردی بوسؤزلری کی،دئییرم بیر مقاله‌ده مهدی جان اوز آدووا منتشر ائله جواب وئردیم‌سیزین آدیزا منتشر ائده جگم .

***

بومقاله‌ده اولا "اوشودوم ها اوشودوم " سرودینی اوخودوغوموز کیمی فارسی ترجمه‌سیله بیرلیکده یازیرام :

اوشودوم ها اوشودوم	چائیدم ها چائیدم
داغدان آلما داشیدیم	از کوه سیب پائین آوردم
آلماجیغیمی آلدیلار	سیب کوچکم‌را پس‌گرفتند
منه ظولوم سالدیلار	بمن ظلم کردند
من ظولومدان بئزارام	من از ظلم بیزارم
درین قویی قازارام	چاهی عمیق می کنم
درین قویی بئش گئچی	چاه عمیق و پنج بزغاله
هانی بونون ارکجی	ارکج کجاست (!؟)
ارکج قازاندا قینر	ارکج در دیگ می جوشد
قنبر یانیندا اوینار	قنبر در کنار او می رقصد
قنبر گئتدی اودونا	قنبر پی هیزم رفت
قارقی باتدی بودونا	تیر به‌رانش فرو رفت
قارقی دگیل قمیشدی	تیر نیست بلکه نی است
بئش بارماقی گوموشدی	پنج انگشت‌او از نقره است
گوموشی وئردیم تاتا	نقره را به تات دادم
تات‌منه داری وئردی	تات به من ارزن داد
دارینی سپدیم قوشا	ارزن رابمرغ دادم یا پاشیدیم
قوش‌منه قانات وئردی	مرغ به‌من بال داد
قاناتلاندیم اوچماغا	بال زدم پرواز کنم
حق قاپوسین آچماغا	باب حق را باز کنم
حق قاپوسی کلیددی	باب‌حق بسته با کلید است
کلید ده‌وه بوینوندا	کلید درگردن شتر است
ده‌وه گیلان یولوندا	شتر درراه گیلان است

شماره پانزدهم. نشریهٔ کتابخانهٔ ملی تبریز .آبان ۱۳۵۵ ص ۹

گیلان یولی سر به سر　　در سراسر راه گیلان
ایچینده میمون گزه‌ر　　میمون می گردد
میمونون بالا لاری　　بچه‌های میمون
منی گوردی آغلادی　　تا مرا دیدند گریه کردند

***

آقام بویوردی :

بو سرود او زامانلارا مربوط دور کی،تورک لر آذربایجانا گلیبلر و تاتلار مجاوره‌تینده چوبانلیقا مشغول اولوبلار و هنوز زراعته باشلامییب تاتلاردان (بومی آذربایجانلیلاردان) عرفان اوگره‌نمیشلر عرفانین یوخاری معنی لرینی اوز دیللرینه شعر یاسرود شکلینده‌ترجمه ائدیب‌لر عرفانی حلقه‌لرده اوخورموشلار .

بو سرودون اصلی بودور :

ایش‌ایدیم هـا ایش‌ایدیم　　فعل بودم ها فعل بودم

ایش‌بورادا فعل و قوه‌وارادە معناسینه‌دور .ماده‌نین،جسمین مقابلینده‌دیر .بیلیریک کی،انجیل لرین بیریسی [1]بو کیچیک جمله‌ایله باشلییور : اول کلمه واریدی ... فرانسه‌لی لر کلمه‌نی فعله [2]ترجمه ائدیب‌لر .معاصر قرن لرده فلاسفه‌دن بعضیسی اراده‌نین اصالتینه قائل اولوبلار .

داغدان آلما ، داش ،ایدیم　　سنگی بودم ماخوذ از کوه

داغدان آلما ، بورادا داشا صفت‌دیر .آذربایجاندا آرارات ،سهند ، سبلان داغلاری نین اتگینده یاشایان آذری تورک‌لر ایچون داغ عظمت مظهری محسوب اولوردی .داغ بورادا مظهر عالم علوی دیر .اگرآذربایجان اوقیانوس‌کناریندا اولسئیدی شاید سرود بئله اولئیدی. اوقیانوس‌دان آلما ،قطره‌ایدیم . خلاصه‌سرود دئییر من علوی[3]عالمدنیدیم .

آلماجیقیمی آلدیلار　　آنچه از کوه گرفته‌بودم پس‌گرفتند .
منه ظولوم سالدیلار　　بمن ظلم کردند .

اوزادی کی،آلمیشدیم مندن آلدیلار ،منه ظلم ائله‌دیلر .یعنی

---

۱) دئورد انجیل وار　۲) verbe　۳) من ملک بودم وفردوس برین جایم بود　*　آدم آورد درین دیر خراب آبادم .

او زادی کی عالم علوی دن آلمیشدیم آلدیلارمنی سفلی عالمه سالدیلار.
بو بیربؤیوک ظلم ایدی .

من ظولومدان بئزارم　　من از ظلم بیزارم
درین قویی قازارام　　چاهی عمیق می کنم

من ظلمدن بیزارم بو هبوطه ،بو تنزله رضایتیم یوخدور .بونی قبول ائتمیرم .یوخاریییه تازادان گئتمک ایچون اؤزنفسیمده کی "عالم اکبر" ده تعمق ائده رم .بو قویونی قازارام تزکیه نفس ائدیب قدیم کی محلیمه کی علوی عالم اولا چاتارام .

درین قویی بئش کیشی　　چاه عمیق و پنج تن مرد
هانی بونون ارککی　　پهلوان دربین اینان کجاست

اما بوریاضت یاخود بوسلوک شریعتدن آیری اولا بیلمه زبئش کیشی نین سلوک لاری گره ک سرمشق اولا کی،عبارتدیرلر ابوبکر صدیق،عمر فاروق ،عثمان ذوالنورین وحضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام وحضرت امام حسن مجتبی یعنی خلفای راشدین .

او ایام آذربایجاندا تسنن مذهبی حاکم ایدی.حتی صفویه نین بابالاری دا سنی ایدی.اما صوفی لرخلفای راشدین آراسیندا حضرت امیر المؤمنینه مخصوص ارادت لری واریدی .او حضرتی اؤزلرینه مرشد بیلردیلر .اونی،صوفی کامل ،پهلوان ،قهرمان بیرسؤزله کامل کیشی سایاردیلار .ارکک بورادا کیشی،نر،پهلوان معناسینه دیر .

ارکک قازاندا قینه ر　　پهلوان در دیک می جوشاند
قنبر یانیندا اوینار　　قنبر در کنار دیک می رقصد

قینه ر بورادا " لازم فعل " دگیل بلکه " متعدی فعل "دیر بوگون تبریز دیلینده قیندیر معناسی وئریر .

بوشعر اشاره دیر بیرصوفیانه اسطوره یه .صوفی لردن دئیلن وارکی، حضرت امیرالمؤمنین غالی لری (مفرط شیعه لروعلی اللاهی لر) ،اوآدام لاری کی اوحضرته الوهیت قائل ایدی لریاندیرا ردی علی نین عاشق لری معشوقین طرفیندن یانماقی جان ودل دن استقبال ائدردیلر .بواسطوره یه مربوط بیرعربی شعر وارکی،حضرت امیرالمؤمنینه منسوب ائتمیشلر :

انبّی اذا رایتُ امراً منکرا　　او قدّتُ ناری و دعوتُ قنبرا

من اگربیرمنکر ایش گؤرسم اودیمی یاندیریب قنبری چاغیرارام .

باری شعرین معناسی بوا ولور پهلوان عاشق لرینی یاندیرا ریا خود قازاندا قینه‌در .قنبر پهلوانین غلامی قازانین یانیندا صوفیانه رقصه مشغول اولار .

قنبر گئتدی او دونا　　قنبر به‌آن لباس رفت
قارقی باتدی بو دونا　　تیر به‌رانش فرو رفت

"اودون " بورادا مفرد کلمه (فارسی ده هیزم) معناسینه دگیل بلکه ضمیر اشاره "او" و " دون " (لباس و خرقه)دن مرکبدیر .شعرین معناسی بو اولور قنبرحضرتین غلامی تصوف لباسی گئیدی یا خود تصوف خرقه‌سینه گئتدی اوخ یا قارقی بودونا باتدی.بیلیریک کی،قنبرحجاج بن یوسف طرفیندن شهید اولوب .ممکن دیر دئمک کی قنبرمنصوربن حلاج کیمی تصوفین عالی معنالرینه ظرفیتی یوخوموش اونا گؤره شهیدا ولوب

قارقی دگیل قمیش دی　　بئش بارماغی گوموشدی

شعرین معناسی واضح دگیل ممکن دی "یدبیضا [1]"یه اشاره اولا کی قنبر تصوف لباسینه گیردی "ید بیضا "صاحبی اولدی .

گوموشی وئردیم تاتا　　تات منه داری وئردی
داری نی سپدیم قوشا　　قوش منه قانات وئردی .

قاباقدا دئدیک کی،آذری لر هله زراعته باشلاما میشدیلار داری نی و بوغدانی تات لاردان آلاردیلار .

قانا تلاندیم اوچماغا　　حق قاپوسین آچماغا

حق قاپوسین آچاق حیاتین سرین آچاق وجودین علتین کشف افتمک قرن لر بویی بشرین بؤیوک آرزوسی اولوب بوسری گره‌ک گؤی لرده کشف افده گویه اوچا .

حق قاپوسی کلیددی　　کلید ده‌وه بوینوندا
ده‌وه گیلان یولوندا

اما حق قاپوسی آچیق دگیل بلکه باغلی دیر ،کلیدی ده‌وه‌نین بوینوندا دور ده‌وه ده گیلان دا دور .

او زمان آذری لرا یچون گیلان " مهد تصوف "صاییلاردی . خراسان و ماوراءالنهر اوزاقیدی .

---

۱) یدبیضاء حضرت موسی نین معجزه‌سیدی ـ حافظ دئییب دیگرلر هم‌بکنند آنچه مسیحا می کرد ـ پیرغلام دا ید بیضا صاحبی اولا بیلر .

حق قا پوسین آچما ق ایچون تصوف اؤرگنمک وگیلانا سفرا ئتمک لازیم ایدی .اوجورکی، قرن لر صونرا شیخ صفی‌الدین اردبیلی او ولایته سفر ائله‌دی شیخ زاهد گیلانی دن تصوفین اسراریني اؤگره‌ندی (۱)

گیـلان یولی سربسر ایچیـنده میمون گزه‌ر

اما گیـلان یولی خطرلی دیر .میمون دان منظور شیطان دیرکی،صوفی نین دشمنی دیر و هرلحظه ممکندیر صوفی نی منحرف ائتسین .

میمونون بالا لاری منی گؤردی آغلادی

من کی نفسیمی ریاضت له‌اؤلدورمیشم عرفان دالینجا گئدیرم‌شیطان و بالالاری منه خطرمحسوب دگیل لر بلکه اونلار مندن قورخارلارمنـــــی گؤرجک آغلادیلار بیلدیلرکی،من اونلاری اؤلدورموشم و اؤلدوره‌جگـــم .

***

بو تحقیقات اوجورکی، "نشریه کتابخانه ملی تبریز"ده یازمیشـام مرحوم پروفسور احمد آتشه تبریز مسافرتینده عرضه اولـــوب او مرحوم اونی جالیب تاپیب بیرنسخه اوندان آلمیش ونشرائده‌جگینی سؤیله‌میشدیر. حئیف‌کی، پروفسور آتش بیرآز صونرا مرحوم اولدی.

آقام دئدی بو تحقیقات‌دا خلاءلر وار و تکمیله احتیاجی واردیر ممکندیر آرادا قطعه‌لر اوندان دوشوب و یادلاردان چیخیب دیر .

صـــون

---

۱) شیخ عبدالقادرگیلانی دن کی،قبری بغداددده زیارتگاه‌دورغافـــــل اولماماليـیک .

اؤن ســـؤز

****

قیمتلی‌و قوتلی‌معاصرشاعرلریمیزدن اولان آقای حمیدسیدنقوی(حامد) اوزون ایللرفارس دیلینده‌شعریازدیقدان صونرا ایلک دفعه اولاراق"کؤنول دردی" آدی وئردیگی‌بومنظومه‌نی‌اؤز آنا دیلینده‌قوشوب ،مندن ده‌بومنظومه‌یه بیر اؤن سؤز (مقدمه)یازماغیمی‌ایسته‌میشدیر. آقای حامدین فارسجا شعرلری بو ادبیاتین ان گؤزه‌ل نمونه‌لریندن صایيلیر. هله اونون لیریک شعرلری ایرانین بؤیوک کلاسیک شاعرلری نین شاه‌اثرلری کیمی هر اوخوجونـــــون اوره‌گینه‌ایشله‌ییب ،شاعره‌اؤلمزبیرحیات واونودولماز بیرآد تأمیـــــن ائتمیشدیر. بودرجه یوکسک ادبی‌یارادیجیلیق قدرتی‌اولان شاعرین ایندیه ده‌ک اؤزآنا دیلینده‌طبعینی‌ایشلتمه‌مگی و ،اودیلده‌هئچ‌بیراثریارا تماماغی منی‌چوخ متأثرائتمیشدی .بیرگون شاعره ،نه‌دن اؤزدیلیمیزده‌شعریازمیرسان دئیه‌سوروشدوم واونو ،تورکی‌شعرلرقوشماغاتشویق ائتدیم.. گله‌جک دفعـــــه گؤروشوموزده‌منه‌چوخ گؤزه‌ل ودولغون بیرتورکی غزلی‌گتیردی . بوغـــــزل "محبت سازی" حامدین ایلک تورکی‌غزلی‌ایدی واوقده‌ر گؤزه‌ل ایدی کی‌ایلک فرصتده" وارلیق" مجله‌سینده‌نشرائتدیک .

بومنظومه‌ده ،حامدین ایلک تورکی‌منظومه‌سیدیر. شاعر ،اؤزدئدیگی کیمی ۴۴ ایل عمرونو غربتده‌کئچیردیکدن صونرا آنا وطنی‌تبریزه‌قاییدیرو اوشاق‌لیعینده‌ا ،وگنجلیگینده‌بورا خیب گئتدیگی قوهوم‌ـ قارداش وقدیم‌یولداشلارینی آختاریر ،لاکن اونلارین چوخوندان بیراثرتاپا بیلمیر ،اسکی اثولرینه ،تانیش محله‌لره باش وورور ،اونلاری داتاماميله‌دگیشمیش گؤرور .بوصیرادا اســـــکی خاطره‌لری جانلانیروشاعرین حساس اوره‌گی چیرپینماغاباشلاییب ،اودتوتوب ، یانیر ،شاعر اوره‌ک یانغیسی وحسرت دویغوسیله‌بومنظومه‌نی قوشور.

منظومه‌ده ،شاعر ایلک اؤنجه‌آنا یوردو تبریزایله‌دانیشیر وآناحســـــرتی چکمیش بیراوغول کیمی‌آناسیله‌دردله‌شیر واونو اوزون ایللربورا خیب گئتدیگی وبدیعی‌دیلینی‌داخی‌اونوتدوغو اوچون عذرایسته‌ییر. صونرا تبـــــریزین محله‌لرین گزیروهریئرده قهرمانلارین هله مشروطه انقلابی‌قهرمانلارینداندان یاد ائدیر وبئله‌لیکله ملی‌قهرمانلاریمیزی‌ن دا خاطره‌لرینی‌جانلاندیریـــــر و دویغولو ،تاریخی‌بیرمنظومه‌یارادیر.

شاعر بواثرینی اؤزو دانیشدیغی‌شیوه‌ده‌یازمیش و اؤزونون ده‌سؤیله‌دیگی کیمی‌استادشهریاردان واونون حیدربابا منظومه‌سیندن الهام‌آلاراق یازمیش،

وحقیقتاً ایکینجی‌بیر "حیدربابا" یا راتمیشدیر.

امیدیم‌بودورکی احساسلی‌شاعریمیز گله‌جک ده بدیعی اثرلرینی داها چوخ اؤزدیلیمیزده یازسین و اؤز یارادیجیلیغی‌ایله‌زنگین شعرخزینه‌میزی داها دا زنگین لشدیرسین.

بوگؤزه‌ل منظومه ،شعرلرینی‌یالنیزفارس دیلینده‌قوشان آذری تورک شاعرلریمیز اوچون ده گؤزه‌ل بیرنمونه اولوب اونلارا ، آنادیلینده‌شعر یازماغاجسارت وئره‌جک دیر.

تهران ۴ آذر ۱۳۶۰ دکتورجوادهیئت

حرمتلی اوخوجولار !

بومنظومه ۱۳۵۷ـ اینجی‌ایلین خرداد آیینداقوشولوبدور. اوایل،عزیز تبریزخلقینه‌یاسلی‌بیر ایل‌ایدی. ۲۹ بهمن قیامیندان اوچ‌آی کئچمیشدی ، وتبریزین چوخ خانواده‌لری یاساباتمیشدیلار. من خردادآیینداتبریزه‌گئتدیم چوخ‌اوزون ایللرایدی کی‌تبریزی گؤرمه میشدیم. ماتملی‌قیافه‌لر گؤروشمه، شهرین کاملاعوض اولماسی ،اوشاقلیق دورانی‌نین یادادوشمه‌سی روحومدا چوخ اثرقویدی . بومنظومه ، اوتأثیرو تأثراتیمین نتیجه‌سیدیر.

بومنظومه‌ده‌چالیشمیشام‌کی‌تبریزین دانیشیق دیلی‌کلمه‌لردن استفاده اولونسون وکلمه‌لرین‌صحیح‌املاسینا توجه‌اولمایبیدیر. بومورد ده عزیز ادبچیلردن عذرایستیره‌م. واجب‌گؤردوم‌تبریزین شانلی‌اوغلی جناب دوکتور جوادهیئت حصرتلرینه‌دن کی‌آنادیلیمیزه‌بؤیوک خدمتلرائدیب ومنی آنادیلینده منظومه‌قوشماغاتشویق ائدیبلر وعزیز "وارلیق" مجله‌سی‌نین نئچه صفحه‌سین بومنظومه‌یه‌اختصاص وئریبلر ،چوخ‌تشکرائیله‌یه‌م.

بومنظومه ، آدسیز ـ سانسیز مجاهدلره‌کی‌مشروطه‌دعواسیندا ،واونلاراکی‌سون انقلابیمیزدا آل قانلاریله‌بؤیوک تبریزین دیوارلارین رنگین ائدیبلر ، و اونلاردان آدـ سان یوخدورتقدیم اولونور.

حمیدسیدنقوی(حامد)

کؤنول دردی

****

حرمتلی آنام نازلی تبریزیم * ایتمیش اوشاغون تاپیلیب گلیب
مرحمت ائله باغلا یاراسین * یادلاربن اوخی باغرینی ده‌لیب

قیرخ‌ایکی‌ایل‌قاباق سندن آیریلدیم * گئتدیم‌سیغیندیم یاد بوجاغینا
آنام اوجاغی اودی سؤنرکن * اودونلار قویدوم یاد اوجاغینا

آجی غربت ده بیرعمر آغلادیم * گؤزومون یاشین سیلن اولمادی
هربیر دردلی‌نین دردینی بیلدیم * منیم دردیمی بیلن اولمادی

عمرومون کؤکی سنده قورودی * ویران اولاسان آی آجی غربت
دئدیلر سنده شیرین شربت وار * زهرابدی منه وئردیگین شربت

آنام تبریزیم باغیشلامنی * اونوتدوم‌سنین شیرین دیلیوی
اؤزگه‌ائللره قاریشدیم‌گئتدیم * یاددان چیخارتدیم سنین ائلیوی

آنا دیلینی آتدیم قیراغا * فارسیجا اوجا غزل یاراتدیم
بیلمه‌دیم یادلار منه یاراولماز * اؤزومون گؤزه‌ل یاریمی آتدیم

یاد ادبینه چوخ‌خدمت ائتدیم * حیف قدریمی بیلن اولمادی
یادلار اوزونه بیر عؤمور گولدوم * منیم اوزومه گولن اولمادی

هریانا گئتدیم خدمت ائله‌یه‌م * برو..... دئدیلرمنه
همان آدا ملار کی‌نئچه‌ایل قاباق * شقاقلوس(۱)آدی قویدولار سنه

آنا تبریزم شعرگولشنیندن * بیردسته‌سنه گول گتیرمیشم
منیم اللریم سنین اتگین * یاد اتگیندن ال گؤتورموشم

بیلیرم‌کی‌چوخ کوسموسن منه‌دن * گلمیشم سنلن باریشام آنا
اؤزگه‌ائللرین داشینی آتام * اؤز ائلیمیزه قاریشام آنا

آی گؤزه‌ل آنا قوی بیر دویونجا * گؤزه‌ل اوزیوی بیریاخچی گؤروم
تعظیم ائله‌یه‌یم الیوی اؤپوم * پیدا شیق دوشموش ساچیوی هؤروم

قوجامان آنا منده قوجالدیم * باشیم آغاریب پامبوغا دؤنوب
اوزوم‌قیریشیب قولاق توتولوب * آیدین گؤزلرین چراغی سؤنوب

---

۱ ـ شقاقلوس ،بدنین فاسداولموش عضوی دیر.

اذن وئرگئدیم دولانیم گؤروم * یوروم یولداشیم هاردا قالیبدی
کؤمک ائلییم (شهریار) یوا * ائشیتمیشم او داردا قالیبدی

اؤزمحله میز (اهراب) ایچینه * قاچا ـ قاچا چوخ هؤولونن گئتدیم
(نایب ممد)ین دربندین کئچدیم * بیرآزدان سونرا مقصده یئتدیم

اول یئتیشدیم چشمه باشینا * (خانمدخان)سویون گؤردوم آخیردی
دئیه سن بیلدی تانیش گلیبدیر * تانیش گؤزیلن منه باخیردی

دئدیم آی چشمه باشووا دؤنوم * تادنیا واردیر گلیب آخاسان
گونوزلر قوهوم ـ قارداش اوزونه * گئجه لر اولدوز آیا باخاسان

گئتدیم آتامین ائوینی تاپام * اگیلم اونون قاپی سین اؤپه م
اوره کدن گلن قان گؤز یاشیلن * اونون ائوینه اولدوزلار سپه م

گزدیم اهرابین بندبره سین * آتامین ائوین تاپابیلمه دیم
قان اوره گیمده بونیسگیل قالدی * (آتام قاپی سین اؤپه بیلمه دیم)

هرکیمه دئدیم آتامین آدین * اونی تانییه ن بیلن اولمادی
اؤکورتمه ووردوم های های آغلادیم * آما گؤزومی سیلن اولمادی

هرکسه سلام وئردیم اویوخدی * هوروت هوروت منیم اوزومه باخدی
بوهوروت باخماق اود ـ آلوو کیمی * سینمیش قلبیمی یاندیردی یاخدی

هرکسی گؤردوم درد ـ اود ائله دیم * منیم دردیمی آنلیانمادی
من بیرنفری تانییانمادیم * بیرنفرمنی تانییانمادی

(حاج عموجانیم) دوشدی یادیما * (وزیرآباد)دا چورویوب گئدیب
رحمت ائله سین آللاهیم اونا * اوکیشی منه چوخ خدمت ائدیب .

هرنه واریمدی اوندان واریمـــدی * منه عـربی دیلین اؤرگه‌دیب
بؤیوک (مثنوی) اوخوماقیـــــلن * عرفان یولونی منه گؤرسه‌دیب

(بیلیغ عموجان) هاردا یاتیبسان * سنون قبریوون یئرین بیلمیرم
منی آپاردون مکتبه قویـــــدون * اوندا گولوردوم ایندی گولمورم

دئدیم‌آی مخلوق (میرزه‌مد) هانی ؟ * (آقا میرتقی)، (قلی) نه اولوب
(فسلی بؤیوک آقا)، (گنبذ میـــدانی) * دئدیلراونلار هامیسی اؤلوب .

عماوغلانلاریم خال اوغلانـــــلاریم * هامیسی اؤلوب نئچه‌ایل قاباق
توپراق آلتیندا قوهوم‌ـ قونشولار * هامیسی یاتیب بیر (جیرتدان)اویاق

هئچکیم‌قالمیری بیرعزیزدوستوم * (شاطربویوک آقا)هله اؤلمه‌ییب
طایفا ـ تیفاقدان اوقالیرمنـــه * عمرونون گولی هله سولمایییب

سولماسین اونون عمرونون گولی * یاخچی اوغلاندیر صفالی کیشـــی
تادنیاقالیر سن ده قالاســـان * باغلانمیش عهده وفالی کیشـــی

ویران اولاسان آی کیفیر دنیـــــا * گل گؤراق خلقدن نه‌ایسته‌ییرسن
بوگون دوغورسان صاباح بوغورسان * باطلدن حقدن نه ایسته‌ییرسن

ای فلک سنی آلت ـ اوست اولاسان * آلت ـ اوست ائدیبسن ائوا ئشیکلری
آپاریب بیرـ بیر باسمیسان گورا * آهیل ـ جاهیلی سون بئشیکلری .

کاشکی‌تازادان اوشاق اولایدیم * بئلی بوزمه‌لی دونوم اولایدی
قیلیشلارکیمی ایتی بوز اوسته * زویولداق اوچان گونوم اولایدی

(وه‌ره‌زن) اوستی کاشکی‌قالایـــدی * اونون اوستونده جیزیخ چکه‌یدیم
(جوادخان) ایلن جیزیخ آتایدیم * اونون سقه‌سین بیرده اکه‌یدیم

یاشا اهرابیم یاشا اهرابیم * ایگیت اوغوللار دوغوبسان بیزه
(مش هاشم) لاری ۱(غلامخان)لاری * قوربان وئرَبسن آنا تبریزه

شئرلریاتاغی بؤیوک (امره‌قیز) * سنگره‌یاتیب بوردا (ستارخان)
قیزقین شئرکیمی امان وئرمه‌یه‌یب * (صمدخان) کیمی قوردا ستارخان

(شجاع‌نظام)بن بورنونی اوغان * (عین الدوله)دن باج آلان ستار
مستبدلرین بوغازین سیخان * شاهلارباشیندان تاج‌آلان ستار

دئدیم امره‌قیز ستارخان هانی ؟ * گؤردوم امره‌قیز های های آغلادی
گؤزه‌ل گؤزوندن گلن قان یاشی * داغلی قلبیمی بیرده داغلادی

دئدی آی اوغول مگر گؤرموسن * قره‌قئید آلیب منیم جانیمی
تهراندا یالان آزادیخواهلار * گوللله‌دیلر ستارخانیمی

(اوروس قونسولی) هئی گلدی گئتدی * توولایانمادی ستاراوغلومی
آما یالانچی مشروطه‌چیلر * توولادی منیم قهاراوعلومی

استعمار دئوی بیرتیجی جلاد * ستارخانیمی آلدی الیمدن
یئتمیش ایلدیرکی یاسابا تمیشام * اوغلومون آدی دوشمور دیلیمدن

قول ـ بویون اولدوم امره‌قیزیلان * اوداآغلادی من ده آغلادیم
گؤردوم‌داد وورماق یئری دگیلی * یوکوم یاپیمی دوردوم باغلادیم

(کهنه‌خیاوان) لاپ کهنه‌لیبدیر * آما (گؤی مچید) پارـ پار پاریلدیر
چشمه‌سی آخیر گئدیر باغلارا * چشمه‌نین سویی شارـ شار شاریلدیر

دئدیم گؤی مچید سؤیله‌بیرگؤروم * (باقرخان)بویین سنگری هانی
دئدی باقرخان کؤچوب گئدیبدی * اوزاق چوللرده تؤکولوب قانی

۱ـ مشهدی هاشم حراجچی وغلامخان ، اهراب مجاهدلری نین سردسته‌سی ایدیلر

(آقا میرهاشم)(۱) دئدیم نه اولوب * دئدی باشیما کول الەدیلر
دعوا گونلرین بیرشوم گونونده * او اوغلومودا گوللەلە دیلر

(صمصامخان مچید) در- دیواریندان * (میرزەحسین واعظ)صداسی گلیر
سس سسەوئریب (شیخسلیم) ایلن * کسگین سؤزلری اورەکلر دەلیر

آخان سئل کیمی سسی گورولدور * پادشاهلاردان باج آلمیشوق بیز (۲)
اوروس نوکری (ممدعلی) دن * کمرآلمیشوق تاج آلمیشوق بیز

من اوشاقلیقدا واعظی گؤردوم * دیری گؤزلوایدی، شسلی قامتلی
باشداعمامه عبا چیگنینده * ایندی اؤلوبدور بؤیوک حرمتلی

(وثوق دولە)لر صدراعظم اولوب * هاردا قالمیسوز آی باج آلانلار
شاه اختناقی خلقی بوغوبدور * نیه یاتمیسوز آی تاج آلانلار

(حیدرعموغلی) هاردا قالیبسان * (شجاعنظام)لار قیردی ملتی
فرمان وئرگیلن بوملار آچیلسین * ملته روا گؤرمه ذلتی

دورون ایاقا- دورون ایاقا * خلقین باشینا گؤرون نه گلیب
هرکس ووروبدور دم آزالیقدان * استبداد اوخی اورەگین دەلیب

نیەیاتمیسوز ، نیه یاتمیسوز * دورون توپلاری چکون کوچەیه
وورون اؤلدورون استبداد قوردون * قویمایین خلقی بوقودوز یئیه

دورون ایاقا گؤرون بایداغوز * زینت وئریبدیر کیمین چیگنینه
(عین الدولە)لر، (صدرالاشراف) لار * مشروطه دونی گئییب اگنینه

۱- آقا میرهاشمخیاوان مجاهدلریندن وباقرخانین ساغ الیایدی(مرحومسرتیپ هاشمینین آتاسی)
۲- مرحومواعظ ادیب الممالکین بومسمطین اوخوردی: مائیمکەازپادشهان باج گرفتیم . الخ

ادامەسی وار

آذربایجانین ان قدیم‌شاعرلریندن، "نصیرباکوئی"دن بیرمخمس *

آذربایجان دیلینده یازان حسن اوغلوندان صونرا ، باکی‌لی‌نصیر ، تانیدیغیمیز ان قدیم‌شاعرلریمیزدن دیر.او ، ۱۳ـ اینجی‌عصرین صونلاریندا و ۱۴ـ اینجی‌عصرین ایلک یاریسیندا یاشامیش وغازان خان وسلطانمحمدا ولجایتو خدابنده ایله همعصر اولموشدور. سلطانمحمد قارداشی غازان خاندان صونرا (۱۳۱۶ـ ۱۳۰۴) ـ خراساندان تبریزه‌گلمیش واونون یئرینه‌تخته اوتوردوقدان صونرا باکی‌یا گلمیش وباکیلی‌لاری بیرچوخ وئرگی‌لردن معاف‌قیلمیشدیر. بوحادثه‌دن روحلانان نصیرباکوئی آشاغیداکی‌مخمسی یازمیشدیر:

زار کؤنلوم تانرینه (۱) قیل گیل ثنا ایمان ایلن
بولدی رونق دین وایمان طاعت سبحان ایلن
طاعت سبحان بیزه فرض اولدی جسم و جان ایلن
شکراولا شول حقه‌کیم بی منتها احسان ایلن
سرفراز ائتدی بیزی اولجایتوتک سلطان ایلن

* * *

ترک ائدیب شرکی‌چلیپی گلدی تانرینه طرف
دین اسلامی قبول ائیله‌دی اول خیرالخلف
یئنگی(۲) اسلام بولدی وئردی دین اسلامغا شرف
اولدی کینه اوخونه اسلامین اعداسی هدف
یاندی ئیران حسدده آتش‌سوزان ایلن

* * *

شفقتی عدل ایله آچکای(۳) ملک اسلامغالوا
بولدی قوت‌دولت‌ودین مسلمان برملا
لطفینی هربیر مکاندا ائیله‌دی بذل وعطا
بیزه‌ده فیضینی شامل قیلغان (۴)اول خان سخا
همتین گیلتوردی (۵) اظهاره سرو سامان ایلن

* * *

شهریمیز (نفاته)آدین گرچه‌آلغای(۶) خلق آرا
شیمدی زرخوانی بولوب‌بولغای(۷) قموسیندن (۸) ورا

۱ـ تانری یه ۲ ـ یئنی،تازه ۳ ـ آچاراق ۴ ـ قیل ۵ـ گتیردی ۶ـ آلدی
۷ـ اولدو ۸ـ قمو= هامی

پرتو مهرجلادن وئردی باکویه جـــلا
گتدی ظلمت بولدی(۱) روشن دین ودولت مطلقا
سایه‌ی عدل شهنشاه فلک دربان ایلن

* * *

پادشاه کشور مهروعدالت برقـــرار
کشور بیچارگانه لطفیله قیلغـــای گذار
تیغ نصرتین مخالف سدّینه‌چکدی حصار
ائیله‌دی مغلوب اولان اعدا یئرینی فرق دار
باطلی باطل ، حقی ،حق ائیله‌دی قرآن ایلن

* * *

سلطنت تختینه یتکج عقل وتدبیرائیله‌دی
آیه‌ی عدلی بیانه‌چکدی تقـــریر ائیله‌دی
طرح معماری تؤکوب ویرانی تعمیرائیله‌دی
همت شاهانه‌سی هر یئرده تکثیـــرائیله‌دی
خانه‌لر آباد قیلدی امرایلن ،فرمان ایلن

* * *

اسمی پاکی‌دیر"خدابنده" اؤزی هم‌بنده‌دیر
کوکب اقبالی عالی طالعی فرخنـــده‌دیر
شوکتیندن هر قیه دشمنلری شرمنده‌دیر
بؤیله‌بیر عالی همم سلطان عادل قنده‌دیر؟
هرزمان مشغول بولسون ملک ده عمران ایلن

* * *

تیغ عالمگیرایله فتحینی مرداد ائیله‌دی
قنده مشرک بولدیسه اسلامجه منقاد(۲)ائیله‌دی
روح ابغون خانی یاد خیرایله شادائیله‌دی
الحق اول شاه جهان شاهلار آرا ، آدائیله‌دی
فتح بی آرامیلن هم لطف بی پایان ایلن

* * *

بیدق اسلامی اعلا قیلماغا آماده‌دیر
داد ائدر کیم داد قیلسا ،داده‌چون دلداده‌دیر

---

۱ ــ اولدی ۲ ــ مطیع

بی‌نصیب اولماز اوکس‌کیم پایینه افتاده‌دیر
آفرین اول شاهه‌کیم حقا هلاکوزاده‌دیر
زرده ،حاتم، زورده همتای دور خاقان ایلن

* * *

محترم بولغای (۱) مساجد هم زیارتگاه‌لر
پایمال اولغای قمو بتخانه‌لر، گمراه‌لر
آچیلوب خلقین یوزونه باغلی قالقان راه‌لر
فخر ائلربوشاه‌ایله الحق گدالر،شاه‌لر
حکمینی جاری قیلور ایران ایلن ،توران ایلن

* * *

نامینه ،کشورگشالیق یازدی ازلدن دبیر
حفظ ائده ظل عنایتده خداوند قدیر
شهریمیز بیرآسماندیر، شاهیمیز ماه منیر
شول هنر شاهینی ائیلر مدح باکوئی نصیر
هرزمان چینی(۲) کؤنولدن طبع درافشان ایلن

* * * *

ایضاح : ظالم‌حکمدارلاری مدح‌ائتمک ،نفوذ صاحبلرینه‌قصیده‌لر انشاد ائتمک اسکی دن بری بیرپارا شاعرلرین مبتلا اولدوقلاری مذموم صفتلردن دیر. بونوع اثرلری نقل ائتمکده آنجاق لغوی ویا ، دیلچیلیک باخیمیندن فایدا اولابیلر. بورادا ،"نصیر"ین مخمسینی درج ائتمکده ایکی عذروموز واردیر: بیریسی تازا اسلام‌دینینه‌تشرف ائتمیش بیرحکمدارا عایداولماسی دیگری شاعرین اسلامی نقطهٔ نظردن حرکت ائده‌رک ،حکمداری دینیمیزین بویوروقلارینا سالک اولماسی ایچون تشویق ائله‌مه‌سی دیر. اوخوجولاریمیزا اوگونکی دیلیمیزین نمونه‌سینی وئرمک مقصدیله‌بومسمطی درج ائتمک ده‌بیر محظور گؤرمه‌دیک .

---

۱ ــ اولدی ۲ ــ بوتون ، تمام

بوز چیـــچگی

گلدی چپیش کیمی شن[1]،شیطان وَ زهو[2] * نازلانا نازلانا اوزومه باخـــدی
الده نئچه پیتا[3] بوز چیچـــگی * او گوللری هوسلن گلدانا تاخدی
بونلاری یادگار ساخلارسان منـــدن * دئیه گؤورچینیم پیرلادی گئـــتدی
غمزه‌سی اوخ کیمی دگدی سینه مـدن * اووایکن اووچوسون اوولادی گئتدی
گلداندا پیتالار قالدی بیرزامان * گوللری قورودو تؤکولدوبیر- بیر
منیمسه ایچیمی دوغرادی هجـــران * بونازین،ادانین معناسی نه دیـر
منی همیشه‌لیک آتیردی اگـــــر * گئدنده گول نییه وئردی یادگـار
بیلمیردی بیلمیردی بیلمیردی‌مگر * گول نه‌قدرعمرائده‌ر نه‌قدر یاشار
اونا سؤیله‌مه‌دیم دئمه‌دیم نه‌دن * دریلن چیچکدن یادگار اولمـــاز
یوزده‌گؤزتده‌سن یوزده سو وئرسن * کؤکوندن آیریلان سارالار قالماز
نه‌بیلسیم‌بلکه‌ده‌اواورکک مارالین * گمانی بیرگوله‌گلیرمیش تکجـــه
بیرده‌یاریمازا[4]نه‌یارجی یارین[5] * صاباحی دوشونسون نه‌ایچون نئجه
صاباحسیز کئچمیشدیر گونو همیشه * کدرلرعمورلوک سئوینجلر بیـــرآن
صاباحدان نه‌اوموب‌کوسه‌جکدیر نه * سحری صیخینتی آخشامی حـــرمان
شادلیقلار،شنلیکلر،دئییش‌گولوشلر * اونا بیراؤتری سازاخ کیمی دیـر
یئخیخ اوره‌گینده‌سئوگی،سئوینجلر * آنجاق بیرگئجه‌لیک کولک کیمی‌دیر
اوسئللرایچینده اوزه‌ن بیرکولون * پیتاسیندا آچان گوله بنـــزردی
هربودهشتلی طالعین یولـــــون * داشلی دالقالاری باغریـــن ازردی
اوسرت‌قایالارین قوزو جیرانـــی * قورشونلو پیچاقلی شهرده دوسداق
بیر قارین منتی چؤره‌ک قـربانی * هرگئجه‌بیرقوردون ائوینده قوناق
عشقه،محبته سو سوز اوره‌گـــی * گاه‌ایکی‌یه باغلی،گاه‌اوچه باغلی
امیدی آرزوسو،عشقی،دیله‌گـــی * بیلمزنه‌یه باغلی،لاپ‌هئچه باغلی
گلیشی،دوروشو پری لر کیمـــــی * پئشه‌سی یاراماز دئولره خـــدمت
قوینو بختەورلیک اوجاغـی لکـن * نصیبی قاراگون ،قسمتی حســـرت

---

۱) خوش ۲) هوس ۳) برچه ۴)صاباح‌سیز ۵) اوبیرگون

نئجه‌کی قلبیندن چیخاردی آتدی * اوچوروم‌یوللاردا باش‌آلدی گئتدی
گودارلی گؤیلوندن‌طوفان‌قوپارتدی * دومانلار ایچینده‌ایتدی کی،ایتدی
بیرنئچه دالییجا دولاندیم‌خسته * یئره‌گؤیه زنجیر سالدیم‌تاپمادیم
آختاردیم‌قویمادیم‌داشی داشاوسته * هریاندان سراغین آلدیم‌تاپمادیم
گون گئچدی،آی گئچدی،ایل ده‌قوتاردی * غمینی چیگنیمدن آتا بیلمه‌دیم
منیم‌ده سارامی سئللر آپاردی * ندنسه الیندن توتا بیلمه‌دیم
اؤزو ایتدی،باتدی،دوماندا چن ده * گولو قورودو تؤکولدو اولسون
غمینی یادگارساخلارام من ده * غم‌کی،چیچک دگیل سارالسین‌سولسون
اونودان دگیلم دردین نیسگیلین * سهند طاقتی وارمنده‌ده قالام
شیرینین اؤزو تک غمی ده‌شیرین * گئدیبسه مهریمی غمینه سالام
دونن قاریاغیردی باخدیم‌باغچاباغ * صون یارپاقلارین‌داسیلکیب ساچمشدی
یالینچی پیتالاراسیردی زاغ- زار * لکن بوزچیچگی چیچک آچمیشدی
بیرآندا ائله‌بیل عالم دگیشدی * دومانلاردانیشدی سس‌گلدی چن دن
ایچیمه سسلردن ولوله دوشدی * بونلاری یادگارساخلارسان مندن
گینه یوماخلانان آرزوم دیله‌گیم * آچیلدی حسرته غمه دولاشدی
ساز کیمی چالیندی یانان‌اوره‌گیم * الهامیم قیشقیردی نغمه‌لر داشدی
بوزچیچگیم،منیم سئوگی چیچگیم * آلقیش بودؤزومه‌ایلقارا آلقیش
شاخدایا،بورانا کیم دؤزه‌رمیشکیم * سنده گؤرنه‌درین معنا وارایمیش
قیزین اوره‌گیمین اوتونا قیزین * سن منیم عشقیمین صون باهاریسان
اوگناه‌سیزقیزین،پناه‌سیزقیزین * بوراندا گول آچان یادگاری سان
سنی اوره‌گیمه اکه‌رم باری * کؤیسومده کؤک سالیب بوداق آچاسان

یاغدیقجا باشیما زمانه قاری
هئی چیچک آچاسان ، چیچک آچاسان

ساهر

گئجه یوللاریندا

****

قارانلیغا بورونرکن ، گئجه ، بیزیم یایلا
چالی تیکانلارین آردیندا ،گیزله‌نن بیر قوش
دئییرمنه ـ ائویمه یوللانان زمان ـ آستا :
گوله ـ گوله ، ساهر !

* * * *

اوره‌کده حسرت و غملر
یوکومده دفترلر...
آغیر سکوته دالیب اورتالیق...
دئییربیرسس :
ـ اونوت غمین !
یوکونو وئر سئله ،یئله ، ساهر !

* * * *

سؤنوب ائویمده یانان لامپالار ،
کؤچوب هرکس ...
اوزاقدا بیرساری اولدوز ،
منه دئییر سانکی :
ـ یولون یاخین ائله دورگل !
خالان گیله ـ ساهر !

* * * *

قارانلیغی یاراراق ، فکرته دالیب ،
دئییره‌م :
ـ مرادیمین گمی‌سی ،
هاچان دمیر آتاجاق ،دوغماساحله ؟ ساهر !

* * * *

خرافه‌لرشرابی ، سرخوش ائیله‌ییب هئیهات
بلالی چؤلده ، یول اوسته ،
یاتیب بیزیم ائللر !
قیزیللانان شفقه‌دوغرو ، یوللانیر ، بیرباخ !
بیزیمله خوش ـ بئش ائده‌ن :
قومشو ـ قافله ...ساهر !

هانی ؟...

****

یئددی دریالاری من چوخدان کئچدیم
ایندی غربت ساحللرینده
قومدان سارایلار سالدیریرام
یئلکنلری ائندیرمه‌دیمسه
او، دورمادان ،قولاقلاریمدا عکس ائده‌ن
اوشاقلیق قهقهه‌لریمین دعوتلرینده‌کی اصراردان دیر
سفر چوخ اوزون اولدو
قایالیقلاردا دیزلریم یورولدو
باشیم اوسته قاناد آچمیش قطار ـ قطار
قوشلارین چیغیرتیسیندا گیزله‌نن اخطار
داغلارین دالیندا گورولدایان دئو بولودلار
دومانلارداکی اسرار
اورمانلارین یاشیل اورپرمه‌سی
و،زمان دگیرمانی‌نین قیجیرتی‌ایله دؤنمه‌سی
آزقالا منی یولومدان ائله‌یه‌جک دی
اولدوزلاردان صوراغینی آلماسایدیم
آنامین ازبرلتدیگی
و منیم اونوتدوغوم
دعالاری یادیماسالماسایدیم

*

او، رؤیاباغچاسیندا
بیرآلما آغاجی‌نین بوداغیندان
ساللانان
اودکیمی
قیزیل آلما
هارادا ؟
آختاردیم گئجه ـ گوندوز
الیمده دمیردن عصا

قالان ۹ـ اینجی صفحه ده

اوزوم داننا ق چکیر

بوگئجه ، اؤزوم‌دن بوی دئیه ـ دئیه * بیرغزل اوخودوم اوشاقلاریما
اوخویا ـ اوخویا ، بوخاق سالادیم * غرور ،گول دؤشه‌دی یاناقلاریما

عکسینه اولاراق انتظاریمین ، * بیری مورگوله‌دی،گؤزلری سوزدو
بیری ده یؤنه‌لدی اؤز قارداشینا * قئیقاجی‌گؤز ووردو ،دوداغین بوزدو

آللاها آشکاردیر ،سیزدن نه‌گیزلین * بو ایشدن بیرآزجا اینجیدیم‌آنجاق
باشلادیم اونلارا ،اؤگود وئرمه‌گه * دئدیم : بو ،هنردیر ،دگیل اویونجاق

هربیرقصیده‌کی،هربیر غزل کی * راحتجه یئتیشیرسیزین الیزه
شاعرین عمرونون بیر پارچاسی‌دیر * یاوا سؤز گلمه‌سین گرک دیلیزه

بیریسی پارتلادی نارنجک کیمی * آتالیق حرمتین بیرآن اونوتدی
الینه بیرقالب صابون آلاراق * هئی منی دانلادی ،یودو ،آریتدی:

"آتا ! دینله‌بیزه‌م اؤگودلریزی * الیزی اؤپوره‌م اوغوللار کیمی
آتالیق حقّینی عزیز توتورام * شعریزی اوخورام ناغیللارکیمی

لاکن اؤز بئینیمه‌دئیه‌بیلمیره‌م * سیزکیمی‌دوشونسون،سیزکیمی‌قانسین
من گؤره‌بیلمیره‌م یئنی نسلیمیز * سیزیاخان اودلاردا ،قوورولسون‌یانسین

دئییره‌م، آجیغیز ، گله ـ گلمه‌یه * کئچمیشده گؤنوزو ، سویاوئرمیسیز
اؤزگه‌لر دولاندا درین معنایا * سیز ، قلمه‌کیمی بویا وئرمیسیز

یازدیغین کتابلار ، کلّه‌مه ده‌گسین * اولماسا مین سؤزه ، یاریم‌عملین
سؤزونه ،بیرجه باغ سووزی وئرمزلر * اوستادی اولسان دا شعرین،غزلین

هنـری کیم‌سئوسه هنـره خاطـــر * یازدیغی نه‌اولار ؟ بیرسؤنوک اوجاق
شـعربنی یازسادا قیزیل سـوبیـله * قالیب‌طاقچالاردا ،توز باسارآنجاق

منجه ، گل بیرکره ، بوک قوی قیراغا * بو ،جانسیز ،معناسیز کاره کاغادلاری
نه‌اوخو بیرینه ، نه ژورنالا وئـر * اثللری اؤزونه گولدورمه بـاری

کاروانین آردینجا سـورونن توسدو * نه‌قده‌ر گور اولسا ،توسدودورآنجاق
گرک مشـعل اولوب ،اؤن صیرالاردا ، * کاروانین یولونو ایشیقلاندیرماق

هنر ،بیر اینجی‌دیر ، آیناداان دورو * نه ،ریا گؤتوره‌ر ،نه‌تزویر آنـلار
اصیلی،قلب‌دن ،اگرینی دوزده‌ن ، * سـئچر بیرباخیشدا آییق انسانلار

بیریئتیم‌اوشاغین آغلار گؤزلـری * هربیری بیرغزل مصراعـــلاری دیر
قارانلیغا قارشی‌چاخان شمشک لر * بیرشعرین ان گؤزه‌ل مصراعلاری دیر

بیلمیره‌م‌کیم‌دئییب‌بو ،درین سؤزو : * "صنعتکار ،اوخشایبیر بیربایراقدارا "
بایراقدار ،اوردونون آردینجاگئتمز * دؤگوشده ، دؤشونه ده‌گسه مین یارا

ائل دردین بیلمه‌سه‌هربیریازیچی * میلیونلار ایچینده یالقیزقالاجاق
خلقی‌نین امگین ایتیره‌ن شـــاعر * یقین آللاهادا نانکور اولاجاق

نئجه‌کی سیاسی حیاتدا بعضـــاً * بیرکلمه دانیشماق بیر خیانت‌دیر
بعضاً ده ، حیاتین بورلاغانینـــدا * شاعرین ســکوتی بیر جنایت‌دیر

هنر نه‌اولدوغون مندن صوروشسان * او ،بیروسـیله‌دیر ، هدفی: انسان'!
دریـــدن دوشونسن بو حقیقتـی * اوندا گئت یازگیلن هرنه‌یازیرسان

باغبانین هم‌محله‌سی،شاعرسؤنمزه !

دوکتور محمدتقی‌زهتابی

ایسته‌مز ؟

اثل غمیندن اسره‌میشلر اؤزگه بیر یارایسته‌مز
اؤزلوگون جانانه وئرمیشلرکی دلدار ایسته‌مز
اثل گونشدیر، اثل سئوه‌ن سیاره‌سی ، آیریلسادا
دورمادان هرلنمه‌گه ، سیاره ـ پرگار ایسته‌مز
"بیز" یولوندا اؤز "من" ین هرکیم مجازی آتماسا
اؤزگه‌نین جاینا قلارینمدا ملتین خوار ایسته‌مز
اینله‌مز، سوسمماز، خزان اولدوقدا بولبول ،"بیز" دئسه
تکجه مظلومانه فریادیله گلزار ایسته‌مز
"بیز" دئیه‌ن بولبولده قارتاللارکیمی همت گرک ،
چون اؤزون بیچاره‌سایماز، داخماسین دارایسته‌مز
هر اوچوشدان ، قارتالین قصدی گونش‌دیر، نوردور
چونکی ظلمتدن قاچار، اؤز داخماسین تارایسته‌مز
قارلی طوفانلاردان آیریلماز، بلی ، طوفان قوشو
گیزله‌نیب بیغوله‌لر کونجونده زنهار ایسته‌مز
گؤزده‌یوخ ، قلبین ایچینده دالغالانسین قان گرک
ظلمه قارشی انقلاب الزامی انکار ایسته‌مز
اود دیارینداندوغان هربیر قیغیلجیم کؤز گرک
گون گرک ظلمت بوغولنسون ، تکجه گفتارایسته‌مز
ار گرک ،ظلمت‌قویوندان گون قیلینجین قورتارا
یادلارا باش اگمه‌گه ،سردار وسالار ایسته‌مز
ملهم‌ایسته‌ر ، گؤینه‌یین ایللرجه قان سئزمیش یارا
گؤزیاشی ، همدردلیک ، آهیله غمخوار ایسته‌مز
اؤز باشیله قبله‌سین تاپسین گرک هربیر کیشی
کعبهٔ آمالی‌تاپماق رمزی ، اغیار ایسته‌مز
اؤز شرافت گردگین هرکس‌گرک قورسون اؤزو
چون شرافت‌آلماسی دینار وبازار ایسته‌مز
گلشنه لازم‌دی بیر لئیسانلی یاز، بیرآغ گونش
یوخلاری ، وار اثتمگه باغبان تک‌احرار ایسته‌مز ؟

تبریز- ۱۳۶۰/۱۰/۲

محمد هادیه

سوراق تو تماق ایستیدیم ائل اردن سنی شاعر!
مرارینی آرادیم
تاپمادیم ، اورگیمده قالدی آرزوم ، مرادیم
عمرونون صون گونلری گنجه ده ایدین دئدیلر
گدیب گنجه نی گزدیم
دیلیمده ، اوره گیمده بیر آغلار قلبدن قوپوب
ملیون قلبی آغلادان بویانیقلی شعریله
همیشه سنی گزدیم
شلاله دن سوروشدوم ، شلاله آغدی گئچدی
ایلدیریمدان سوروشدوم ، ایلدیریم چاغدی گئچدی
بنوشه دن ، لاله دن ، یاسمن دن سوروشدوم
داغدان ، داشدان ، قایادان ، کوی چمن دن سوروشدوم

دئدیلرکه ، بیرزامان او ، بیزه باغدی گئچدی
گزدیم همیانی شاعر !
تاپمادیم سنی شاعر !

× × ×

بیر توجادان سوروشدوم ...
دئدی : - آختارما بالا !
اوزونو یورما بالا !
اوکه ، ائلر یانیردی
یاکرک اریه ایدی
یاکرک کول اولایدی
آنا یوردون دردینه ، ائل اوباغین دردینه
ائلر یانمادی که ، او مرارینی دا قالایدی .

قاسم جهانی

یولداش سنی کیم آپاردی
ویا
" گئتسین او گونلر"

عبدالعلی کیشی ساتماقا گتیردیگی قاشقا (*) اینگین اورکه ک اولدوقونو بیله- بیله یولونو مسگره بازاردان سالماقا مجبور اولدو. چونکی، گتیردیگی ایکی مس قازانی آغارتماق ایچون کهنه دوستو مسگر حسنه وئرمه‌لی‌ایدی. مسگره بازارا چاتا- چاتدا احتیاط ایچون قاشقا- نین بوینونا باغلادیغی ایپی اونون نیزه اوجونا اوخشایان بوینوزلا- رینا محکم دولادی و اوبیری اوجونودا اولاغین پالانینا برکیتدی. اما هر شئی گؤزله دیگینی عکسینه اولدو. سندانا دگن چکج لرین خاریلتیا بنزه‌ین گورولتوسوندان واهمه‌یه گله‌ن قاشقا اسیم- اسیم اسمه‌گه باشلادی. حیوان قورخوسوندان باشینی آشاغی اگیب اولاغین قارنینا یاییشدیردی، مطیع‌لیک له اونون آردینجا آددیملادی. قاشقانی بئله حالدا گؤره‌ن عبدالعلی کیشی

- باغری چاتلایار، حیواندیر- دئیه. اؤزونو اینگه‌یاپیشدیردی، ساقالی ایله بوینونو تومارلاماقلا توختاقلیق وئرمک ایسته‌دی.

- قاشقا چوبالاما، سنه نه اولوب؟ دوشان دگیلسن کی؟ دئدی.

اونلار بئله‌جه مسگره بازاری آددایب علافا بازارا چاتدیلار. سس- کویون آزالدیقنی حس ائده‌ن قاشقا بیرآز توختادی، عبدالعلی کیشی ده اونلاری بازارین گیره‌جگینده‌کی کنجده باشقا بیرکندلی‌نین ساخلادیقی اؤکوزون یانینا آپاردی. عبدالعلی بازار قونشوسوایله دیل اوجوسلام- لاشدی. او، تله سیردی. او، خورجوندان قازانلاری چیخارتدی، اؤکوز صاحبینه حیوانلارا گؤز اولماقا تاپشیردی و مسگره بازارا قاچدی.

عبدالعلی‌نین بازار قونشوسو ائرکن بازارا چاتمیشدی و همصحبت اوچون برک داریخمیشدی. او، قونشوسونون قایتدیقینی گؤره‌ن کیمی اونون یانینا گلدی و اولجه کؤکلوکدن توکلری ایپک کیمی پار- پارلایان قاشقانی دقت‌له گؤزدن کیچیردی.

---

* - قاشقا = آلنیندا آق لکه‌لی..

آللاه بازاروئرسین ـ دئیه .همصحبتی‌نین حیواندارلیقینا قیمت وئردی ساغ اول باشینا دونوم،آللاه سنه‌ده بازار وئرسین ـ دئیه .عبدالعلی ادب ارکانلا اؤزوندن خئیلی یاشلی گؤرونن تازا تانیشا جواب وئردی.
ـ جنسی نئجه‌دیر؟ـ دئیه .تازا قونشو الینی قاشقانین بوینونا سورته ـ سورته سوروشدو
ـ آللاه برکت وئرسین،جنسدیر،سوتلو دور،دده ـ بابا اوجا قیمیزین ما ـ لی‌دیر .الیمی کسردیم‌کی،اونو ساتمازدیم،دی گل کی چاره‌م کسیلیب .
گؤرورسن،بوخرابه‌ده انسان وحیوان الیندن ایکنه‌سالماقایئر یوخ، سس ـ کویدن آغیز دئیه‌نی قولاق ائشیتمیر .ساتان آلاندان آرتیقدیر . دللال هله ـ هله گلیب چیخمیر،گلنده ده ائله مشتری گتیریرکی،اؤلدوروب آلیر.ـ دئیه .صحبته باشلایان بازار قونشوسو بازاری گؤسترهـ گؤسترہ آچیق اولماسادا دولاییسیله عبدالعلی‌نی اینگی ساتماقدان چکندیرمک ایسته‌یردی .
ـ باجارسان بئله جیرانی ساتما،قارداش! اؤزوده دریسی‌نین قیمتینه دئیه .اؤکوز صاحبی‌نین مقصدینی بیرباشاافاده ائتدی.
ـ نئیله‌یم،یوخون اوزو قارا اولسون،اوغلوما طوی تدارکی گؤرورم، گلینه،اوغلانا هئچ اولماسا بیرتازا پالتارآلمالی‌یق یاوخ،قند، چای،باشقا خرجی ده‌کی،اؤزون شکر یاخشی بیلیرسن.بورج آلیرسان ها وئریرسن قورتارماق بیلمیر .
عبدالعلی کیشی‌نین سؤزونو اونلارا یاخینلاشیب سلام‌وئره‌ن دللال کسدی.ایکیسی ده بیرلیکده‌ادبله علیک السلام!
ـ دئیه جواب وئردی لر .
ـ بوقاشقا اینگین صاحبی کیمدیر؟ـ دئیه‌دللال اوزون قارا یوسور تسبیحینی ظریف قادین الینه‌اوخشار الینه ییقدی گؤزلری چئری اولدو
ـ قو ایچون باخیشلارینی عبدالعلی یه دگلراؤکوز صاحبینه تیکدی و اونون چئری اولدوقونو آیدین گؤرمه‌ین اؤکوز صاحبی
ـ اینگین صاحبی بودور ـ دئیه . عبدالعلی نی گؤسترددی.
ـ منم ،ـ دئیه‌عبدالعلی آدی چکیلن عسگرکیمی بیر آددیم ایره‌لی گلدی وگؤزلرینی دوگه ـ دوگه مطیعجه‌سینه دللالین اوزونه ذیل له‌دی.
ـ مشتریم وار،نئچه‌یه دئییرسن ؟
ـ نئچه‌یه ده‌گر اوقیمته ساتدای.من بیردن ایکی‌یه‌حیوان ساتمیشام‌کی،

قیمتینی ده بیلم ؟ـ دئیه .عبدالعلی نئجه جواب وئردیگینی یوخلاما قا وچون قونشوسونون اوزونه باخدی،کیشی‌نین اونا محل قویمادیغینی گؤروب کور پشمان باشینی آشاغی سالدی.

دللال کندلی‌نین بوحرکتینه محل قویمادان ،یاشینا ویوغون جثه‌سینه اویوشمایان بیرچئویک لیک له آرالاندی،انسان وحیوان دنیزینده یوخا چیخدی وتئزده ظاهر اولدو.

ـ بوداسنین مشترین ـ قیمت دی ـ دئیه‌کندلی‌نین اوزونه تاثرلی ایری گؤزلرینی زیللده دی .

عبدالعلی بازاری یاخشی بیلمیردی،بیرده هاردان بئله ایدی.ایلده آیدا بیردفعئ پولو بازارا دوشموردو .کاسب آدامایدی،ایشله ،گوجله مشغول ایدی.اما طویا لازم اولان پولو تخمینی اولسادا حسابلامیشدی. اوناگؤره‌ده بیرقیمت دئدی و بوقیمت‌هم دللالی همده بازارقونشوسونو حیرت له‌ندیردی.بازارقونشوسو حتی اؤزونو ساخلایا بیلمیب :

ـ آکیشی،سن لاپ خامسان کی،ـ دیئیه .یاشینا اویوشمایان چئویکلیک له چؤمبلدیگی یئرده‌ن قالخدی و اونلارا طرف گلدی،لکن دللالن سرت و نا ـ راضی باخیشلاری اونو بیرقدر ساکت له‌شدیردی.

دللال عبدالعلی کیشی‌نین خام اولدوقونو ائله ایلک باخیشدان آنلا ـ میشدی ،لکن بودرجه‌ده یوخ .

ـ بئله‌لرینه پول نه‌یه گره‌ک ،اؤگره‌نر خراب اولار .بونون کیمی‌لری نین جیبی همیشه سوکوک اولمالی‌دیرکی،پوللار تؤکولسون،بیزلرده دوشوروب خرجله‌یک ،ـ دئیه .او بیچ ـ بیچ قیمیشدی .

ـ الینی بری وئر ،قوی سن دئیه‌ن اولسون،بیراوچ تومن چیخاق ـ دئیه تئزـ تله‌سیک الینده ساخلادیقی بیردسته شاخ کاغذپولی‌اونون اووجونا باسدی .

اوتاندیقیندان باشینی آشاغی سالان عبدالعلی کیشی

ـ نه‌دئییرم آللاه برکت وئرسین .ـ دئیه راضیلاشدی .

گتیردیگی آدامدان حقینی آلان دللال تله‌سیک اؤزونو انسان وحیوان دنیزینه ووردو و بازارین اوباشیندا چاپچی دکانین آغزینده کتیل[۳] اوستده اوتوروب گلیب گئده‌نه گؤزقویان پلیس نفری‌نین یانیندا یا ـ ندی ،اونا ساده‌جه گؤز ووروب کئچدی .

فرصتی فوته وئرمه‌ین پلیس نفری آلیجی قوش کیمی یئرینده‌ن‌سئچرا ـ یب بازارین بوباشینا ـ عبدالعلی‌نین یانینا جومدو دللالدان آلدیقی پولو کهنه‌عسگر کؤینه‌گی‌نین جیبینده راهلایان کندلی‌نین یانیندا یئره قویولموش خورجونو گؤتوردی وایچینه‌کیچیک بیردوگونچه سالدی،صونرا آمرانه‌بیرسسله

ـ کیشی ،نه آل وئری ائدیرسن ؟

ـ آقا ،باشینا دونوم ،نه آل وئری ائده‌جگم ،آت دگل،ده‌وه دگل اینه‌گی‌ـ قاشقانی ساتدیم ،اوغلانا طوی تدارکی گؤرورم .

ـ هم ،بئله‌دی‌ـ دئیه . اؤزوندن راضی آدام کیمی قیمیشدی ودرحال‌ـــدا گرده صفتی‌ایله ترازلاشمایان کوسا قاشلارینی دوگونله‌دی اوزونده‌صنعی عصبی افاده‌لر ،جزگی لر یاراتدی .

یاخشی،باخاق ـ گؤر،ک ـ دئیه .ایلک آختاریشینی خورجوندان باش‌ـ لادی.او ،خورجونو بیرآز قوردالادی دستمالا بوکولموش چؤره‌گی چیخاریب صاحبینه وئردی‌وصونرا سالدیقی دوگونچه‌نی گؤتوردو .

ـ بس بونه‌دیر ؟ـ دئیه .کیشی‌نین دوز بورنونا یاپیشدیردی.

ـ نه‌اولاجاق،بلکه دوزدور آرواد قویوب .

ـ یوخ ،دئیه‌سن دوزا اوخشامیر .او دوگونچه‌نی قوخولاماق ایچون لوپا بیقلارینا یاخینلاشدیردی .

ـ آچ باخ دا ـ دئیه .عبدالعلی آرخائینلیقلا جواب وئردی .

پلیس نفری اولجه خورجونو یئره‌تولادی وصونرا اهمالجه‌دوگونچه‌ـ نی آچیب‌اؤزونه حیرت‌افاده‌سی وئردی.

ـ سن کندلی سن ؟اینک ساتیرسان ؟ یاهروئین ؟ اوکندلی‌نی قورخوتماق و اطرافداکی‌لارا ائشیتدیرمک ایچون آز قالا قیشقیردی .

عمرونده بیرینجی دفعه هروئین سؤزونو ائشیدن عبدالعلی‌ائله‌بیلدی کی،پلیس نفری اونو هرو آدلی قونشو کندلی‌لری‌ایله دولاشیق سالیب . بیر آنلیقا بو فکره گلدی کی،گؤرونور هرو دا کیمسه قاچاق دوشوب پولیس نفری ده اونو هرولو قاچاقا اوخشادیر .

ـ آقا ،باشینا دونوم ،من هرولو دگلم ،هرو بیزیم قونشو کنددیر . من اینک ساتمیشام اوغلوما طوی ائتمک اوچون قاچاق ـ زاده‌گلم ،کندیمیز آق کنددیر ،اربابلیق دیر .

ـ کیشی ،اؤزونو تولکولوگه وورما ،بو دوز دگیل،هروئین دیر ،دوش قا ـ باقما اداره‌یه گئده‌ک ؟ ـ دئیه عبدالعلی‌نین قولوندان دارتیب آپاردی

اؤزونوا یتیره‌ن کندلی آنجاق بونوا ئده بیلدیکی،بازارقونشوسونا دئسین

ـ قارداش بهتانا دوشدوم ؟ هئچ اولماسا بو اولاغی بورا مسگرحسن کیشی‌یه تاپشیر ،دئ کی،کنده گؤنده‌رسین .

پلیس اداره‌سینده‌عبدالعلی کیشینی نوبتچی لر اوطاغی‌نین آرخا ـ سیندا قارانلیق ،داریسقال و هاواسیز زیرزمینه‌سالدیلار .عمروبویو تمیز هاوایا اؤگره‌نمیش کندلی‌نین اوره‌گی برک دؤگونمه‌گه ،نفسی تنگ له‌شمه‌گه وهیجانی آرتدیقجه گؤزلری قارالماقا باشلادی .لکن بوعذابا او چوخ ،بیرنئچه‌ساعت تابلاشمالی اولدو .چونکی،اونو گتیره‌ن پلیس نفری ناهارا ائوه گئتدی وبوندان علاوه بیرقدرده یاتمالی‌ایدی. شکاینی بوغوب‌کولدا گیزله‌دن تیمساح کیمی پلیس نفری آرخایین ،بیرقدر ده کئیفی کؤک اداره‌یه قایتدی و اوتوردوقو میزین اوستونو سهمانا سالاندان صونرا عبدالعلی نی چاغیردی .

عبدالعلی خورجونو الی اوسته سالیب‌گلدی واونون قارشیسیندا دایاندی.

ـ اوتور، کیشی ؟ ـ دئیه پلیس نفری اونا کتیلی گؤسته‌ردی ومیزین اوستونده‌کی کیفدن کاغذ وقلم چیخارتماقا باشلادی .

عبدالعلی کیشی‌نین فکرینی وهوشونو بورایا ،پلیس منطقه‌سینه گلن دن بری غریبه ،مجهول و جوابسیز سئواللار جلب ائتمیشدی.بو هروئین دوگونچه‌سی اونون خورجونونا هاردان دوشوب ،کیم ،هانسی کؤپک اوغلو سالیب .او ،گئجه‌نین یاریسی ائوده‌ن چیخدی سحرده‌بازارا چاتدی . بیر انس ـ جنس له‌ده گؤروشمه میشدیر .خورجونده‌کی الیندن یئره دوشمه‌یه‌یب بو نئجه اولان شئی دیر ؟عبدالعلی کیشی بوسئواللارا جواب تاپابیلمیر ـ دی .پلیسین ـ بو دولت مامورونون ده بو دره‌جه‌ده آلچالدیقینا ، پول ایچون کندلی‌نی قولدور کیمی بو یوللا سویماق ایسته‌دیگینه اینانا بیلمیردی.وهمده اؤز ـ اؤزونه وئردیگی سئواللارا جواب داتاپابیلمیر ـ دی .اونا گؤره ده‌فکرلی ایدی وپلیسین تکلیفینئ ائشیتمه‌دی.

ـ قولاقلارینا پامبیق تئخامیسان نه‌دیر ؟دئیه‌کندلی‌نی قورخوتماقمقصد ـ یله سانجدی .

عبدالعلی نی بو آجی کنایه‌لی سؤز اؤزونه گتیردی.
ـ باغیشلا آقا ،فکیرلی ایدیم.
ـ هروئینی هارادان و کیمدن آلیبسان ؟
ـ آقا ،والله من هئچ هروئین نه اولدوقونو بیلمیره‌م ،عمرومده اونون رنگینی ده گؤرمه‌میشم.
ـ یالان دانیشما ،ساتدیقینی گؤره‌ن لر وار
ـ گؤره‌نلر وار؟دئیه .عبدالعلی حیرتله آیاقا قالخدی وآلدیقی معنوی ضربه‌نین تاثیری‌ایله یئنه اثزگین حالدا کتیله اوتوردو
آما عبدالعلی یه محض بوشاهدلرا حوالاتی سئوللارینین بیرچوخونا دومانلی اولسادا جواب حاضرلادی .
و اوره‌گینه دامدی کی،دئیه‌سن آیی‌نین مین بیراویونو بیرآرمودون اوستونده‌دیر.
ـ بلی،حریف پولو مندن قوپارتماق ایستیر ـ دئیه‌عبدالعلی دوشوندو
ـ شاهدلر گلسین ـ دئیه پلیس‌قاپی دا دوران ایکی قادینا اشاره‌ائتدی
قادینلار ایچری گیردی .اونلارین بیری اوزون بویلو ،باشی آچیق اوبیری کؤک چادرالی .
ـ گؤردوک لرینیزی دانیشین ،هامیسینی، چکینمه‌یین .
ـ بلی آقا ، گؤزوموزله گؤردوک بوکیشی ساتیردی،اونه‌دیرهروئین.بونلا ـ ری توتون ،جوانلاریمیزی شکست ائدیب‌لر.
ـ یاخشی امضاء ائدین ،باخ بورا ـ دئیه .پلیس‌نفری قیمشاراق(۳) قادین لارا کاغذی و قلمی اوزاتدی .
عبدالعلی دونوب قالمیشدی.هرشئی قانونو شکل آلیردی.دئیه‌سن طالعی دونور.لکن بوتون بونلارلا برابر اونو ایندی بیرمسئله‌ده‌دوشون ـ دورووردو یالان و جئلیزلاشماق ! نئجه‌یعنی یالان دا دانیشماق اولار ؟ اما اونلار دانیشدیلار و بهتان دا آتدیلار.
ـ آدام‌دا بوقدرآلچالار؟ دئیه .کیشی اوزونه‌سئوال وئردی.
لکن کندلی‌همین آندا وئردیگی سئوالا جواب تاپدی.احتیاج ! بو قادینلار عائله‌سعادتیندن محرومدور،احتیاج اونلاری بوپلیسین الینده گرفتار ائتمیشدیر و مزدلوشاهده چئویرمیشدیر.
ـ کیشی ،ایندی سؤزون نه‌دیر؟پلیس یئنه‌کنایه‌ایله‌سوروشدو؟

ـ واللاه قورقوموشام ،نه سؤزوم اولاجاق .
ـ سنین له نه ائده‌ک ؟
ـ بوندان به‌تر نه اولاجاق ـ دئیه .کندلی تحقیرا ولوندوقونا اشاره ائتدی
عبدالعلی‌نین جانینی دیشینه آلدیقینی،آرتیق هرشئیه بیگانه‌له‌ـ شدیگینی مشاهده ائده‌ن وپوللارین الیندن چیخماسیندان قورخان پلیس نفری
ـ من رحملی آدامام ،ایسته‌ییره‌م سنه‌بیریاخشیلیق ائدیم ـ دئیه .بیر قدر یومشالدیقینی نمایش ائتدیردی.
پلیسین بو تکلیفینه عبدالعلی درحال جواب ومناسب سؤزتاپابیلمه دی .سؤز تاپماق مقصدیله اوزونو قاپییا چئویردی و گؤردوگونه اینانا بیلمه‌دی .دوستو مسگرحسن اوطاقین قاپیسینی آچیب ایچری گیریردی.
او بیرباشا گلیب پلیسه یاخینلاشدی والینی گؤروشمک مقصدیله اونا اوزاتدی .
ـ خوش گؤردوک ،جعفرخان،نئجه‌سن ؟ و جواب گؤزلمه‌ده‌ن
ـ بوعبدالعلی کیشی منیم کهنه‌دوستومدور ،دئدی.نئجه‌دئیرلر ال الی یویار ال ده دونوب اوزو علاوه ائتدی.وجیبیندن بیردسته‌کاغذپول چیخارتدی،پلیسین میزین اوستونده‌کی،کیفینه سالدی.صونرادا دوستونا :
ـ هه ،قارداش ! ایندی هرشئی دوزه‌لدی.گون باتیر ،جعفرخانین اجازه‌سی ایله دورگئده‌ک ائویمیزه ـ دئیه .دونوب قالمیش عبدالعلی‌نین قولوندا توتوب آیاقا قالدیردی وخورجونو گؤتوروب اوطاقدان چیخدیلار.
شهرین غربنده‌کی داغلارین باشیندا باتماقدان اولان گونشین شعاع لاری ساری ایپک پرده‌یه بنزه‌ییردی،کولک اسدیکجه بوپرده ده‌یوخاری سمایا دوغرو هوالانیردی.
مسگرحسن هله‌ده اؤزونه گله‌بیلمه‌ین کندلی دوستونون کؤنلونو آلماق وساکت‌له‌شدیرمک مقصدیله قابارلی ،ایری الینی اونون ساق قولونا کئچیره‌رک :
ـ عبدالعلی،هئچ اوشاقلیقدا یولداش‌سنی کیم آپاردی اویونونو اوینایبسان ؟
اوشاقلیق خاطره‌لرینی یادینا سالان کیشی بیرآنلیقا دیرچلدی
ـ بس نئجه ! دئیه . گولومسوندی .

بویوک شاعر و معلم عبداله شائقین یوزونجو ایل دؤنومو

باکی‌دا آذربایجانین بؤیوک شاعرو معلمی عبداله شائقین دوغولماسی‌نین یوزونجو ایل دؤنومی‌بؤیوک‌مراسم ایله تسعید ائدیلمیش دیر. عبداله شائق طالب زاده ۲۰ـاینجی عصرین بؤیوک‌هومانیست‌شاعری و یوگونکو شاعر و ادبیلرین معلمی اولموش واونامعلملر، معلمی عنوانی‌وئریلمیشدیر. عبداله شائق حقینده مجله میزین ۱۳۵۹، ایلین ۴ ـ ۵ اینجی صایی سیندا (آذربایجان ادبیاتی تاریخینه‌بیرباخیش) آدلی مقاله میزده بیغجام معلومات وئردیگیمیز ایجون بورادا مکرر یازما غی‌لازم گؤر مه‌ییب یالنیز بومر اسم ده چیخیـــش ائدن پرفسور عباس زامانوفون نطقینی نقل ائدیریک:

پرفسور عباس زمانوف

یازیمیزا کؤچورن‌ح.م. ساوالان

معلیملرین معلیمی

اوزون مدت کئچمه سینه باخمایاراق ۱۹۲۶ ـ ۲۷ نجی درس ایلینده باکی دار‌ـ المعلیمینه داخل اولدوغوم گونلر یاخشی یادیمدادیر. آبیتوری یئنتلر ( ) ادبیاتدان و ریاضیاتدان یازیلی امتحان و ئرمه‌لی ایدیلر. ادبیاتدان امتحانی عبداله شائق معلیم گؤتورور‌دو. یازی ایشی‌نین موضوع‌سو بئله ایدی: "شهر کنده نه‌وئریر، کند شهره نه‌وئریر؟".

او زامان امتحاندان صونرا قیمتلر اعلان ائدیلمه‌دی. قبول اولونان لارین سیاهیسی دیواردان آسیلدی. سیاهیدا منیم ده آدیم وار ایدی. لاکن اوزون ایللر امتحانلار دان آلدیغیم قیمتلر دن خبریم اولمادی.

تخمینا" ۳۰ ایل صونرا خلق معارف کمیسار لیغی‌نین آرخیویندده چالیشد یغیم زامان تصادفا" اؤز شخصی‌ایشیمه راست گلدیم. بئله لیکله، دار المعلیمه داخل‌اولملـ غیمین تاریخچه‌سی‌نین، قبول امتحانلاری نین نتیجه لرینی ۳۰ ایل صونرا اؤگرندیم ادبیاتدان اعلا اوسته‌گل، ریاضیاتدان "ایکی" آلیمیشام. شخصی ایشین اوزه رینده دار المعلیمین مدیری‌نین معاونی جمو جبرائیل بیگلی آشاغیداکی سؤزلری یازمیشدیر:ـ "ادبیاتدان اعلا اوسته لیک قیمت آلدیغی وجوجوق ائویندده یا شادیغی اوچون قبول ائدیلسین".

او واقت شخصی ایشین فتو صورتین چیخاریب ماراق او چون عبداله شائق معلیمه گؤسته ردیم. او، یازی ایشینه باخیب گولومسه دی، یاری جدی یاری ظرافت دئدی: "دئمک، من او زامان سهو ائتمه میشم".

شخصی ایشین اوزه‌رینده‌کی درکنار دان گؤروندوگوکیمی، اگر عبداله شائق معلیم منیم یازیما یوکسک قیمت وئرمه سه‌یدی، من دار المعلیمه قبول ائدیلمز وکیم بیلیر، صونرا کی طالعیم نئجه اولاردی.

ایندی من اوگونوم وگله‌جه‌گیم اوچون حل ائدیجی اهمیتی اولان حادثه‌نی خاطرلارکن عبداله شائق معلیمی درین وصونسوز منتدارلیق حسی ایله یاد ائدیرم.

همچنین‌او زامان ریاضیاتدان منه "ایکی" قیمت وئره‌ن محمد بیگ شیدایفی ده حرمتله خاطر لاییرام. اوگؤزه‌ل معلم ایدی. صونرا لار دار المعلیمده ریاضیاتی بیلمه ینلره ده اؤگرتدی.

۱۹۵۶ نجی ایلده عبداله‌شائق معلمین آنادان اولماسی نین ۷۵ ایللیک یوبلئیی کئچیریلر کن اونون حقینده کیچیک بیرکتابیم و "لپترا تورنی آذربایدژان" ژورنالیندا مقالم چیخمیشدی. یوبلئی‌دن صونرا شائق معلیم خسته لنمیشدی. ایندیکی اورو لوگیا کلینیکاسینین. بناسیندا یئرله شن‌خسته خانادا معالیجه اولونور دو. کتابچانی ومقاله‌نی خسته خانادا اونا تقدیم ائتدیم. اونلاری آلیب باخدیقدا حس ائتدیم کی، متاثر اولدو. ضعیف سسله دئدی: "خلقتین ازلدن بئله بیر قانونو واردیر، انسانلار بیر بیر لرینه اولان بورجلارین‌نه واقت، هاردا ایسه اؤده بیرلر. ایندی سن ده منیم او کیچیجیک یاخشی لیغیمدان چیخدین".

من اعتراض ائتدیم: یوخ، شائق معلیم، بو، ممکن دگیل. منیم نسلیمین منیم نسلیمدن اولکی وصونراکی نسیللرین بوینوندا سینرین ائله بؤیوک حق صاحبی نیز وارـ دیرکی، اونون عوضین هیچ بیر واقت اؤده‌مک ممکن اولمایاجاقدیر. سیز آذربایجان گنجلیگی نین بیرنئچه نسلی‌نین معنوی آتاسی سینیز.

فطرتا" تواضعکار واونانجاق اولان شائق معلیمین صولغون سیماسیندا بالاجا قیزارتی عمله گلدی. اودئدی: ــ اگر من بودونیانی ساده‌جه اولاراق سیر ائدیب، گئتمیرمسه، کیچیجیک بیرایش گؤرموشم سه اؤزوموخوشبخت حساب ائدردیم.

من دئدیم: ــ شائق معلیم، اولا سیز هئچ یئره گئتمیر سینیز. هله سیزین گنج لیگه دئمه‌لی چوخلو سؤزلرینیز وار. ایکینجی، سیز حقیقتا خوشبخت آدام سینیز. اؤزوده نادر خوشبخت انسانلار دان سینیز. سیزبو خوشبختلیگی تاریخی خدمتلرینیز ایله قازانمیشسینیز.

عبداله شائق معلم اؤزونه مخصوص ساکت بیر ادا ایله بوایفاده نی تصدیق ائتمه‌دی و "کاش کی، سن دی بن اولایدی" ــ دئدی.

بلی، حقیقتدیر. عبداله شائق ۲۰ نجی عصر آذربایجانی نین ان خوشبخت پارادیجی ضیالیلارینداندان، ان بؤیوک پداقوقلارینداندان (مربی) بیریدیر اونون معارف و

مدنیت عالمینه گلیش عصریمیزین باشلانماسی ایله بیر واقتا دوشور. اجتماعی حیاتا قدم باسدیغی ایلک ایللردن او، نریمان نریمانوف، فریدون بیک کوچرلی، صابر، صحت، سلطان مجید، غنی زاده، سلیمان. ثانی وباشقالاری ایله ال اله وئریب خلقین مدنی انکشافی، گنج نسلین تعلیم ـ تربیه‌سی اوغروندا اوزون ایللر فرهاد کیمی کولونگ چالمیشدیر.

عبداله شائقین معلیم لیگه ویازیچیلیغا باشلادیغی دؤر صون درجه مرکب وضدیتلی ایدی. بو، ائله بیر زامان ایدی کی، یاد تاثیرلر هر طرفدن آذر بایجانا صوخولور، حتی شورالارا دا یول تاپیردیلار. اصلینده خلقه دوشمن اولان عنصرلر ده "خلق" دئیه دؤشله‌رینه دؤیوردولر بوزامان دوستو دوشمندن، یاخشی‌نی‌پیسدن سئچمک اوقدر ده‌آسان دگیلدی. جلیل محمد قلی زاده "آنامین کتابی" پیسینده بو دؤرون ترجمهٔ حالینی داهیانه لیکله جانلا ندیر میشدیر. جلیل محمد قلی زاده نین تعبیری ایله دئسه ک، بو واقتا بیر آنانین، بیر آتانین دوغما اؤولادلاری اولان روستم بیک بیر طرفه چکیر، میرزه محمد علی اوبیری طرفه، صمد واحد ایسه تامیله باشقابیر طرفه

بئله بیر ضدیتلی، مرکب دؤرده عبداله شائق معلیم یاد تاثیر لره قاپیلمادی. او همیشه ایشیغا جان آتدی، خلقین سعادتی یولونو هانسی جبهه ده گؤردوسه، او، جبهه نین عسگری اولدو. بیرولماق نه اولدوغونو بیلمه‌دی، چالیشدی در سلیکلر یاراتدی، معلیم لیک ائتدی، شعر لر، حکایه لر، رومانلار، پیس لر، گؤزه‌ل اوشاق اثرلری یازدی. اونون جوشقون یاداقوژی فعالیتی، رنگارنگ بدیعی یارا دیجی‌لیغی گنجیلیگمیز اوچون بؤیوک تربیه مکتبی اولدو. و ایندی ده تربیه مکتبی دیر.

عبداله شائق بؤیوک ادبی ارث قویوب گئدن اریژینال بیر یازیچی اولسادا، او، هرشئیدن اول، بؤیوک معلیم ایدی. معلیم یول داشلاری وطلبه لری اونو "معلیملرین معلیمی" آدلاندیر میشلار.

عبداله شائق معلیم طلبه لری نین اوره‌گینده سیلینمز ایزلر بوراخمیش دیر. اونلار همیشه، هریئرده بؤیوک افتخار حسی ایله دئمیشلر: "عبداله شائق منیم معلیمیم اولمو‌شدور!". ایندی ده یاشلاری ۸۰ ـ نا دوغرو آدیملایان قوجامان عالیملر، یازیچیلار، اجتماعی خادملر یوکسک افتخار حسی‌ایله دئیرلر: "من شائقدن درس آلمیشام!".

عبداله شائق معلیمین ۱۰۰ یاشی تمام اولور لاکن او، ۱۰۰ یاشلی بیر قوجاکیمی دگیل، ۱۰۰ یاشلی بیر جوان کیمی یاشایبر. ایللر سرعتله گئچیر، نسیل لر بیر ـ بیر‌ـ ینی عوض ائدیر، لاکن عبداله شائق معلیم اونلاردان گئری قالمیر. ایللر ونسیللرله بیر‌ـ لیکده آدیملایبر، نجیب انسانی اوبرازی ومایاسی خلقین حیاتیندان، عادت غنعنه لریندن گلن صمیمی، بدیعی اثرلری ایله اوره‌ک لره حرارت صاچیر، نسیللرین گله‌جگه دوغروگئدن یول لارین ایشیقلاندیریر.

آذربایجان معلمی غزئتی ۳۰ دکامبر ۱۹۸۱ـ یاگ

یازان : ساوانین خرقان بخشی‌نین
بندا میرکندیندن بیرینجی درجه‌لی
عدلیه وکیلی علی کمالی .

واقف دن یئنی‌تاپینتی‌لار
و
تئلیم‌خان دان واقف سؤزلرینه نظیره‌لر

۱۸۵ ایل بوندان قاباق ،آذربایجانین شوشا "پناه‌آباد" شهرینده ،آغا محمدخان قاجار قتله یئتیشن ایل، محمدبیگ جوانشیروسیله‌سی ایله ،ملاپناه واقف ،آذربایجان ادبیاتی‌نین میلادی ۱۸ ـ اینجی‌عصرده ،ان باشی وباشی بللی‌شاعری، اوغلوعلی‌آقا ایله‌بیرلیکده اعدام اولونوب واثو ـ اثشیگی تالانیب ،واثرلری آرادان گئدیبدیر . بوناگؤره ، بوسکسان (۸۰) ایل فعال یاشایان بؤیوک شاعردن فقط تخمینا یوز پارچا شعرالەگلیب واونون سرشارطبع واوجاهمت ونهایت علاقه وباغلیلیغی، و اؤزونون تورک ملتینه وادبیاتینا شوقو ،ذوقو ،وهوسی‌نین محصولو اولان بومیراث ،اثرلری نین حقیقی‌مقدارینا گؤره ،بوتعدادشعرلرچوخ ـ چوخ آزوغیرکافی‌نظره‌گلیر ،و بوموجودمقدار اونون آثاری نین چوخونون ،اثوی تالان اولاندا آرادان گئتمه‌سینه بیرآیدین دلیلدیر .

واقف دن قالان سؤزلر آزاولسادا ،تورک ادبیاتی‌نین عالمینده چوخ درین وعظمتلی تأثیربا غیشلاییب وآذربایجان‌شعرینه‌جدی استقامت وثریب اونون شعرلری کمیت ده‌آز اولسادا ،کیفیت ده‌چوخدور .

واقف ادبیات باغینده بیر اوجا بویلو "سرو" آغاجی‌دیرکی ،او ،دیری اولاندا ،و اؤلندن سونرادا هم‌یاخین ،هم‌ده‌اوزاق زمانلاردا و مکانلاردا آچیق وایشیق گؤزلرله گؤرولوبدور .

واقفین زمانیندا فقط "ودادی" وقاراجادا غلی "عاشق علی" ووفاتیندن سونرا فقط "عاشق علی‌عسگر" و "عاشق حسین" گیل دگیللرکی‌واقفه‌باش اگیب ، واونون سؤزلری نین تأثیری آلتیندا نمونه‌وی قوشمالار ونظیره‌لریارادـ یبلار ،بلکه‌واقفین ادبی‌میراثی‌سونرا گلن شاعرلرین،ازجمله‌ساوانین مزلقان بخشی‌نین مرغی‌کندیندن هاوالانان عزیز ،سئویملی وگؤرکملی شاعر "تئلیم‌خان"ین دایارادیجیلیق یولونو ایشیقلاندیرمیشدیر .

واقف ۱۲۱۲ هـ ق ایلینده‌آغا محمدخان قاجار قتله یئتیشن زمان شوشادا

اعدام اولونوب وتئلیمخان فتحعلیشاه عهدینده و ۳۴ ایل واقف قتلیندن سونرا تاریخ ۱۲۴۶ هـ ق ده مرغی‌کندینده دونیادان گئدیب .

واقفیله تئلیمخان حیاتلاری ، زمان جهتیندن بیر- بیرینه یاخین ومکان بابتیندن نسبتا بیر- بیریندن ایراق و ،اراضی،دیل و قومیت جهتیندن عینی‌دیر . ولی‌عجیب دیرکه ،او یاخین زماندا ،واقفین سؤزلری اوزاق یئردن نه‌تئز "تپه‌لرده‌یئل تکین ،دره‌لرده سئل تکین ،بادصرصر تکین" ساوادا تئلیمخانین گؤزونه‌ساتاشیب وقولاغیندا جینگیلده‌ییب‌کی، اونلارا نئجه‌ده‌گؤزه‌ل نظیره‌لریازیبدیر وبوامر ،واقفین اؤز دیریلیک ایامینده وعصرینده شهرتی‌نین تورک ادبیات دونیاسینده ابعادینی‌وگئنیش یاییلماسینی‌نشان وئریر .

بوافتخار ،عزیز"وارلیق" مجله‌سی‌نین وساواتورکلری نین آدینا ثبت اولونسون کی‌تاریخ ۱۳۶۰ هـ ش ده‌تئلیمخان اثرلری یازیلان بیاضلارین بیریسینده واقف‌دن ایکی‌قطعه‌شعریئنگی اله‌گلیب‌کی اونون چاپ اولموش دیوانلاریندا ،بوایکی‌قطعه بیزیم‌نظریمیزه‌چاتماییب ،ودونیادا ایلک دفعه‌دیرکی وارلیق مجله‌سینده‌چاپ اولونور .

تئلیمخان بیریئرده بئله‌نظمه‌چکیب :

بوجهاندا عاشقلرین دوستی‌یم ایچمیشم‌پیاله ،عشقین مستی‌یم
آلمیشام‌مرادیم ،کمربسته‌یم "امام‌رضا غریب" انّان گلیرم

بومصراعلار گؤسته‌ریرکی تئلیمخان سگیزینجی امامین زیارتینه‌گئدیب و خراسانین سیاحتینه موفق اولوبدور . گئنه‌تئلیمخانا مربوط اولان سندلرین بعضی‌سینده‌اونون آدینی"کربلائی‌تئلیمخان" یازیبلارکی، بوعبارت‌ده ،اونون عراق عربه‌گئدیب واوچومجو امامین وبیرسیراعتبات عالیاتین زیارتینی ثابت ائدیر . تئلیمخانین ترجمهٔ حالی‌نشان وئریرکی محمدرضاخان ترکمانین قیزی مهری خانمه‌اوره‌کدن عاشق اولوب واوتون آردیجک شیرازه‌گئدیب و ۷ ایل اورادا قالیب ونجارلیق وقالتاق سازلیغینان روزگارکئچیریب ، و ،اؤزو شیرازدا اولماقینا راجع بئله‌بویوروب :

قیزیل گوللرخندان اولور آچیلاندا دان ـ دان اولور
شیراز منه‌زندان اولور گئدن گلین ، گئدن گلین

اما تئلیمخانین ،آرازین اوتایینا ، وشوشا شهرینه‌مسافرتی و واقفی زیارت وملاقات ائتمه‌سینه‌هله‌لیک الیمیزده‌بیرقرینه‌ودلیل یوخدور ،وعقله بئله‌گلیرکی،بو، واقف‌سؤزلری دیرکی اؤلکه‌لری بورویوب ،و واقفین

اؤزسؤزیله دفسک :"تشرف بویوروب "وباشقا ـ باشقا یئرلره گئدن کیمی‌سا وا
محالینا وتئلیمخانین دیوانینا دا "صفا گتیریب"وقوشمالارینا قوشولوبدور .
ایندی بوسیز ،بوواقف ،بودا تئلیمخان :
اول واقفین ایکی‌یئنگی‌تاپیلان شعرلری: ۱ ـ

گئتمه ،گئتمه نه‌دئمیشم من سنه ، دوستلوق یولو بئله‌اولمازبری باخ
اؤز یانیندا سنده‌مندن کوسوبسن بیوفاسن ،قدریم‌بیلمن ، بری باخ

چتر وورووب‌آلاگؤزون اوستونه نه‌گیریبسن شیرین جانیم قصدینه
منی یاتقوز آغ سینه‌یین اوستونه دوستلوق یولو بئله‌اولمازبری باخ

سالانیبان گئدوسانا سان خاندیر یولوندا قویدوقوم‌بوشیرین جاندیر
"واقف" اؤز قولوندور ،سنه مهماندیر دوستلوق یولوبئله‌اولمازبری باخ(۱)

---

۲ ـ

ای ماه‌ا شرف ،مهرو وفالرگتیریب‌سن
چوخ لطف‌وکرم ، جود وسخالرگتیریب‌سن
خورشیدکیمی نور وضیالر گتیریب‌سن
بوشهره‌که تشریف‌لقالر گتیریب‌سن
سرخوش‌گلیبن ذوق وصفالرگتیریب‌سن

ای صاحب‌تعظیم ،بوسروجان سنه مسکن
دردانه‌ٔ چشم گهرافشان سنه مسکن
بوتختگه‌سینه‌ٔ سوزان سنه مسکن
ممنوعه‌ٔ ملک‌دل نالان سنه مسکن
چوخ معدلت‌عقده‌گشالر گتیریب‌سن

ای ذات‌شریعتده‌اولان جلوه‌ٔ تحسین
هجرین بئله‌قویموشدو بیزی خسته‌وغمگین
نه‌دردیمه‌ام (۲) واردی نه‌ده‌جرمیمه‌تسکین
بیزمنتظره‌آیدین ایدیک گؤزوموز آیدین
خاک‌قدمینده توتیالر گتیریب‌سن

ای نفخه‌ٔ فرخ ،رقم‌نشأه‌ٔ قدرت
ابروی لطیف‌خط مشهورسعادت
چون نقش‌رخین معشردیباچه‌ٔ دولت

---

۱ ـ بومصراع واقفین دیوانینده‌بیرآیری شعرینده‌ده‌گلیب ۲ ـ ام≠ درمان

مجموع وجودین بیزه امداد و عنـــایت
مخلصلره احسان وســـخالرگتیریب سن
ای خاتم اعظم وعلی ســـرور واقـــف
فغفور وفریدون وجم وقیصـــرواقـــف
دیدارینه نیسان اولاچشم تـــر واقـــف
کرسی سعادتده سعید اختروا قـــف
المنت لله که جـــلالر گتیریب ســـن

واقفین یوخاریداگلن مخمسینه تثلیم خان ایکی نظیره یازیب که بیری سینین بیربندی بودور :

ای شمس وقمر عهـــده وفالر گتیریب سن
من نک غمینه ذوق وصفالر گتیریب سن
ای لقمان وش بیزه شـــفالر گتیریب سن
آهوی خطا ،مشک نافا (نافه)لرگتیریب سن
دلشاد ائله یب قطع جفـــالرگتیریب سن

تثلیمخانین واقف مخمسینه یازدیغی ایکینجی نظیره سینی مکمل وئریریک :

ای سرو ارم ، لطف ســـایالر گتیریب سن
چوخ عصمت ایله شـــرم وحیالرگتیریب سن
صدرینده لیمو ،سیب ،شـــــفالرگتیریب سن
ای صیقل دل ،زنگ زدا لر گتیریب ســـن
اکسیر قدمدن کیمیـــالرگتیریب ســـن

خاللارینه تشبیه ، زحل ،مریخ وکیـــوان
ای پرتو حسنینه خجل مـــاه درخشان
کیم جرأت ائده ر بی ادبانه دئیه انسان
ای حورسیه چشم و ایاثانی غلمـــان
مخلصلرینه لطف وصفالرگتیریب ســن

ائتدی قدمین کلبهٔ احزانی مزیـــن
روشن ائله دی فانوس احفادیمی شـــمعین
بیز منتظر طلعت ایدیک گؤزوموز آیدین
سنسیز من ایدیم زاروپریشان ،دلی،غمگین
تاریک اوره گه نور وضیالر گتیریب سن

پژمرده دلی تازه ورنگین ائله‌دین سن
کم قیمتی لطفین ایله‌زنگین ائله‌دین سن
"گلمم" سؤله‌مه ،چوخ منی غمگین ائله‌دین سن
گلدین بیزه ، بیرمرحمتین مین ائله‌دین سن
سانکی بیزه چوخ مهرگیالر گتیریب‌سن
گل آب‌بقادن بیزی سیراب ائله معلوم
دلشادم عجب‌قالماقینا ، گئتمه‌گه مغموم
عنابلبیندن" تئلیمی" ائیله‌مه‌محروم
بشکسته‌یه‌م الدن اله سالدی منی‌هر شوم
بیمارینه سن ده مومیالرگتیریب‌سن

واقفین بیرچوخ "قربان اولدوغوم" ردیفلی شعرینی ملاحظه‌بویورون :
صفالارگتیریب ،تشریف‌بویوردون قدم باسدین بیزه‌قربان اولدوغوم
آزقالا که سنین حسرتین بیزی اینجه‌لتمیشدی اوزه قربان اولدوغوم

سن گلدین ،نور دولدو اوه‌اطاغا گلدیگین یوللاراجانیم صداغا
دوروب‌قربان اولماق سن‌تک‌قوناغا نوشدور جانیمیزاقربان اولدوغوم

من مایلم ،سندن دوشمه‌رم چاشا بولوت‌زلفه ،آغ قاباغا ،آی قاشا
قوی دویونجاباخسین ائتسین تماشا حیراندی گؤز ،گؤزه قربان اولدوغوم

سن قدینه‌یاشیل آل لار گئییجی واقف‌داغی سنه‌غزل دئییجی
شکر آللاها دگیل آدام یئییجی نولورگلسن بیزه ،قربان اولدوغوم ؟

تئلیمخان مهری خانمین عشقینه‌گرفتارا ولوب ،عمرونون آخرینه‌دک اونه منتظرقالماغینا ،ومهری نین وصلتی ال وئرمزلیگه‌گؤره‌جان ،باشینا سیچرایی‌یب ،و اونون دؤر وبرینده‌کیلر اونون قورتولماقینا مهری خانمین تئلیمخانین باشی‌اوستونه گتیرمگی لازم‌بیلیبلر ، ومهری خانم تئلیمخانین ناساغلیق اوطاقینا وارداولاندا ،تئلیمخان فی البدیهه عمرونون آخرلحظه‌لرینده بئله‌واقفین ذکراولونان شعری نین تأثیری آلتیندا بونظیره‌نی سؤیله‌میشدیر :

مشرّف‌بویوردون ،تشریف‌گتیردین گلمزدین سن بیزه‌قربان اولدوغوم
آز قالیب‌حسرتین آلا جانیمی شوقیم چئکر سیزه‌قربان اولدوغوم

سن گلدین اوطاغا ،نور دولدو طاغا　　سن گلن یوللارا قربان صاداغا
دوروم قربان کسیم‌سن تک قوناغا　　هم‌یولا ،هم‌ایزه قربان اولدوغوم

بئله‌باخ ،بئله‌باخ ،ترکمن نوه‌سی　　چوخدور اوره‌گیمده‌یارین هوسی
سن یاده‌دوشنده اوره‌ک تله‌سی　　رعشه‌دوشر دیزه‌قربان اولدوغوم

سنی‌گؤرمم‌جان قاییتمز دیزیمه　　عزرائیل ده‌چنگک سالیر گؤزومه
قاییت‌دالی،بیرباخ منیم اوزومه　　دهنینده‌سؤزه‌قربان اولدوغوم

سن منی ائله‌دین ائل دن اولوسدان　　اؤلونجه چکمم ال سن کیمی‌دوستدان
سرانداز آسدیغین جوت ممه‌اوسدن　　"تئلیمه"بیربوسه‌قربان اولدوغوم

واقفین چوخ مشهورشعرلریندن بیریسی‌ده بودور :

سئودیگیم ،لبلرین یاقوتا بنزه‌ر　　سراسردیشلرین دردانه‌دن دیر
صدف‌دهانیندان چیخان سؤزلرین　　هربیری بیرغیبی خزانه‌دن دیر

نه‌دن دیرسؤزومه‌جواب وئرمه‌مک ؟　　هم‌جمال گیزله‌ییب ،اوز گؤسترمه‌مک
گئجه‌لرگؤزلریم خوابی‌گؤرمه‌مک　　اول سیاه‌نرگس مستانه‌دن دیر

من هاسنی نور الاهی سانانام　　جمالی‌نین شعله‌سینه دولانانام
آتشینه‌مردو مردانه یانانام　　بوخاصیت‌منه پروانه‌دن دیر

بیرنامه‌یازمیشام جان اوزه‌ـ اوزه　　بادصبا ! آپار سن او گول اوزه
سوروشسا یارکه ،بوکیمدن دیربیزه ؟　　سؤیله‌گیلن :سیزین دیوانه‌دن دیر

خمارـ خمارباخماق گؤزقایداسیدیر　　لاله‌تک قیزارماق اوز قایداسیدیر
پریشانلیق زلفون اؤز قایداسیدیر　　نه‌بادصبادن ،نه‌شانه‌دن دیر

مشتاقدیر اوزونه گؤزو واقفین　　یولوندا پای انداز اؤزو واقفین
سنسن فکری،ذکری، سؤزو واقفین　　غیری سؤز ،یانیندا افسانه‌دن دیر.

تئلیمخان واقفین بوشعرینه ایکی‌جالب نظیره‌دئییب‌کی بیریسی بودور :

قمرغبغبلیم‌و گونش جبینلیم　　چشمین خومارلوقومیخانه دن دیر
مدام منیم‌مست وشیدا اولدوغوم　　شیرین لبلرین تک پیمانه‌دن دیر

آتدیگین ،گتیریر شش وپنجی‌ده فارسی زبان دانیشدیگین رنجیده
اگر اولدوم وطنیمدن من جوده رقیب بدگمان بیگانه‌دن دیر

بانی حیاتیم من سنی سانانام ممه‌ن سلسبیل دیر ،امه‌رم ، قانانام
عشقین آتشینه مردانه یانانام منه‌بونصیحت پروانه‌دن دیر

خومار- خومار باخماق گؤزقایداسیدیر قئییتیب جان آلماق آوزقایداسیدیر
زولفین پریشاندیر اوزقایداسیدیر نه‌بادصبادن نه شانه‌دن دیر

باخیشین صبریمی‌آلدی بدن دن جانی‌اخراج ائتدی خوب‌آلدی مندن
سؤیله‌سه‌لر :تئلیم دؤنوبدی سندن اینانمابوحرفی افسانه‌دن دیر .

"سرخوش" عنوانینده‌واقفدن بیریاخشی سؤز :
یئنه‌سنی گؤردوم ،باغریم اوخلاندی ای افعی‌باخیشلی،هوالی سرخوش
اوزون گؤیچک،قاشین جلاد ،گؤزون شوخ،گؤرمه‌دیم‌سنین تک مارالی سرخوش

دیدارینا مشتاق اولوب قالمالی باشینا دؤنمه‌لی،دردین آلمالی
بیرآیناقا باقلی،اگری چالمالی الوان کلاغایلی،صفالی سرخوش

گؤزلری سورمه‌لی،یاناغی خاللی بیرلاله‌سؤودالی،طرلان خیاللی
قوللاری بازبندلی،بوینوهیکللی آغ اللری الوان حنالی سرخوش

اوتوروشی‌شیرین ،دوروشی لیلی غمزه‌سی‌ستملی ،یاری گیلئی لی
گئجه‌گوندوزذوق وصفاده مئیلی هم‌اؤزو ،هم فکروخیالی سرخوش

عقلین‌آلدین"یارام"دئین واقفین یانیلتدین الفین، بئیین واقفین
اوز گؤستردین،ییخدین ائوین واقفین اولابیلمزسن تک بلالی سرخوش

ایندی تئلیمخانین " سرخوش "نظیره‌سی :
ایچیب مست اولوبدور می قدرتدن کیم‌گؤروب بیربئله هوالی سرخوش
حسنون بخل ائله‌ییب شمس وقمره آیینن ،گونونن داوالی سرخوش

گئینده قدینه زر و زیوری ریزه‌خاللار اوزه دوشر چپری
نه‌غلماندیر ،نه‌ملک دیر ،نه پری حوری دیر ،جنت المأوالی سرخوش

یاراشیر قامتی‌بو خال وخطّه سلسبیل لبلری زلال بطّه
قاری تک صوتینی چئکنده‌شطّه بلبل تک دل حزین نوالی سرخوش

گؤز،اوجونان باخاندا قانادردی مسخر کل ایران ائدردی
هرگؤره‌نی شیخ‌صنعان ائدردی عشقی‌نین بازاری روالی‌سرخوش

تئلیم،اومی‌پرست نه‌مکاندا وار الینده‌کمانچه‌سه‌تارایلن تار
مجلسینده‌سنتورؤدف موسیقار چالدیریرچارسونو قاوالی‌سرخوش

واقفین بیرگؤزه‌ل شعری وار:

گؤزل بویلو،گؤزل خویلو،گؤزل یار * نه‌گؤزل گئیینیب‌گؤزل آلی‌سن
گؤزل گؤزون هربیرقیپیا باخانـــدا * گؤزل جانی گؤزل تندن آلی‌سن

گؤزل قامت‌گؤزل گردن،گؤزل یـوز * گؤزل اولمازسن تک اولساگؤزل یوز
گؤزل جانی‌مونجه‌ایسترگؤزل یـوز * گؤزل دگیل،ائتمه‌گؤزل، آلی‌سـن

گؤزل دوروب ،گؤزل‌گزیب‌گؤزل باغ * گؤزل گلیم ،سال بوینوماگؤزل باغ
گؤزل‌سئیروگشت ائله‌ییب‌گؤزل باغ * گؤزل دربوتاقدان گؤزل آلی سـن

گؤزل ساقی‌گؤزل توتوب ،گؤزل کس * گؤزل دوغراکباب باغریم ،گؤزل کس
گؤزل‌جانان،گؤزل آرام ،گؤزل کس * بیرگؤزل‌کیمسه‌نین گؤزل آلـی سـن

گؤزل قاپیندادیر ،گؤزل حیـدریم * گؤزل سئودیمیشم گؤزل حیـدریم
گؤزل"واقف" قولون،گؤزل حیـدریم * گؤزل یئتیش داده ، گؤزل آلی‌سـن

تئلیمخانین "گؤزل ـ گؤزل "تکریری وجناسلی‌نظیره‌سی‌که‌ردیف وقافیـه جهتیندن واقف‌گؤزه‌ل سؤزوندن مغایر،و،اؤزنوعینده دئمک اولورکی واقف شعریله‌آیاقلاشیر،مقاله‌میزین آخرینده‌اوخومالی‌نظره‌گلیر:

گؤزل عشقه ،گؤزل درمان،گؤزل بـو * گؤزل اوزدن، آلاگؤزل ماچینـی
عاشـق گؤزه‌ل ماچینـی * وئرسه‌گؤزه‌ل ماچینـی
گؤزه‌ل قولاقه ده‌گـر * گؤزه‌ل ،گؤزه‌ل ماچینی
گؤزه‌ل اغیاز،گؤزل گؤزه گؤرونمه * گؤزه‌ل آلسین،گؤزل ، گؤزل ماچینی

گؤزل منی،گؤزل همدم ،گؤزل قیـــل * گؤزل اؤلسم ،گؤزل نماز ، گؤزل قیل
عاشق دئییر گؤزه‌لقیل* زلفلرینده گؤزه‌ل قیل
گؤزل گؤزل نصیبـــــی * گؤزه‌ل آللـه گؤزه‌ل قیل
گؤزه‌ل اوخ،گؤزل ووردون * گؤزه‌ل درمان گؤزه‌ل قیل
گؤزه‌ل منه ،گؤزه‌ل کرم ،گؤزه‌ل قیل * گؤزه‌ل لبین،گؤزه‌ل، گؤزه‌ل ماچینی
گؤزه‌ل گل بریده ،گؤزل اوو ،دورسن * گؤزه‌ل قویمه‌گئده ،گؤزل اودورســن
عاشق گؤزه‌ل اودورسن * دوت بوگؤزه‌ل اودورسن
گؤزه‌ل،گؤزه‌ل رقیبین * بورنون گؤزه‌ل اوودورسن
گؤزه‌ل،گؤزه‌ل طفلینی * گؤزه‌ل ،گؤزه‌ل اودورسن
گؤزه‌ل مه‌لرین ،گؤزه‌ل آودورسن * گؤزه‌ل ،مزدوئر،گؤزل ،گؤزه‌ل ماچینی
گؤزه‌ل ،عودا ئله‌یبگؤزه‌ل یارالار* گؤزه‌ل جانی مندن گؤزه‌ل یار آلار
عاشق گؤزل، یار آلار * ووردون گؤزه‌ل یارالار
گؤزه‌ل قوللم ساتیللام * گؤزه‌ل،گؤزه‌ل یار آلار
گؤزه‌ل اغیارگؤزونـــه * گؤزه‌ل،گؤزه‌ل یار آلار
گؤزه‌لیاردان آلیب ،گؤزه‌ل یارآلار* گؤزه‌ل اوزون ،گؤزل ،گؤزل ماچینـــی
گؤزه‌ل مأکولاتین،گؤزل چینیـــــده * گؤزه‌ل"تئلیم"گؤزه‌ل،گؤزه‌ل چینید
عاشق گؤزه‌ل چینیـــده * سویون گؤزه‌ل چینـــده
گؤزه‌ل زلفونه‌سالمیش * گؤزه‌ل ـ گؤزه‌ل چینیده
گؤزه‌ل ،یالان ائله‌مه * گؤزه‌ل ،گؤزه‌ل چینیده
گؤزه‌ل،گؤزه‌ل چاپیب‌گؤزه‌ل چینیده* گؤزه‌ل ،بیرده‌چینی، گؤزه‌ل ماچینی

صمد سرداری نیا

" حاج شیخ علی اصغر لیل آبادی "

سرزمین قهرمانپرور ،اسم بامسمائی است که الحق زینت بخش نام پرافتخار آذربایجان گردیده ،آذربایجان درطول تاریخ پرفراز ونشیب خود مثل مادری مهربان درآغوش پرعطوفت خویش فرزندان لایق وقهرمانان جانبازی پرورش داده که هرآذربایجانی ازیادنام آنان مباهات میکندومی بالدو شمار این قهرمانان بقدری زیاداست که اغلب آنها گمنام مانده وشناخته نشده اند ،ولی وظیفه اولاد آنهاست که بهرطریقی است خدمات وفداکاریهای آنان را شناسانده ومورد تجلیل قراربدهند ،چون قدردانی وتکریم از جانبازیهای یک فرد انقلابی وازجان گذشته برای همه واجب وفریضه شمرده می شود .

ازجمله فرزندان لایق آذربایجان که درتمام عمرش باتمام وجودبه مام میهن عشق ورزیده ودرراه رسیدن به آزادی ازجان ومالش گذشته وباهمه هستی خویش قدم درراه بی برگشت گذاشته ،ولی متاسفانه باآن همه فداکاری وجانبازی گمنام مانده وباآن همه ایثاری که کرده حداقل برای نسل کنونی ناشناخته مانده است ،نگارنده برای خودفریضه دانست که بایادکردن این شخص فداکار بخشی ازدین خویش رانسبت به وی ادا کندشایدکه دیگران نیز بازنده نگهداشتن یادوی روح بزرگ آن شادروان رابیشترشاد کنند قهرمان داستان ما یکی ازپیشروان راه حریت وآزادی،حاج شیخ علی اصغر لیل آبادی است .این روحانی بزرگوار باتمام سلولهایش ازظلم واستبداد نفرت داشت . وبرای رسیدن به آزادی شبانه روز آرام نداشت ،وی ازجمله افرادی است که درزنده نگهداشتن مشروطه نقش بس عظیمی دارد ،درقیام مشروطیت ،قهرمانان زیادی رامی بینیم که هریک درفراخور حال خودسهمی دربه ثمررساندن این جنبش دارند ،ولی نقش برخی ازآنان حیاتی بوده به طوری که جانبازیهای این قهرمانان بوده است که نهضت راازنابودی حتمی نجات داده وپوزه استبدادداخلی واستعمارخارجی رابه خاک مالیده اند ، حاج شیخ علی اصغرلیل آبادی ازجمله سران آزادی بوده که مثل ستارخان سردارملی رل تعیین کننده داشته است .

حاج شیخ علی اصغرکه از واعظان شهر قهرمان پرورتبریزبود و پیش از

نهضت مشروطیت به منبر رفته و مردم را ارشاد می‌کرد. پس از قیام آزادیخواهی با جان و دل در این راه پرخطر گام گذاشت و در روزهای پرجوش و خروش بالای منبر رفته و مردم را تشویق می کرد تا برای رسیدن به آزادی و رهائی از یوغ استبداد و استعمار به مبارزه ادامه دهند.

احمد کسروی در تاریخ هیجده ساله آذربایجان درباره شخصیت و نقش سازنده آن شادروان در روزهای حساس و پرخطر چنین می نویسد:

"این مرد، سراپا غیرت و مردانگی بود، سالها در نجف مانده... و یک مرد خداشناس و پاکروان و غیرتمندی بود و اینست همین که آوازه مشروطه‌خواهی برخاست او هم یکی از پیشروان بود و تا دم آخر ایستادگی نمود و چون داستان بمباران مجلس پیش آمد و در تبریز نیز پس از دو هفته جنگ رشته از هم گسیخته همگی دست از کار برداشتند و جز ستارخان که با دسته انگشت شماری که در اطراف او بودند ایستادگی می‌کرد دیگران همه از میدان در رفتند، در آن هنگام این حاج شیخ علی‌اصغر نیز مردانگی و جانفشانی نموده در مسجد صمصام‌خان ایستادگی کرد، کسانی که در تبریز نبوده و آن روزها را ندیده‌اند معنای این گفته را نخواهند فهمید. مسجد صمصام‌خان از روز نخست یکی از کانونهای جوش و خروش بود و همیشه جنبش آزادیخواهی از آن کانون نیرو می‌گرفت و در چنین هنگامی که رشته از هم پاشیده و ترس بر دلها چیره شده بود و مردم نمی دانستند چه بکنند و به کجا بروند حاج شیخ علی اصغر پافشاری نموده آن کانون را برای گردآمدن مردم نگهداشت جوش و خروش بیکبار از بین برافتد و مردم به یکبار نومید گردند. در این کار میرکریم بزاز همپای او بود و دو تن دست بهم داده هر روز دسته‌ای را در آن مسجد گرد آورده با گفتارهای پرآتش دلهای آنان را گرم نگهداشتند و این کار از یکسوی مایه دلگرمی برای ستارخان در پیشرفت بود و هر روزی از او پیروزی دیگری پدیدار می‌گشت آوازه قهرمانیهای ستارخان با جانفشانیهای حاج شیخ علی‌اصغر و میرکریم بزاز دست بهم داده دوباره تبریز را برسر جوش و خروش آورد. می‌گویند در آن روزها حاج شیخ علی‌اصغر برای ناهار نیز به خانه نرفته با اندکی نان و پنیر که با مدادان به دستمال بسته همراه می آورد و در مسجد روزش را می گذرانید این گواهی درباره او از مشهدی محمدعلیخان است که پس از قهرمانی ستارخان پافشاری حاج شیخ علی اصغر بود که جنبش آزادیخواهی را دوباره به تبریز بازگردانید.

نمونه درست غیرت و مردانگی آنست که کسی درچنان روز بیمناکی، خود را نبازد و از جا در نرود و حاج شیخ علی اصغر این کار را کرد و پس از آن هم تا آخر روزهای جنگ همیشه از پیشروان و یکی از نمایندگان انجمن ایالتی بود آزادیخواهان سخت گرامیش می‌داشتند ولی او هرگز به خود نگرفته همچنان فروتن و پارسا می زیست (۱) ".

با ملاحظه اظهار نظر کسروی درباره آن مرحوم، می‌بینیم که این مرد پاک نهاد چه خدمت بزرگی به آزادی و حریت انجام داده است، در آن روزهای سختی که حتی افراد پرادعا از میدان بدر رفته و هریک به کنجی خزیده بودند این آزاده مرد دلاور چگونه از خود دل شیر نشان داده و مردم را به پشتیبانی از ستارخان سردار ملی فرا می خواند.

تنها در آغاز نهضت نیست که این نوع جانبازی و تهور را از حاج شیخ علی اصغر می بینیم، وی تا آخرین روزی که در دست دژخیمان روس گرفتار شد همیشه در چنین مراحل حساسی به استقبال خطر رفته و سرنوشت قیام را عوض کرد چنانکه بعد از محاصره تبریز توسط نیروهای عین الدوله که هر روز حلقه محاصره تنگتر می‌شد و عین الدوله روز به روز با حیله و نیرنگهای مختلف می خواست فشار را زیادتر کرده و به زعم خودش به یک باره کار تبریز را بسازد درهمچو موقعیتی حاج شیخ علی اصغر به یاری ستارخان و باقرخان شتافته و هر روز از محله‌های مختلف دسته‌ها را راه انداخته و با سخنرانیهای پرشور و آتشین حمایت و پشتیبانی مردم را نسبت به مجاهدین جلب می کرد.

شادروان حاج شیخ علی اصغر چون در اثر مبارزات خستگی‌ناپذیر و تقوی و درستکاری کم نظیرش مورد توجه مردم و از پایگاه توده‌ای بسیار قوی برخوردار بود لذا بارها به عضویت انجمن ایالتی آذربایجان که در آن موقع زمام امور کشور در دستهای پرتوان این انجمن مردمی بود انتخاب و در این سمت خدمات مؤثری به نهضت و مردم کرده بود.

زنده یاد حاج شیخ علی اصغر در هر مقامی دلش برای آزادی و رفاه هم نوعانش می طپید و از هر وسیله و ابزاری استفاده می کرد تا به مقصود برسد وی برای شکست استبداد و بریدن ریشه‌های استعمار که تمام بدبختی مردم را ناشی از سلطه آن ها می دانست حاضر بود به هر نوع فداکاری دست یازد چنانکه دیدیم در مقام عضویت انجمن ایالتی و در بالای منبر با تمام وجود

---

۱) احمد کسروی ــ تاریخ ۱۸ ساله آذربایجان ــ انتشارات امیرکبیر، ص ۴۳

برای رسیدن به آزادی تلاش می کردوی علاوه برآن کوششها درموقع مقتضی تفنگ برداشته برعلیه دشمن می جنگید ،اوباآن سن وسال وباآن مقام روحانی موقعی که می بینیدلازم است مسلحانه واردعمل شوداسلحه به دست پیشاپیش مجاهدین جان برکف قدم به میدان کارزار می گذارد .وقتی که تبریز دورادور درمحاصره مستبدین بودومردم دلاوراین شهرباتمام وجود حتی باچنگ ودندان دربرابردشمن غدارمی جنگیدندوچون راه آذوقه نیز بسته شده بود بایونجه تغذیه کرده ولی درمقابل قوای استبدادسرخم فرود نمی آوردند ،درهمچوموقعیتی حاج شیخعلی اصغروبرخی دیگرازروحانیون مبارز مسلحانه وارد کارزارمی شوند (دراین) زمینه نیزدرتاریخ مشروطه چنین می خوانیم :

"...امروز کسانی ازملایان نیز تفنگ برداشته به جنگ شتافتند . ازآنان نامهای حاج شیخعلی اصغر لیلاوایی وشیخ محمدخیابانی ومیرزا اسماعیل نوبری ومیرزا محمدتقی طباطبائی ومیرزا احمدقزوینی (نماینده علمای نجف)رادرنالهٔ ملت شمارده (۱)"

دراثرمجاهدتهای زیادمقام معنوی حاج شیخعلی اصغردرپیش مردم به قدری بالا رفته بود که همه مردم به ویژه مجاهدین نصایح وپیشنهادهای وی راباجان ودل می پذیرفتند ،نمونه این احترام را درماجرای تبعید حاج میرزاحسن مجتهدکه ازمخالفان آزادی ومشروطه خواهان بود می بینیم ، احمدکسروی درتاریخ مشروطه ایران این پیشامدرا اینگونه توضیح می دهد :

"...او (حاج میرزاحسن مجتهد) ترسیده وآهنگ رفتن کردوباپسران و پیرامونیان خودکه بیشترملایان وسیدان می بودندازخانه بیرون آمد . ولی چون به ششکلان رسیددرآنجا به منبررفت وهمانا می خواست بدمشروطه را گوید ویاباسخنانی مردم رابسوی خودکشاند .مجاهدان درانجمن چون این راشنیدندبرآن شدندکه بروندوبازور اورا روانه گردانند ویکباردوسه هزارتن ازایشان باشوروخروش روانه گردیدند .حاج شیخعلی اصغرلیلاوایی وشیخ اسماعیل هشترودی ودیگران جلوایشان راگرفته باصدزبان بازگردانیدند ،وبرای جلوگیری از زدوخورددوباره چندتن ازپیشنمازان رافرستادندکه رفتند واورا ازششکلان نیز تکان دادند (۲)" .

---

۱) احمدکسروی ـ تاریخ مشروطه ایران (تهران ـ انتشارات امیرکبیر ـ چاپ دوازدهم ـ ۱۳۵۵) ص ۸۶۶ . ۲) همان کتاب ص ۲۴۶

وجود افراد مجاهدی مثل حاج‌شیخ علی اصغر برای استبداد و استعمار اصلا قابل تحمل نیست ،این نوع اشخاص انقلابی ومبارز همیشه خارچشم دژخیمانی هستندکه می‌خواهند بدون رادع ومانع توده مردم را بچاپند و خونشان را بمکندوکسی هم نباشدکه مزاحم آنان بشود ،حاج شیخ‌علی اصغر از جمله کسانی بودکه بهیچوجه نمی توانست آن همه ظلم وستم را ببیندوخودش را به‌کری و کوری بزند ،لذا دیدیم‌که چگونه با تمام وجوددربرابر ظالمان عصرخویش ایستادگی کرد . با تضعیف وخلع محمدعلیشاه که آلت دست تزار روس بوددرمعنا سیاست روسیه تزاری درایران شکست می خورد ،لذا روسها همیشه مترصدفرصت بودندکه آزادیخواهان به ویژه سران آنان را از سرراهشان بردارند .چگونگی رفتاردژخیمان روسی با آزادیخواهان آذربایجان از جمله فجایعی است که کمتردرنقاط دیگرجهان اتفاق افتاده است ،ماجرای هجوم روسها به تبریزودستگیری سران مشروطه ونحوهٔ کشتار آنان به ویژه شهادت هشت تن ازبهترین فرزندان این مرزوبوم از جمله ثقة الاسلام درروزعاشورای سال ۱۳۳۰ هجری قمری موی را برتن هرصاحب وجدانی سیخ می‌کند .این نامردان شترکین دراین روزکه مصادف با دهم‌دی ماه سال ۱۲۹۰ خورشیدی بود چنان فاجعه‌ای به بار آوردندکه قلم از نوشتن آن ننگ دارد ،آنان قدیر طفل صغیرعلی مسیورا بعدازاینکه سه روزتشنه وگرسنه نگهداشته بودنددر آن سرمای سوزان با یک زیرپیراهن وزیرشلوار به‌دار آویختند ،وای برتوبشر دیوصفت وای برتو .

سرانجام زندگی حاج‌شیخ علی‌اصغرلیل آبادی دلگدازتراست زیرا روسها بعدازاینکه او را گرفتندبا خودبه روسیه برده وچه بلائی بسرش آوردند کسی آگاه نیست ،دراین زمینه نیزدرتاریخ هیجده‌سالهٔ آذربایجان چنین می خوانیم :

"این مردارجمندروزهشتم‌خردادهنگامی که ازبرابر خانهٔ بصیر السلطنه‌که‌نشیمنگاه سپاه‌روس بودمی گذشت ناگهان چندتن سالدات گردش گرفتندودستگیرش کردندوچنانکه سپس دانسته‌شدازآنجا به‌لشگرگاه بیرون‌شهر فرستادندوازآنجا بریک ارابه‌سالداتی نشانده‌روانهٔ قفقازنمودندودیگر کسی راآگاهی ازونشد .دستاویزاین کارآن راگرفتندکه حاج‌شیخ‌علی‌اصغر ازمردم‌قفقازبوده با اینکه اوازسالیان درازدرتبریزنشیمن داشت وآنگاه سزای قفقازی بودن مرگ نیست .اگرراستی رابخواهیم‌گناه اوآن کوششهای

مردانه بودکه درراه پیشرفت کار ایران کرده بوده ،بایستی اینگونه مردان غیرتمنددرایران نباشند (۱) ".

این بودمختصری اززندگی افتخارآمیزودرعین حال پرازرنج وحسرت زنده یاد حاج‌شیخ‌علی‌اصغر لیل آبادی،دراین مختصرکوشیدیم‌که مختصری از جانبازیهای اوراکه‌درراه‌آزادی وسعادت وبهزیستی هموطنانش متحمل شد بشناسیم ،آن شادروان بعدازیک عمرمبارزه وتحمل سختی ها بالاخره در پایان زندگی پردردورنجش دردست پلید دشمن غدار اسیروبه‌سرنوشت نا معلومی دچارشد ،آن زنده‌یادامروزدرمیان مانیست ولی هدف او خوشبختی یعنی استقلال وآزادی رسیدن وباراحتی‌زیستن نسلهای بعدی ازجمله‌نسل امروزی بود .وظیفه امروزما اینست که‌یادوراززنده‌نگهداریم‌وازنام پر افتخارش باتجلیل وتکریم یادکرده وازمبارزات درخشان اودرسهای‌گران‌بها بیاموزیم . روانش‌شاد و یادش‌گرامی باد .

مزه لی احوالاتین قالانی :

***

بیر جاوان اوغلان وارلی بیرتاجرین اؤوینه‌گئدیر .تاجر اونو گؤره‌ن کیمی دئییر :

ـ بویورون ،اگله‌شین ،سیز دئمه‌سه‌ز ده من بیلیرم نه اوچون گلمیسی‌نیز .سیز منیم قیزیمی آلماق ایسته‌ییرسینیز....

ـ اجازه وئرین نه‌اوچون گلدیگیمی دئییم .

ـ لازیم دگیل .من او ساعات[1] باشا دوشدوم . من قیزیمی سیزه‌وئرمگه راضییام ،خوشبخت اولون .

ـ من هئچ ده سیزین قیزینیزی آلماق اوچون گلمه‌میشم .من سیزدن مین تومن بورج آلماق ایسته‌ردیم .

ـ نئجه ،سیز دلی سیز نه‌دیر؟ من سیزه نئجه‌بورج وئریم ،من کی، سیزی هئچ تانیمیرام .

****

۱) احمدکسروی ـ تاریخ هیجده‌ساله‌ٔ آذربایجان ـ پیشین ـ ص ۴۳

بایرامی نیزمبارك

نوروز بایرامی‌یاخینلاشدی، بومناسبتله بوتون اوخوجولاریمیزا و همشهریلریمیزه نوروز بایرامی‌نی تبریك‌ائدییب یئنی‌ایل ده سؤگیلی ائلیمیزه ساغلیق ، شنلیك و باشاری اؤلکه میزه ده شرفلی‌باریش ، گووه‌ن ایره‌لی لمه دیله ئیریك.

عید نوروز مبارك‌باد

رسیدن عید نوروز رابتمام هم میهنان عزیز تبریك گفته سلامت و سعادت ملت و کشور عزیزمان ایران را درسال جدید از درگاه ایزد متعال خواستاریم.

آگهی آبونمان مجله وارلیق

بانهایت احترام باطلاع خوانندگان عزیز مجله «وارلیق» میرسانیم که چون دورهٔ آبونمان ۱۳۶۰ باتمام رسیده هرچه زودتر برای‌آبونمان سال جدیداقدام ومبلغ ۸۰۰ریال بحساب شماره ۲۱۶۳ بانك ملی‌ایران (شعبه داریوش خیابان بهار) واریز و قبض آنرا بدفتر مجله ارسال فرمایند

توجه

۱ـ آذربایجان ادبیات تاریخی‌نین ۲۰ـنجی عصر فصلینی یازماقلا مشغول اولدو. غوموز اوچون‌بو عصرده‌کی جنوبی آذربایجان شاعر و یازیچیلارین ترجمه‌ی حال و اثرلرینه احتیاجیمیزواردیر. بوتون شاعر ویازیچی وآذری‌ادبیاتیله ماراقلانان همشهریلر یمیزدن‌بو باره‌ده بیزه یاردیمچی اولمالارینی و اؤز ترجمه‌ی حال واثرلریندن نمونه لرله برابر تانیدیقلاری‌دیگرشاعر لریمیزین‌ده ترجمه‌ی حال‌واثرلریندن نمونه‌لرگؤندرمه‌لرینی خواهش ائدیریك«وارلیق»

۲ـ خواستاران‌اشتراك‌می‌توانندمبلغ آبونمان سالیانه (۸۰۰ریال) را از نزدیکترین شعبه هریك از بانکها بحساب شماره ۲۱۶۳ بانك ملی ایران (شعبه داریوش‌خیابان‌بهار) واریزنمایند و رسید آنرا بضمیمهٔ نشانی خود بآدرس مجله (خیابان مصدق‌ـکوچه‌بیدی‌ـ شماره ۱۷ـتهران) ارسال فرمایند.

۳ـ شماره‌های گذشته مجلهٔ وارلیق را می‌توانید از دفتر مجله تهیه نمائید.

۴ـ جلد اول **تاریخ‌ادبیات‌آذربایجان** ازقرن۱۳ تا آخرقرن۱۹ میلادی تحت عنوان «آذربایجان ادبیات تاریخینه بیرباخیش» از چاپ خارج شد همشهریهای علاقمند میتوانندازانتشارات فرزانه و یا انتشارات دنیا مقابل دانشگاه خریداری ویا با پرداخت ۳۰۰ ریال توسط آدرس بانکی مجله و ارسال رسید آن بدفتر مجله یکجلد از این کتاب را تهیه نمایند.

۵ـ مجموعه‌ده‌شماره‌سالیانه ۱۳۶۰ مجله‌در یك‌جلدمنتشرشدعلاقمندان‌میتوانندهرچه زودترقبل‌از اتمام‌آن‌ازدفترمجله ویا انتشارات‌فرزانه ویا انتشارات دنیا روبروی دانشگاه تهیه نمایند.

وارلیق

مجله ماهانه فرهنگی، ادبی وهنری

(به‌زبانهای فارسی وترکی)

تحت نظر هیئت تحریریه

صاحب‌امتیاز و مدیر : دکتر جواد هیئت

محل اداره: تهران، خیابان مصدق، کوچه بیدی شماره ۱۷

تلفن ۶۴۵۱۱۷ / ۷۶۱۸۳۶

چاپ کاویان ـ میدان بهارستان